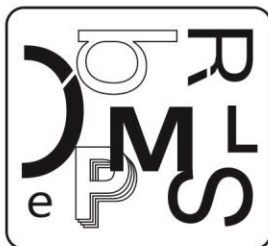

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ПЕРЕКЛАД: НАПРЯМИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Тези доповідей II Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції,
10–11 квітня 2025 р.**

Хмельницький

УДК 81'25
М58

*Рекомендовано до друку Науково-технічною
радою Хмельницького національного
університету, протокол № 4 від 18.04.2025*

Подано тези доповідей II Всеукраїнської студентської НПК «Міжкультурна комунікація та переклад: напрями, пріоритети та перспективи» (10–11 квіт. 2025 р. м. Хмельницький), що відбулась на базі кафедри германської філології та перекладознавства Хмельницького національного університету. Включають публікації, виділених у три секції: дослідження питань галузевого перекладу; розвідки художнього перекладу; проблеми міжкультурної комунікації в аспекті перекладу.

Збережена авторська редакція поданих матеріалів.

Редакційна колегія:

Бойко Ю. П., д-р філол. наук, проф.;
Ємець О. В., канд. філол. наук, проф.;
Купчишина Ю. А., канд. філол. наук, доц.

Міжкультурна комунікація і переклад: напрями, пріоритети та перспективи : тези доп. II Всеукраїнської студент. наук.-практ. конф. (10–11 квіт. 2025 р., м. Хмельницький). – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 158 с. (укр., англ.)
ISBN 978-966-330-448-9

Розглянуті актуальні питання галузевого і художнього перекладу та міжкультурної комунікації в аспектах перекладу військової лексики, економічної термінології, художнього перекладу тощо.

Здобувачам вищої освіти галузі філології та перекладу, науковцям, викладачам ЗВО та всім, хто цікавиться філологічними дослідженнями.

УДК 81'25

ISBN 978-966-330-448-9

© Автори статей, 2025
© ХНУ, оригінал-макет, 2025

Передмова

Сучасна військово-політична ситуація у нашій країні викликана агресією північних сусідів, вимагає від України подальших кроків у прискоренні вступу до Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу. Економічна, військова та політична допомога США та європейських країн сприяє розширенню контактів між людьми на всіх рівнях. Тому фахівці у галузі перекладу потрібні у різних сферах технічних і гуманітарних галузей.

Ганс Георг Гадамер так характеризував значення перекладу: «Переклад – наче міст між двома мовами. Він з'єднує два береги одного материка». Наше століття називають століттям перекладу. Переклад є важливим елементом міжмовної комунікації. Спостерігається значний інтерес як до практичних, так і теоретичних аспектів перекладознавства. Разом з тим актуальним залишається актуальним висловлення Т. Саворі, що не існує кінцевих і універсально прийнятих рішень у цій галузі. Переклад – комплексний процес, що вимагає врахування лексичних, граматичних, стилістичних та екстралінгвістичних аспектів.

За останні 20–30 років перекладознавство все тісніше пов'язувалось з лінгвістичними дослідженнями. Такі поняття, як когезія тексту, інтертекстуальність, інтермедіальність стали об'єктом вивчення як лінгвістів, так і фахівців у галузі перекладу. Видатний лінгвіст Роман Якобсон виступав за те, щоб фахівці ретельно аналізували перекладацьку діяльність. Він стверджував: «Жодне мовне явище не можна пояснити в лінгвістиці без перекладу мовних знаків на мовні знаки цієї ж або іншої системи».

Збірник наукових статей «Міжкультурна комунікація та переклад: напрями, пріоритети та перспективи» виявляє зв'язок обох галузей. Тематика представлених робіт є достатньо широкою та актуальною. Аналіз військової термінології, переклад військової лексики, прагматичні та стилістичні аспекти статей з військової тематики на сьогодні достатньо актуальні та становлять значний інтерес. У збірнику представлені розвідки у галузях фразеології, синтаксису, стилістики прозових текстів та пісень, концептуальні аспекти мовлення. Досить широка жанрова палітра статей. Зокрема, досліджуються економічні терміни, лексика туристичної галузі, художні тексти, мова кінофільмів тощо. Розглядаються лексичні та перекладацькі трансформації у відтворенні стильових особливостей оригіналу. Значний інтерес становить концептуальний аналіз художніх, а також публіцистичних текстів з урахуванням усіх аспектів перекладу.

Для студентів, магістрантів галузей перекладу та філології, науковців, викладачів ЗВО та всіх, хто цікавиться актуальними проблемами перекладу.

Актуальні проблеми галузевого перекладу

Бойко Катерина

Хмельницький національний університет

Тарасова Ольга

наук. керівник, канд. пед. наук, доц.

ВІДТВОРЕННЯ МЕТАФОРИ У ПЕРЕКЛАДІ МЕДІЙНИХ ЗАГОЛОВКІВ

Постановка проблеми. Збереження сенсу та ідеї при перекладі метафор у мас-медіа відіграє ключову роль у забезпеченні правильного розуміння і сприйняття українськими користувачами. Особливо складним аспектом перекладу є передача метафор, адже перехід з однієї мови на іншу вимагає від перекладача, його відображення та змісту. Важливим є збереження загальної ідеї та авторського задуму, що вимагає ретельного аналізу змісту метафор та врахування їхньої культурної специфіки. На сьогодні концепція метафори перебуває в центрі уваги сучасної лінгвістики, що зумовлює зростання кількості досліджень, присвячених особливостям перекладу метафор у заголовках медіа.

Актуальність теми. Актуальність коректного відтворення метафор у перекладі обумовлена безперервними змінами та їхнім широким використанням у медіа-дискусії. Ця проблема залишається надзвичайно важливою, оскільки невдалий переклад може спричинити плутанину або хибне розуміння інформації. Дослідження аспектів метафоричних конструкцій та методів їхнього перекладу українською мовою є необхідним для забезпечення точного відтворення змісту та стилістичних особливостей недійних заголовків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових робіт свідчить, що перекладач відіграє ключову роль у процесі адаптації метафор. Дослідники зазначають, такі як Джордж Лакофф, Марк Джонсон та Елізабетю Кавалері, що для успішного перекладу метафор перекладачі використовують різноманітні трансформаційні методи, які дозволяють мінімізувати втрати стилістики та змісту оригі-

налу. Зокрема, для перекладу англомовних медіа-заголовків характерне використання таких трансформацій, як метафоричний еквівалент, зміна метафори на опис або адаптація з урахуванням культурних особливостей. Водночас важливою умовою є наявність образного мислення у перекладача, що забезпечує глибоке розуміння авторського задуму та культурної специфіки метафори.

Виклад основного матеріалу. Засоби масової інформації (ЗМІ) виконують одну з найважливіших функцій у процесі формування світогляду індивіда, оскільки вони є основними каналами передачі інформації та ідеологій. Це можна побачити у реченні: «*The government is a sinking ship*», «Уряд – це корабель, який тоне». Тут метафора використовується для уряду, який зазнає невдач. У зв'язку з цим, проблема класифікації заголовків медіа-текстів, а також аналіз основних аспектів їхнього перекладу набуває особливої актуальності для сучасної лінгвістики. Як було у одному із заголовків Forbes: «*The tech industry is at a crossroads*» – «Технічна індустрія на роздоріжжі», «crossroads» переклали як «на роздоріжжі» що означає момент, коли потрібно прийняти важливе рішення або зробити вибір між різними напрямками розвитку. Заголовок, як основний компонент медіа-статті, відіграє вирішальну роль у залученні уваги читача та стимулює його до ознайомлення з основним змістом тексту. Такий приклад можна зустріти у заголовку для прогнозу погоди: «*Winter is refusing to pack its bags: what weather to expect in March*», де переклад звучить як «Зима відмовляється «пакувати валізи»: яку погоду прогнозують на березень». Тут чітко бачимо: «Зима відмовляється «пакувати валізи»». Ця метафора надає зимі людські риси, натякаючи на те, що вона не планує йти, що підкреслює тривалий характер холодної погоди. Такий підхід привертає увагу читача та викликає інтерес до прогнозу погоди на наступний місяць. У випадку використання метафори в заголовку, завдання перекладача значно ускладнюється, оскільки необхідно забезпечити адекватне відтворення метафоричних значень при переході з однієї мовної системи в іншу.

При цьому, переклад метафоричних виразів і словосполучень з однієї мови на іншу вимагає врахування багатоаспектності образної інформації, зумовленої поліфункціональністю метафоричних одиниць мови. Перекладач має враховувати не лише лінгвістичні, але й культурні аспекти, оскільки метафори несуть у собі глибокі культурно-специфічні значення. Це передбачає необхідність розуміння соціальних, історичних та політичних контекстів, у яких використовуються ці метафори, що дозволяє зберегти глибинний зміст оригіналу. Такий тип відтворення можна побачити у заголовку до фільму «*Red One*» переклали як «Кодове ім'я «Червоний»», метафора передає ідею, що «чер-

воний» – це важлива, можливо небезпечна або секретна інформація чи завдання, що потребує особливої уваги. Колір червоний тут використовується для позначення чогось критичного або екстремного, що є поширеним у медіа та кіно. Вибір лексичних та граматичних структур, що відповідають специфіці іншої мовної культури, є важливим етапом процесу перекладу, оскільки від цього залежить точність і зрозумілість сприйняття метафори аудиторією.

Адаптація метафори в перекладі також повинна враховувати тип медіа, для якого здійснюється переклад, оскільки різні жанри вимагають застосування різних підходів до використання метафоричних конструкцій. Наприклад, у заголовках для новин метафора може виконувати роль привертання уваги та емоційного впливу, тоді як у аналітичних чи художніх текстах важливіші інші аспекти, такі як точність та глибина образу. Як у заголовку серіалу «*The Return*» переклали як «Повернення Одиссея», перекладі є метафора, оскільки використання образу Одиссея надає поверненню значення великої, емоційно насиченої подорожі, що надає серіалу більшого культурного та символічного значення. З огляду на це, дослідження перекладу метафор у медіа-заголовках має не лише теоретичне значення, а й практичну важливість, оскільки воно забезпечує ефективну міжкультурну комунікацію в умовах глобалізованого інформаційного простору. Такий випадок перекладу метафори можна побачити у фільмі «*The Hangover*». В Україні фільм переклали дослівно «Похмілля», але в інших країнах перекладали по-різному для повноцінного розуміння. Наприклад, у Німеччині переклали як «Сірий ранок», а у Польщі переклали як «Похмілля у Вегасі». Кожен з перекладів точно відтворює метафору фільму, адаптуючи її відповідно до культурно-лінгвістичних особливостей кожної країни.

Висновки. Переклад метафор у медіа-заголовках є складним і важливим аспектом міжкультурної комунікації, що вимагає від перекладача глибокого розуміння не лише лінгвістичних особливостей, а й культурного контексту. Збереження метафоричного змісту при перекладі забезпечує правильне сприйняття та розуміння інформації аудиторією, що є ключовим для успішної передачі ідеї оригіналу. У процесі перекладу важливо враховувати як мовні, так і культурні фактори, що забезпечують адекватне відображення метафоричних виразів, зокрема в контексті медіа-заголовків. Такі переклади, як у випадку фільму «*The Hangover*» або серіалу «*The Return*», підтверджують, що адаптація метафор є необхідною для ефективної комунікації та розуміння в умовах глобалізованого інформаційного простору. Таким чином, дослідження методів перекладу метафор у медіа має велике теоретичне і практичне значення, оскільки сприяє розвитку міжкультурного діалогу та точному відтворенню оригінальних образів у різних мовних культурах.

Список використаних джерел

1. <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29247fd0-2fde-415f-a3fd-c93097e3d7ea/content>
2. <https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/39.pdf>
3. <https://ktppam.kpi.ua/sites/default/files/img/%.pdf>

Вибодовська Анна

Хмельницький національний університет

Ємець Олександр

наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНИХ ЗМІ

Постановка проблеми. Переклад економічних термінів у ЗМІ є складним процесом, оскільки економічна лексика, зазвичай точна й однозначна, у медійному дискурсі набуває додаткових значень під впливом стилістичних і прагматичних факторів. Це може ускладнювати передачу змісту, спричиняти розбіжності у сприйнятті та створювати труднощі у виборі перекладацьких стратегій. Відсутність єдиних стандартів перекладу та взаємодія економічних термінів із юридичними й соціально-політичними поняттями посилюють цю проблему. Дослідження цих труднощів є важливим для забезпечення точності та адекватності економічної інформації у ЗМІ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному інформаційному середовищі економічні терміни набувають все більшої значущості, оскільки вони стали невід'ємною частиною медіа-дискурсу. Дослідження Білозерської Л. П., Дзяковича О. В., Кочергана М. П., Лукінова І. М., Скороходько Е. Ф. показують особливості застосування цих термінів у медійному контексті, підкреслюючи важливість точності та адекватності їхнього перекладу для розуміння економічних процесів.

Мета дослідження. Аналіз семантичних аспектів перекладу економічних термінів у сучасних ЗМІ та визначення оптимальних стратегій їхньої інтерпретації з англійської на українську мову.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна термінологія є системною сукупністю лексичних одиниць, що відображають поняття економічної науки й практики. Л. Білозерська визначає термін як «слово або словосполучення, що в межах певної галузі знань має спеціально визначене значення і використовується для позначення

понять із максимальною точністю» [1, с. 13]. Це підкреслює його роль у забезпеченні однозначності в професійній комунікації.

Економічні терміни розрізняються за структурою, що впливає на їхній переклад у контексті ЗМІ. У роботі використано класифікацію, подібну до підходу Сільвії Павел, яка включає п'ять груп: прості терміни, складні терміни, аббревіатури, акроніми та ініціалізми [5, с. 65]. Кожна група має особливості, що відображають специфіку економічної термінології в ЗМІ.

1. Прості терміни – терміни з одного слова, з афіксами чи без них [3, с. 34]. Наприклад, «yield» означає дохідність інвестицій у державних облігаціях.

2. Складні терміни – терміни з двох або більше слів, пов'язаних граматично [4, с. 56]. Наприклад, «shadow bank» – нерегульована фінансова діяльність поза банківською системою.

3. Аббревіатури – терміни, утворені скороченням основ слів чи словосполучень [2, с. 47]. Наприклад, «IPO» – первинне розміщення акцій, як у випадку з дебютом компанії на біржі на кшталт Uber.

4. Акроніми – терміни з початкових літер чи звуків, що вимовляються як слово [2, с. 82]. Наприклад, «LIBOR» – ставка міжбанківського кредитування в Лондоні, що впливає на глобальні ринки.

5. Ініціалізми – аббревіатури з перших літер, що вимовляються побуквенно [2, с. 93]. Наприклад, «IMF» – Міжнародний валютний фонд, відомий у контексті кредитування України.

Економічні терміни перекладають різними способами залежно від їхньої еквівалентності та контексту. Основні методи включають еквівалентний переклад, транскрипцію, транслітерацію, генералізацію, модуляцію, описовий переклад, а також додавання, вилучення й контекстуальну заміну. Вибір способу залежить від точності передачі значення та особливостей терміна в мові оригіналу. Наше дослідження включало аналіз і переклад економічних термінів з газети «The Guardian» та журналу «The Economist».

1. Еквівалентний переклад – застосовується для термінів із усталеними відповідниками. Наприклад, «The allocation would be calculated using a resource allocation system, a formula predicting how much support they would need, which could be adjusted once the person's actual needs were known». – «Виділення коштів розраховуватиметься за допомогою **системи розподілу ресурсів** – формули, що прогнозує, який обсяг підтримки їм знадобиться, і яка може бути скоригована після того, як стануть відомі фактичні потреби людини».

Термін «a resource allocation system» є іменниковою групою, його було перекладено за допомогою прямого відповідника, устав-

леного терміна «система розподілу ресурсів». Тому тут також присутня граматична перекладацька трансформація – перестановка.

2. **Транскодування** – спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Наприклад, «*There are signs that **outsourcing** often goes wrong, and that companies are rethinking their approach to it*». – «Є ознаки того, що **аутсорсинг** часто йде не за планом і що компанії переосмислюють свій підхід до нього».

Простий термін «*outsourcing*» немає прямого відповідника в українській мові, тому давно перекладається шляхом транслітерації в економічних текстах – «аутсорсинг».

3. Модуляція, а саме:

а. **Конкретизація** – трансформація, унаслідок якої слово (термін) ширшої семантики замінюється словом (терміном) вужчої семантики. Наприклад, «***Fraud** remains a widespread problem regardless of the industry or region in which businesses operate*». – «**Фінансові махінації** залишаються широко розповсюдженою проблемою незалежно від галузі чи регіону, в якому працює бізнес».

Термін «*fraud*» означає «шахрайство», але в даному контексті набуває ширшого значення «фінансові махінації», для того аби точніше передати проблему з якою стикаються бізнеси.

б. **Генералізація** – трансформація через що слово з вузьким значенням, що перекладається, замінюється на слово з ширшим значенням, наприклад, «*The company's **leverage** allowed it to finance new projects*». – «**Фінансування** компанії дозволило їй реалізувати нові проекти».

Зазвичай термін «*leverage*» буде перекладатись як «фінансовий важіль». Проте, у публікаціях що орієнтовані на широку аудиторію, де детальний фінансовий аналіз не є основною метою, цей термін може передаватись як «фінансування».

с. **Додавання** – уточнює зміст додатковими словами. Наприклад, «*Taking a step back can help us realise how imminently visible the havoc **austerity** has wreaked upon Britain is*». – «Зробивши крок назад, ми зможемо усвідомити, наскільки неминучими є руйнівні наслідки жорсткої економії для Британії».

Термін «*austerity*» має специфічне забарвлення у британських медіа, пов'язане з посткризовими заходами скорочення соціальних програм 2010-х років та завжди буде перекладатись як «жорстка економія».

д. **Вилучення** – трансформація, в результаті якої надлишкові або зайві елементи вилучаються. Наприклад, «*A successful **business enterprise** requires strategic planning and efficient resource management*». – «Успішне підприємство потребує стратегічного планування та ефективного управління ресурсами».

Економічний термін «*business enterprise*» складається з двох слів «*enterprise*», що означає «*підприємство*» та «*business*», яке перекладається «*бізнес*» чи «*комерційна діяльність*». Так як в українській мові термін «*підприємство*» вже охоплює всі ці значення, тому при перекладі «*business*» вилучається.

е. Контекстуальна заміна – адаптує термін до контексту й норм мови. Наприклад, «*Does it matter if high streets change shape, start becoming less about shops and buying things, and more about services and experiences?*» – «*Чи має значення, що головні торговельні вулиці змінюються, стаючи не лише місцем для покупок, а й для послуг та отримання вражень?*»

Складний термін «*high street*» не має еквіваленту в українській мові, так як є суто британською реалією та позначає магазини роздрібної торгівлі розташовані на одній вулиці тому аби передати значення українському читачеві, варто скористатись контекстуальною заміною та перекласти як «*головні торговельні вулиці*».

4. Описовий переклад – пояснює термін через словосполучення. Наприклад, «*Britain's FTSE 100 firms, meanwhile, are already making profits worth 10 % of their value each year*». – «*Британські компанії, що входять до індексу 100 найбільших компаній Лондонської біржі (FTSE 100) вже отримують річний прибуток у 10 % від своєї вартості*».

Акронім «*FTSE 100*» є виключно британським, та немає еквіваленту в українській мові, тому аби забезпечити розуміння читача, необхідно зробити експлікацію «*компанії, що входять до індексу 100 найбільших компаній Лондонської біржі*».

Висновки і перспективи подальших досліджень. У дослідженні проаналізовано переклад економічних термінів у сучасних ЗМІ. Виявлено, що ці терміни, хоча й є точними в спеціалізованому контексті, у медійному дискурсі часто набувають додаткових значень через вплив стилістичних і прагматичних факторів. Це ускладнює їх точну передачу, що потребує вибору оптимальних перекладацьких стратегій. Подальші дослідження можуть включати більш детальний аналіз економічних термінів у ЗМІ, а порівняльний аналіз різних перекладацьких підходів до відтворення економічних термінів у медійному контексті.

Список використаних джерел

1. Білозерська Л. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Дзякович О. В. Термінознавство: теорія та практика. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2016. 175 с.

3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2010. 464 с.
4. Лукінов І. М. Економічна термінологія: структура та семантика. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 198 с.
5. Скороходько Е. Ф. Теорія перекладу: основні положення. Київ : КНУ імені Тараса Шевченка, 2008. 210 с.

Голобородько Артем
Хмельницький національний університет
Купчишина Юлія
наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕГОВОРНОГО ДИСКУРСУ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Сучасний переговорний дискурс відіграє ключову роль у міжнародній комунікації, дипломатії, бізнесі та правовій сфері. Переговори є невід'ємною частиною міжкультурної взаємодії, що потребує не лише високого рівня мовної компетентності, а й розуміння культурно-специфічних особливостей комунікації. Враховуючи глобалізаційні процеси, ефективний переклад переговорного дискурсу потребує глибокого розуміння його семантико-синтаксичних особливостей, зокрема специфічної термінології, стилістичних засобів та прагматичних функцій мовлення.

До питання лінгвістичних особливостей переговорного і дипломатичного дискурсу зверталися зарубіжні та українські дослідники, зокрема було розглянуто особливості використання і перекладу дипломатичної термінології [5], Бутова І. С., Шевченко І. С. які розглядали політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень, а також загалом дискурс як когнітивно-комунікативний феномен, Нагорна Л. Б. з її роботою на тематику політичної мови і політичної лінгвістики, проте яка не досягає політичний дискурс в необхідному об'ємі, а також Гийом Ж., Мальдидье Д., які розглядали інтерпретичні прийоми в дослідженнях політичного дискурсу та ін. Їх роботи на тематику особливостей і походження поняття дискурсу можна сміливо назвати ключовим рушієм цього лінгвістичного питання, але попри це, вони тим не менш не покривають сучасних потреб у дослідженнях у цій сфері.

Оскільки переговорний дискурс охоплює як формальні (дипломатичні, юридичні, комерційні) так і неформальні комунікативні ситуації, дослідження його особливостей дозволить поглибити розуміння механізмів комунікації, удосконалити перекладацькі підходи та сприяти ефективнішій міжкультурній взаємодії.

Метою роботи є визначення лінгвістичних особливості переговорного дискурсу, проаналізувати його семантико-синтаксичні характеристики та розробити рекомендації щодо перекладу такого типу текстів.

Виклад основного матеріалу. Ділові переговори є усним різновидом ділового дискурсу, якому властиві певні комунікативні, прагматичні та дискурсні ознаки, сукупність яких становить специфіку цього формату спілкування [1, с. 43]. Для визначення формату ділових переговорів як суттєвих ознак, що становлять особливості переговорного процесу, необхідним постає розгляд його основних категорій.

Виходячи з робіт таких дослідників як Бутова І. С., та Шевченко І. С. у сучасній лінгвістичній літературі існує низка концепцій та підходів до визначення поняття «дискурс». Дискурс трактують як інтерактивний спосіб мовної взаємодії, що не належить одному авторові [1, с. 232]. У своїх працях вони наголошують, що дискурс як комунікативно-прагматична модель мовленнєвої поведінки має місце в певній соціальній ситуації, якій притаманні насамперед визначені соціальні і комунікативні ролі співрозмовників. В своїй роботі Купчишина Ю. А. подає визначення дипломатичного дискурсу як комплексне комунікативне явище, що охоплює всю палітру мовленнєвих інтеракцій (актів) дипломатів, реалізується в усній та писемній формі, регламентується жорсткими рамками як загальних (міжнародних), так і етноспецифічних правил, існуючих історичних традицій, риторико-стилістичних норм, а також має власні характерні риси [5, с. 417].

Дискурсу ділових переговорів властивий діалогічний формат, який поставав предметом окремих лінгвістичних досліджень виокремлює Нагорна Л. Б. [6, с. 230]. Комунікативно орієнтовані дослідження фокусуються на описі компонентів соціокультурної ситуації спілкування, позамовних або контекстуальних чинників, що мають велике значення для продукування й інтерпретації дискурсу.

Політичні перемовини як жанр політичного дискурсу дуже часто покладаються на переклад. Сьогодні інтерес до перекладу перемовин зростає, особливо враховуючі глобальну політичну напруженість у світі. Мова є важливою для ведення перемовин, а переклад – як інструмент надання інформації за межі національних кордонів – відіграє важливу роль у розвитку переговорного дискурсу. Як правило, тексти перемовин, а також політичних промов відомі потужним словниковим запасом і креативним використанням експресивних засобів, які відповідають дискурсу в цілому [3, с. 74].

Останнім часом переговорний дискурс, а саме американських політиків та діячів стає вкрай суперечливим, особливо враховуючи війну в Україні та її становище на світовому ринку. Тому важливим залишається відслідковувати наявні тенденції переговорного дискурсу, їх лексико-граматичні особливості, а також перекладацькі аспекти під

час процесу перекладу. Розглянемо декілька прикладів з останніх гучних випадків конкретно політичного і переговорного дискурсу.

Оригінал: *You have allowed yourself to be in a very bad position. You don't have the cards right now. With us, you have the cards* [8].

Переклад: *Ви достатньо у поганій позиції, у вас на руках зараз немає карт. З нами у вас з'явилися карти.*

Скандальний випадок в Овальному кабінеті під час візиту Володимира Зеленського в США. Президент Америки Трамп, як і більшість його колег, полюбляють використання метафор, особливо спортивних, у своїх голосних промовах. «You don't have the cards right now. With us, you have the cards» – метафора, яка була використана здебільшого з маніпулятивною метою. Цією метафорою було штучно створено відчуття нерівності, в той час як сам образ гральних карток асоціюється з контролем, стратегічним плануванням та, в першу чергу, виграшом. При перекладі необхідно передати цю маніпулятивну манеру спілкування, до того ж в українській мові є прямий відповідник цій метафорі.

Оригінал: *The ball is now in their court.*

Переклад: *Росія має зробити свій хід.*

Ще один приклад використання спортивної метафори, але в цьому випадку, її використав Державний секретар США Марко Рубіо. Метафора означає, що зараз черга іншої сторони діяти. Враховуючи простоту та поширення спортивних метафор, надати відповідник – не важко: «м'яч на боці» до того ж при перекладі можна конкретизувати «their» до «Росії». Але враховуючи те, що Росія є агресором у цій війні, слід віднайти більш твердий відповідник, який зображував рішуче спонукання до дій агресора. Було використано трансформації перестановки та використано іншу метафору, що бере походження з ігор: «зробити хід», що є більш жорсткішим відповідником.

Оригінал: *That goal cannot shift, but in the end, it is still not in America's best interest to plunge into an all-out war with Russia, even if a negotiated peace may require Ukraine to make some hard decisions.*

Переклад: *Ця мета не може змінитися, але, зрештою, не в інтересах Америки занурюватися у тотальну війну з Росією, задля досягнення миру, шляхом переговорів, саме Україна повинна приймати складні рішення.*

В цьому прикладі використано одразу декілька метонімій: «America», «Ukraine», «negotiated peace». У випадку перших двох прикладів метонімії, за назвами країн мається на увазі весь політичний склад країн, який ухвалює рішення. У свою чергу «negotiated peace» означає не сам мир як фізичний стан, а дипломатичний процес, який до нього веде.

Оригінал: *And from the start of this war, there has been only one place to be to understand its timing and direction – and that's in vladimir putin's head. Unfortunately, putin doesn't grant visas to his brain.*

Переклад: *Від початку цієї війни лише в одному місці можна було зрозуміти її хід і напрямок, – у голові володимира путіна. На жаль, путін не видає віз до свого мозку.*

Розглянемо приклад використання метафори з яскраво вираженою іронією «*putin doesn't grant visas to his brain*», що було перекладано як «*путін не видає віз до свого мозку*». Іронія та сарказм надає гумористичне порівняння із візовими процедурами та натякає на те, що рішення приймаються вкрай закрито і безглуздо. Також підкреслюється авторитарний стиль управління путіна, де все залежить від однієї людини. Враховуючи це, в перекладі було вирішено залишити метафору без змін, оскільки мова здебільшого стосується території.

Оригінал: *I know Zelensky very well, and I know putin very well, even better. And I had a good relationship, very good with both of them. I would tell Zelensky, no more. You got to make a deal. I would tell putin, if you don't make a deal, we are going to give him a lot. We are going to [give Ukraine] more than they ever got if we have to. I will have the deal done in one day. One day.*

Переклад: *Я дуже добре знаю Зеленського, і я дуже добре знаю путіна, навіть краще. І у мене були хороші стосунки, дуже хороші з ними обома. Я б сказав Зеленському: Досить. Ви повинні укласти угоду. Я б сказав путіну: Якщо ви не укладете угоду, ми дамо їм дуже багато. Ми [дамо Україні] більше, ніж вони коли-небудь отримували, якщо доведеться. Я укладу угоду за один день. За один день.*

У наведеному прикладі використано гіперболу, з відчутним перебільшенням не тільки рівня обіцяної допомоги «*We are going to [give Ukraine] more than they ever got*», також перебільшені терміни укладення угоди «*I will have the deal done in one day. One day*». Такі заяви були суто популістичними, до того ж використання гіперболи характеризується підвищенням емоційності та для виклику додаткових спектрів емоцій у читача на інформацію у контексті.

Висновки. У роботі визначається ключова роль переговорного дискурсу, який є інструментом масової маніпуляції, вираженням домінування чи дискримінації. Виявлення та характеристика методів такого впливу набувають все більшого значення в рамках сучасної лінгвістики. До лінгвістичних особливостей переговорного дискурсу можна віднести тенденцію до непрямого, метафоричного мовлення, використання кліше, метафор, часто з маніпулятивним наміром, мовленнєвих штампів та використання стилістичних засобів, зокрема гіпербол для більшого емоційного забарвлення. Головна мета перекладача – адек-

ватна передача сенсу повідомлення при перекладі переговорного дискурсу і чіткий лінгвістичний аналіз особливостей дискурсу мовця, задля його коректної передачі цільовій аудиторії перекладу.

Список використаних джерел

1. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень / І. С. Бутова // *Вісник Львівського університету. Сер. іноземні мови*. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 16. – С. 230–238.
2. Ващук Т. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичного дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1720/>.
3. Гийом Ж., Мальдіє Д. Сучасні інтерпретичні прийоми, основна проблематика сенсу з позицій дослідження політичного виду дискурсу / Ж. Гийом, Д. Мальдіє // *Французька школа аналізу дискурсу* : пер. з фр. і порт. – Київ : ОАО ІГ «Прогрес», 2012. – С. 123.
4. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / [під заг. ред. І. С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005. – 356 с.
5. Купчишина Ю. А. The 12th International scientific and practical conference Science and society: modern trends in a changing world. Austria, Vienna : MDPC Publishing, 2024. – 508 p.
6. Нагорна Л. Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. Б. Нагорна. – Київ : Світогляд, 2015. – 316 с.
7. Радіо Свобода. «Україна готова припинити стріляти і почати розмовляти». Аналіз переговорів Україна-США в Саудівській Аравії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-ssha-perehovory-viyna-peremyrya-analiz/33344463.html>.
8. ANI. «You have to be thankful, don't have the cards, you are buried there...»: Trump takes potshots at Zelenskyy in explosive Oval Office interaction [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.aninews.in/news/world/us/you-have-to-be-thankful-you-dont-have-the-cards-you-are-buried-there-trump-takes-potshots-at-zelenskyy-in-explosive-oval-office-interaction20250301022136/> (дата звернення: 21.03.2025).
9. Cook G. The Discourse of Advertising. – London ; New York : Routledge, 2001. – 272 p.
10. Firstpost. You don't have the card... I'm not playing cards': Trump, Zelenskyy trade blows on live TV | Watch [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.firstpost.com/world/you-dont-have-the-card-im-not-playing-cards-trump-zelenskyy-trade-blows-on-live-tv-watch-13867728.html>.
11. The New York Times. The War's Violent Next Stage [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nytimes.com/interactive/2023/02/10/world/europe/russia-ukraineoffensives-maps.html>.

12. The New York Times. Vladimir Putin Is the World's Most Dangerous Fool [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.nytimes.com/2023/05/09/opinion/putin-ukraine-war.html?smid=nytcoreios-share&referringSource=articleShare> (дата звернення: 24.03.2025).

Дух Ірина
Хмельницький національний університет
Ємець Олександр
наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Постановка проблеми. У сучасному світі реклама є важливою частиною комунікації, яка впливає на соціальні, культурні та політичні процеси. Соціальна та політична реклама – важливий інструмент, здатний змінювати суспільні настрої, формувати громадську думку та спонукати населення до дій. Політичні кампанії активно використовують рекламу для мобілізації виборців, формування іміджу кандидатів, а також для підтримки ідеологічних переконань. Соціальна реклама, в свою чергу, спрямована на просування соціальних змін, підвищення рівня обізнаності щодо важливих проблем суспільства, таких як охорона навколишнього середовища, захист прав людини, боротьба зі злочинністю, збереження здоров'я тощо. У цьому контексті важливими є питання лінгвістичної та стилістичної адаптації таких текстів, а також їх впливу на цільову аудиторію. В останні роки над тематикою політичної та соціальної реклами працювали Г. Г. Почепцов, Г. В. Шумицька, М. В. Андрійчук, О. А. Власова, І. А. Сидоренко.

Актуальність дослідження є безумовною задля забезпечення ефективної комунікації та збереження впливу рекламних послань на різні аудиторії, оскільки роль рекламних текстів у сучасному суспільстві стрімко зростає, вони є важливим інструментом впливу на громадську думку. Такі тексти мають складні лінгвостилістичні особливості, отже потрібно знайти ефективні способи їх перекладу. У зв'язку з цим вивчення лінгвостилістичних особливостей перекладу рекламних текстів є надзвичайно актуальним.

Метою дослідження є аналіз лексичних та стилістичних особливостей рекламних текстів; їх функціональних характеристик та прагматичного ефекту, а також встановлення адекватних шляхів передачі рекламного політичного і комерційного тексту на українську мову.

Виклад основного матеріалу. Лінгвостилістичні особливості у контексті рекламного тексту є однією з ключових характеристик, які

визначають його функціональну спрямованість, комунікативну ефективність та естетичну цінність. У текстах соціальної та політичної реклами застосовуються лексичні, граматичні, синтаксичні, стилістичні та прагматичні елементи, що забезпечуються ефективність комунікації. А також широко використовуються експресивна лексика, епітети, метафори, гіперболи, алюзії, фразеологізми та інші засоби мовної виразності. Наприклад, політичний лідер може бути представлений як «*капітан корабля*», що веде країну через бурю, або як «*будівельник*», який створює міцний фундамент для майбутнього. Такі образи не лише роблять повідомлення більш емоційним, але й створюють асоціації з компетентністю, лідерством чи стабільністю. Також, фрази типу «*Ми створили найбільше робочих місць за всю історію країни*» або «*Їхні рішення призвели до катастрофічних наслідків*» націлені на створення сильного емоційного ефекту і закріплення бажаного враження в аудиторії [2, с. 14].

Важливим фактором є також врахування контексту. Наприклад, політична реклама часто враховує актуальні події, соціальні настрої та національні особливості, щоб посилити свій вплив. Соціальна реклама, у свою чергу, базується на загальнолюдських цінностях, таких як взаємодопомога, екологічна свідомість чи турбота про здоров'я, і прагне емоційного контакту з широкою аудиторією. Аналіз цих особливостей є важливим кроком для розуміння того, як рекламні тексти досягають своїх цілей, а також для розробки підходів до їх перекладу в умовах міжкультурної комунікації [5, с. 86].

Переклад політичної та соціальної реклами є складним завданням, оскільки вимагає врахування не лише мовних, але й культурних, соціальних і політичних особливостей як вихідної, так і цільової аудиторії. Лінгвістичні труднощі перекладу таких текстів обумовлені їхньою багатозначністю, емоційною насиченістю, стилістичною специфікою, а також потребою зберегти прагматичний вплив оригіналу.

Однією з головних лінгвістичних труднощів є **передача політичних термінів**, які можуть мати різні значення в різних культурних контекстах. Наприклад, термін «*liberal*» в англomовному контексті може мати різні конотації залежно від країни: у США він часто асоціюється з прогресивними соціальними ідеями, тоді як у Європі цей термін більше пов'язаний із економічною свободою.

Ще однією проблемою є **збереження стилістичних прийомів**, які використовуються для підсилення емоційного та прагматичного впливу тексту. Наприклад, фраза *We will rebuild, restore, and renew* використовує морфемний повтор та ритм для посилення переконливості. При перекладі українською мовою можна зберегти цю структуру: «*Ми відновимо, зміцнимо і оновимо*», зберігаючи ритмічність і риторичну силу оригіналу.

Алюзія є ще однією серйозною лінгвістичною проблемою, особливо в політичних слоганах, де вона використовується для створення ефекту запам'ятовування. Наприклад, слоган, який використовується в американській політиці та був популяризований Д. Трампом у своїй президентській кампанії *Make America Great Again* має глибокий емоційний відтінок і викликає патріотичні почуття. Перекладач стикається з завданням передати ці емоції та патріотичний зміст у цільовій мові, зберігаючи лаконічність і силу оригіналу. Варіант перекладу, наприклад, «Повернімо велич Америці», може зберегти зміст, але потребує адаптації залежно від культурного контексту аудиторії [3, с. 76].

Складнощі також виникають при передачі **культурно специфічних реалій**, які мають важливе значення для вихідної аудиторії, але можуть бути невідомими чи незрозумілими для цільової. Наприклад, посилення на історичні події, символи або постаті, відомі у країні походження тексту, можуть не мати аналогів у цільовій культурі. Якщо оригінальний текст містить вислів на кшталт «The spirit of 1776», що в американському контексті асоціюється з боротьбою за незалежність, переклад потребує адаптації, наприклад: «Дух боротьби за свободу».

Також важливим аспектом є **адаптація довжини тексту**. У політичній рекламі слогани та ключові меседжі часто є короткими, ритмічними й легко запам'ятовуються. У перекладі з англійської на українську або навпаки текст може подовжуватись через різницю в граматичній структурі мов, що може вплинути на його ефективність. Завдання перекладача – знайти компроміс між збереженням змісту та дотриманням стилістичних вимог [1, с. 161].

Переклад соціальних закликів є складним завданням, яке вимагає не лише мовної точності, а й глибокого розуміння культурного, соціального та емоційного контексту. Однією з головних особливостей соціальних закликів є їхня **орієнтація на актуальність і близькість до цільової аудиторії**. Наприклад, текст *Reduce. Reuse. Recycle*. Перекладається українською як *Скороти. Споживай свідомо. Сортуй*. Цей переклад зберігає ритм і структуру оригіналу, що є ключовим для збереження його впливовості [4, с. 8].

Особливу увагу слід приділити перекладу закликів, пов'язаних із чутливими темами, такими як права людини, гендерна рівність або охорона здоров'я. Такі тексти мають бути не лише зрозумілими, але й коректними з точки зору соціальних і культурних норм. Наприклад, у тексті *Stand up for women's rights!* переклад «Захищай права жінок!» може потребувати адаптації залежно від контексту, щоб уникнути конфліктів або непорозумінь.

Висновки. У ході дослідження ми проаналізували лексико-стилістичні та прагматичні особливості політичної та соціальної рек-

лами. Було з'ясовано, що лексичні та стилістичні прийоми, що застосовуються в політичній та соціальній рекламі, значною мірою визначають ефективність цих рекламних кампаній. В обох типах реклами активно використовуються риторичні прийоми, такі як метафори, гіперболи, риторичні запитання, повтори, антитези та персоналізація, які сприяють залученню аудиторії, підсиленню емоційного впливу та створенню певних асоціацій. Особливу увагу слід звернути на важливість лексико-стилістичних адаптацій, які потрібні для успішного перекладу політичних та соціальних текстів, варто враховувати не тільки лексичні, але й культурні та соціальні контексти, зокрема специфіку політичної ситуації, соціальних відносин та моральних норм українського суспільства. Це дозволяє не лише забезпечити точність передачі інформації, але й максимально підвищити ефективність рекламного впливу на громадську думку і соціальні процеси.

Список використаних джерел

1. Андрійчук М. В. (2019). Переклад політичних та соціальних текстів: проблеми та рішення. Львів : Світ. 192 с.
2. Власова О. А. (2017). Мова політичної реклами: стратегічні прийоми комунікації. Київ : Освіта України. 150 с.
3. Волошина С. Л. (2016). Політичні меседжі: прагматичний підхід до перекладу. Харків : ХНУ. 188 с.
4. Скиба Т. О. (2011). Соціальні та політичні тексти: аналіз лексичних і стилістичних особливостей. Харків : ХНУ. 165 с.
5. Смирнова Л. С. (2017). Мова політичної та соціальної реклами: прагматичні аспекти. Київ : Інститут педагогічних наук. 210 с.

Колихаліна Діана

Хмельницький національний університет

Долинський Євген

наук. керівник, д-р пед. наук, проф.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИКОРДОННИХ ТЕРМІНІВ

Постановка проблеми. Узагальнюючи, ми виділяємо такі функції прикордонних термінологічних одиниць: номінативну, сигніфікативну, дефінітивну, комінікативну та когнітивну. На нашу думку, на особливу увагу заслуговують функції окремих структурних та лексико-семантичних груп: композитів, антонімів та синонімів.

Мета дослідження – обґрунтування функціональних особливостей прикордонних термінологічних одиниць у англійській мові.

Крім гаданих функцій, прикордонні терміни-композиції виконують також синтаксичну та компресивну функції. Суть синтаксичної функції полягає в тому, що складний термін є результатом перетворення словосполучень або речень. Структурні взаємовідношення компонентів, які формують композит, є близьким до взаємовідношень лексем, які входять до складу згорнутих синтаксичних конструкцій – словосполучення або речення. Метою творення прикордонних термінів-композицій є потреба в узагальненні значень, які можна прослідкувати зі значень словотвірних морфем, з допомогою однієї лексеми. Отже, в цьому випадку синтаксичну функцію композитів можна також трактувати як узагальнювальну, як зазначає О. В. Янковець [7, с. 47]. Наприклад, прикметник-комполит *crime-related* (той, який стосується злочину) стисло передає поняття «*the one which is related to the crime*», іменник *check-point* (контрольний пост) передає значення словосполучення «*an establishment, where passengers, pedestrians, cargo and vehicles are checked*», дієслово *to safeguard* передає поняття «*protect from harm or damage with an appropriate measure*». Узагальнювальна функція композитів тісно пов'язана з компресивною, яка має на меті скорочення вже наявних у мові номінативних одиниць. Причиною існування компресивної функції для великої кількості композитів у межах прикордонної терміносистеми є тенденція до заощадження часу спілкування, друкованої площі, а також раціонального вираження думок. Наведемо приклади компресії: *entry-area=area of entry*, *Frontex-coordinated=coordinated by Frontex*, *immigration-control-related=related to the control of immigration* тощо. Отже, компресійні композити найчастіше використовуються як паралельний варіант або аналог багатоконпонентних термінів.

Прикордонні терміни-синоніми та прикордонні терміни-антоніми теж володіють низкою специфічних функцій. Як зазначає Р. І. Дудок, більшість дослідників схиляється до думки, що феномен синонімічно-антонімічних відношень у процесах термінотворення є ключовим аспектом його функціонування та відіграє важливу роль у процесі номінації наукового терміна [4, с. 68]. Прикордонним термінам-синонімам властиві функції заміщення, пов'язана з прагненням уникнути небажаних повторів тих самих лексичних одиниць, та функція уточнення, пов'язана з бажанням чітко та влучно передати думку. Функція заміщення найбільше проявляється у абсолютних синонімах. Наприклад, *contraband* та *smuggling* передають ідентичне поняття «контрабанда». Перше є запозиченим, друге – власне англійським. Обидва терміни передають те ж саме поняття без жодних відтінків значення, у разі потреби заміщуючи один одного з метою уникнення тавтології.

Функція уточнення може стосуватися більшою мірою відносних синонімів. Наприклад, *risk assessment results* та *threat assessment results* є відносними синонімами, адже не завжди загроза є тотожною ризику. У прикордонних документах, на основі яких здійснювалася вибірка, використовуються обидва словосполучення, але в кожному окремому випадку саме лексеми *risk / threat* яскраво демонструють функцію уточнення.

Щодо функцій термінів-антонімів, Н. Р. Біян стверджує, що термінологічна антонімія не лише не перешкоджає обміну спеціальною інформацією, а, навпаки, підтримуючи системність термінології, допомагає терміну виконувати його комунікативну функцію [1, с. 6]. Одразу зазначимо, що поза дискурсом стилістична (одна з основних) функція антонімів не проявляється. Антоніми у прикордонній терміносистемі виконують три основних функції: функцію протиставлення, узагальнення та опису. Наведемо приклади протиставлення серед прикордонних термінів: *land border* (сухопутний кордон) – *sea border* (морський кордон) – векторні антоніми, *visible printing* (видимий друк) – *non-visible printing* (невидимий друк) – контрадикторні антоніми, *first-line check* (перевірка першої лінії) – *second-line check* (перевірка другої лінії) – контрарні антоніми, *national* (державний) – *international* (міжнародний) – комплементарні антоніми. Крім основної функції антонімів – протиставлення – ці антонімічні групи описують певні явища: термінологічні одиниці *first-line check* (перша лінія перевірки) описує саме цей вид перевірки, маючи на увазі, що існує, відповідно, і друга лінія перевірки (*second-line check*). Антоніми також узагальнюють явища та поняття прикордонної сфери (наприклад, терміни *land border* та *sea border* узагальнюють явище типологічної класифікації кордонів). Отже, прикордонні терміни-антоніми є закономірним явищем для термінологічної лексики і їх основні функції (протиставлення, опис, уточнення, а також ті, яка характерні для усіх прикордонних термінологічних одиниць) є яскравим доказом того, що терміни-антоніми функціонують за тими ж законами, що й антоніми загальної мови та інших спеціалізованих сфер.

Одним зі способів поповнення прикордонного вокабуляру є новотворами (неонімами) та запозиченнями, які, поряд із згаданими функціями, властивими усім англійським прикордонним термінам, володіють декількома функціями, властивими суто цим термінам. Загалом, неологізми характеризуються експресивно-оцінною функцією, а найбільш вираженими є номінативна та когнітивна функції. У випадку з термінологічним вокабуляром експресивно-оцінна функція нівелюється, оскільки однією з вимог до терміна є відсутність експресивності. Л. С. Янишина зазначає, що неологізмам притаманне дихотомічне

поєднання інформативної (дейктичної) і комунікативної функцій [6, с. 45]. За твердження М. О. Шутової, неологізми можна інтерпретувати як лексичні відповідники до змінених комунікативних умов [5, с. 84]. У нашій роботі комунікативні умови визначаються соціально-політичною ситуацією в Україні, яка виникла у зв'язку із проведенням АТО (ООС) на Сході України. Наприклад, *Joint Forces Operation* (Операції об'єднаних сил), *Combined separatist forces* (об'єднані сепаратистські сили), «*separatist*» *fighters* (сепаратисти), *the ATO regime* (режим АТО) – інновації, які виникли у процесі неологізації у зв'язку з потребою номінувати поняття, які виявилися новими для українського суспільного життя, частково надаючи водночас експресивно-оцінне забарвлення (зокрема – негативне ставлення до дій агресора на Сході України) представниками ЗМІ та несучи нове когнітивне навантаження.

Констатуємо, що у ході неологізації проявляється номінативна функція термінологічних одиниць неонімів, тобто новоствореним поняттям присвоюються назви, а також когнітивна, зокрема ТО-новотвори вербалізують абстрактні предметні знання (в нашому випадку – про війну в Україні) та забезпечують передачу знань.

Щодо запозичень, то, крім своєї основної функції – номінативної – вони володіють рядом специфічних функцій. Наприклад, Л. О. Гончаренко виділяє функцію прецизного висвітлення проблеми, яка передбачає ясність і точність висловлювання. Ясність значною мірою залежить від знання аудиторії і від вміння знайти відповідну словесну форму вираження, найбільш доступну і зрозумілу цій аудиторії.

Точність висловлювання означає відповідність висловлювання задуму автора [3, с. 296]. Тобто, критерій точності передусім визначається вмінням підібрати точну, влучну лексему для опису чи позначення певного предмета (явища, процесу). Також у науковій літературі, наприклад М. Б. Вербенец, трапляється твердження, що функцією запозичення – це забезпечення запозиченим із мовидонора словом вищий ступінь термінологічної визначеності у порівнянні з наявним відповідником у мові-реципієнті [2, с. 60]. Тобто, запозичений термін може влучнішим, ніж наявний у мові. Найзагальнішою функцією запозичення, яку виділяють українські та зарубіжні лінгвісти, є збагачення лексичного складу мови-реципієнта, сприяючи її розвитку у зв'язку з появою нових засобів, удосконалюють дериваційні потенції через активізацію малопродуктивних словотвірних засобів [2, с. 61].

Термінологічні одиниці *aid* (старофр., лат) – допомога, *asylum* (грец.) – притулок, *bureau* (фр.) – бюро, *cargo* (ісп.) – вантаж, *data* (лат.) – дані є прикладами запозичень, які функціонують у межах англійської прикордонної терміносистеми, і котрі точно та влучно

передають відповідні поняття та володіють високим ступенем термінологічної визначеності.

Таким чином, підсумовуючи викладене, робимо **висновок**, що основними функціями англійських прикордонних термінів є номінативна (номінація прикордонних понять), сигніфікативна (позначення прикордонних понять), дефінітивна (наявність у термінів чіткої дефініції), комунікативна (передача спеціальної інформації) та когнітивна (вербалізація процесу пізнання). Крім п'яти основних функцій, існують специфічні функції, які властиві певним структурним та лексико-семантичним категоріям. Терміни-композиції володіють синтаксичною та компресивною функцією, терміни-синоніми – функцією уточнення та заміщення, терміни-антоніми – протиставлення, узагальнення та опису, новотвори – функцію вираження неомінації, запозичення – функцією прецизного висвітлення проблем та збагачення лексичного складу прикордонної терміносистеми та забезпечення вищого ступеня термінологічної визначеності. Сукупність усіх загальномовних та власне термінологічних функцій забезпечує ефективне функціонування англійської прикордонної терміносистеми.

Список використаних джерел

1. Біян Н. Р. Антонімічні терміни галузі туризму в англійській мові. *Наукові записки. Сер. «Філологічна»*. Острог : вид-во Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 36. С. 6–10.
2. Вербенец М. Б. Лексико-семантичні процеси в сучасній юридичній термінології. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2005. № 11. С. 54–65.
3. Гончаренко Л. О. Функціональний аспект запозичень. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Сер.: Лінгвістика і літературознавство*: Міжвуз. зб. наук. ст. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 294–301.
4. Дудок Р. І. Синонімічно-антонімічні відношення у термінотворенні. *Записки з романо-германської філології* [ред. І. М. Колегаєва]. Вип. 1 (30). Одеса : КП ОМД, 2013. 252 с.
5. Шутова М. О. Неологізми в сучасній англійській мові. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ*: серія філологія, педагогіка, психологія. № 21. Київ : вид. центр КНЛУ, 2010. 147 с.
6. Янишина Л. С. Процеси неологізації у словниковому складі англійської мови XIX століття (на матеріалі прозових літературних творів) [Текст] : дис... канд. філол. наук : [шифр] 10.02.04. *Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні*. Київ, 2017. 202 с.
7. Яковець О. В. Особливості та етапи застосування словотвірного аналізу при вивченні англійських прикордонних термінів. *Закарпатські філологічні студії*. № 8. 2019. С. 46–50.

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

У контексті глобалізації та зростання міжнародних торговельних відносин надзвичайно важливого значення набуває точний та якісний переклад юридичних документів. Юридичний переклад у сфері міжнародної торгівлі вимагає особливої уваги до специфічної термінології, стандартизованих формулювань та правових концепцій, які можуть суттєво відрізнятися у різних правових системах.

Міжнародні торговельні відносини регулюються складною системою договорів, контрактів, нормативних актів та інших правових документів, переклад яких повинен забезпечувати не лише лінгвістичну, але й юридичну еквівалентність. Неточності в перекладі можуть призвести до серйозних правових наслідків, фінансових втрат та ускладнень у міжнародних ділових відносинах.

Актуальність цього дослідження зумовлена інтенсифікацією міжнародних торговельних відносин і зростаючою потребою в якісному перекладі юридичної документації. В умовах розширення зовнішньоторговельних зв'язків України, особливо з країнами Європейського Союзу, адекватний переклад юридичних документів набуває критичного значення. Відсутність системних підходів до перекладу специфічної юридичної термінології створює перешкоди для ефективної комунікації між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та може призвести до юридичних конфліктів.

Метою дослідження є аналіз особливостей перекладу юридичних документів у міжнародній торгівлі, розробка рекомендацій для подолання лінгвістичних і правових невідповідностей та створення практичних інструментів для перекладачів. Дослідження спрямоване на підвищення точності перекладу, мінімізацію юридичних ризиків та вдосконалення підготовки спеціалістів. Стаття розглядає ключові проблеми юридичного перекладу, зокрема термінологічну еквівалентність, структурні відмінності правових документів і стратегії їх подолання.

1. Термінологічні особливості перекладу юридичних документів у міжнародній торгівлі.

Юридична термінологія формується в межах конкретної правової системи, що створює труднощі при пошуку еквівалентів в іншій мові [2, с. 45]. Наприклад, англійський термін «consideration» у контрактному праві не має аналога в українському законодавстві та пере-

кладається описово: «зустрічне задоволення (consideration)» або «зустрічне зобов'язання» [5, с. 112]. Інший приклад – термін «force majeure» в Україні регулюється законом «Про торгово-промислові палати», тоді як в англійському праві не має законодавчого визначення [7, с. 89].

2. Стандартизовані формулювання та кліше.

Фраза «time is of the essence» означає, що строки є критично важливими, і їх порушення може спричинити розірвання договору. В українській мові доцільним є формулювання «строки є істотною умовою договору» [1, с. 107]. Вираз «without prejudice» перекладається як «без шкоди для прав сторін», оскільки в українському законодавстві немає точного відповідника [12, с. 205].

3. Структурні відмінності правових документів.

Англомовні контракти зазвичай містять розділ «Definitions and Interpretation», що визначає ключові терміни. В українських договорах такі визначення відсутні, оскільки їх значення встановлюється законодавством [4, с. 76].

4. Переклад специфічних юридичних концепцій.

Концепція «estoppel» у загальному праві забороняє особі заперечувати раніше підтверджені нею факти. Для точності перекладу використовується транслітерація з поясненням: «естопель (правило, що забороняє стороні заперечувати раніше визнані нею факти)» [9, с. 134].

5. Переклад міжнародних торговельних термінів.

Терміни Інкотермс – «EXW», «FOB», «CIF», визначають розподіл ризиків і витрат між сторонами. Їх переклад часто здійснюється шляхом транслітерації: «FOB (Free on Board) – ФОБ (франко-борт) [14, с. 97]», «CIF (Cost, Insurance and Freight) – СІФ (вартість, страхування та фрахт) [14, с. 98]» або залишенням міжнародного позначення.

6. Методологічні підходи до перекладу.

Глибоке вивчення правових систем: наприклад, терміни «warranty» та «representation» в українському контексті часто перекладаються однаково, що може спричинити правові непорозуміння [6, с. 221].

Використання спеціалізованих глосаріїв: терміни узгоджуються за допомогою баз даних ЄС, таких як IATE [11, с. 54].

Консультації з юристами: для перевірки коректності перекладу юридичних термінів, зокрема «consequential damages» (непрямі збитки), важлива співпраця з правниками [10, с. 185].

Висновок. Переклад юридичних документів у сфері міжнародної торгівлі є складним і відповідальним завданням, яке вимагає глибокого розуміння як мовних так і правових особливостей. Основними викликами є термінологічні невідповідності, структурні відмінності між правовими системами і наявність специфічних правових концепцій, що не мають прямих аналогів у різних мовах.

Для забезпечення точності та еквівалентності перекладу необхідно застосовувати методи порівняльного аналізу правових систем, використовувати спеціалізовані глосарії, термінологічні бази та міжнародні стандарти. Консультації з юристами-практиками та експертами у сфері міжнародного права є важливим інструментом для запобігання юридичним непорозумінням і мінімізації ризиків.

Результати дослідження можуть бути корисними для професійних перекладачів, які працюють у сфері юридичного перекладу, а також для викладачів і студентів, які спеціалізуються на правничій та лінгвістичній освіті. Запропоновані методологічні підходи сприятимуть підвищенню якості перекладу та вдосконаленню професійної підготовки спеціалістів у цій галузі.

Список використаних джерел

1. Біднюк М. О. Особливості юридичного перекладу в сфері міжнародних торговельних відносин // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. – 2019. – Вип. 45. – С. 107–110.
2. Вергун Л. І. Переклад англійської юридичної термінології: поняття, особливості, способи. – Київ : Наукова думка, 2020. – 176 с.
3. Гарбовський Н. К. Теорія перекладу. – Київ : вид-во Київського університету, 2018. – 544 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. – Вінниця : Нова книга, 2019. – 574 с.
5. Комісаров В. Н. Сучасне перекладознавство. – Київ : Освіта України, 2020. – 424 с.
6. Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів (Інко-термс 2020) / Міжнародна торгова палата. – Київ : Асоціація експортерів і імпортерів «ЗЕД», 2020. – 75 с.
8. Чирвоний Ю. С. Цивільне право України. Загальна частина. – Київ : Правова єдність, 2022. – 384 с.
9. Шаблій О. А. Міжмовна термінологічна омонімія як проблема термінографії і перекладу (на матеріалі німецької та української юридичних терміносистем). – Київ : Київський університет, 2019. – 165 с.
10. Cao D. Translating Law. – Clevedon : Multilingual Matters, 2020. – 189 p.
11. Chromá M. Legal Translation and the Dictionary. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 2018. – 122 p.
12. Goddard C. Business Idioms International. – London : Prentice Hall, 2021. – 127 p.
13. Šarčević S. New Approach to Legal Translation. – The Hague : Kluwer Law International, 2020. – 308 p.

14. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. – Rome : International Institute for the Unification of Private Law, 2016. – 460 p.

15. Zweigert K., Kötz H. An Introduction to Comparative Law. – Oxford : Oxford University Press, 2018. – 714 p.

Леончук Інна

Хмельницький національний університет

Давидюк Юлія

наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ СЛОГАНІВ

Постановка проблеми. У сучасному світі реклама є невід'ємною частиною маркетингових стратегій, а рекламні слогани виступають важливим засобом комунікації між брендом та споживачем. Враховуючи різні мовні й культурні особливості, переклад слоганів постає складним завданням, яке потребує ретельного аналізу та творчого підходу. Ефективний переклад сприяє збереженню змістовного сенсу, емоційного забарвлення й привабливості повідомлення в іншомовному культурному середовищі. Зв'язок проблеми із важливими науковими й практичними завданнями зумовлений необхідністю ефективної комунікації у глобалізованому середовищі, де бренди прагнуть охопити якнайширшу аудиторію.

Невідповідний переклад слогана може призвести до втрати іміджу компанії та зниження її конкурентоспроможності. У практичному вимірі це стосується як маркетингових стратегій транснаціональних корпорацій, так і діяльності локальних рекламних агентств. З наукової точки зору, дослідження перекладу слоганів сприяє розвитку міждисциплінарного підходу, який об'єднує лінгвістику, культурологію та маркетинг.

Мета дослідження. Основна мета роботи – аналіз ключових методів перекладу англomовних рекламних слоганів, їх впливу на цільову аудиторію та ефективності адаптації для різних культурних контекстів. У роботі спираємося на дослідження відомих науковців, зокрема Б. Хатіма, Т. О. Гуменюк, П. В. Лисенка, І. Мейсона, П. Ньюмарка та М. Бейкер, які розглядали питання перекладу та культурної адаптації текстів.

Актуальність теми також зумовлена глобалізаційними процесами, що змушують бренди працювати в полікультурному просторі.

Виклад основного матеріалу. Питання перекладу рекламних слоганів розглядалися в працях багатьох дослідників. Зокрема, М. Бейкер [1] вказує на необхідність врахування прагматичних аспектів при перекладі реклами, а П. Ньюмарк [4] наголошує на важливості адекватності та відповідності культурному контексту. Б. Хатім і І. Мейсон [5] досліджували вплив текстових стратегій на збереження емоційного та смислового навантаження слоганів.

При перекладі англomовних слоганів можуть застосовуватися різні стратегії:

1. Адаптаційний переклад. Ця стратегія передбачає зміни в структурі та лексиці оригінального слогана для його відповідності культурним особливостям цільової аудиторії. Наприклад, «I'm lovin' it» (McDonald's) в Україні було адаптовано як «Відчує смак життя». Такий переклад враховує емоційне забарвлення та прагне зберегти позитивну оцінку бренду.

2. Емоційна трансформація. Полягає у передачі не буквального змісту, а емоційного посилу. Наприклад, «Red Bull gives you wings» адаптовано як «Ред Булл окрилює», що передає відчуття енергії, сили, натхнення. Це дозволяє зберегти емоційний ефект навіть при зміні лексичного складу.

Контекстуальна зміна. Використовується для створення асоціативних зв'язків, які є більш зрозумілими для локальної аудиторії. Наприклад, «Have a break, have a KitKat» може бути змінено на формулу, що краще відображає ментальні й культурні реалії певної країни, наприклад, «Зроби паузу – посмакуй KitKat».

3. Дослівний переклад із додаванням пояснень. Застосовується, коли потрібно зберегти гру слів або характерний вираз. Наприклад, «Finger-lickin' good» (KFC) перекладено як «Смак, що змушує облизати пальці» – збережено емоційний посил та ефект апетитності, хоча і втрачається певна лаконічність.

4. Культурна адаптація. Деякі слогани переробляються відповідно до місцевих традицій та цінностей. Наприклад, «Open happiness» (Coca-Cola) адаптовано як «Відкрий радість», що дозволяє встановити емоційний контакт із аудиторією та врахувати культурну специфіку.

5. Фонетична адаптація. Використовується, коли важливо зберегти звучання оригінального слогана. Наприклад, «Intel Inside» залишився незмінним у багатьох країнах, оскільки його ритмічність і простота є важливими для бренду. Ця стратегія підходить, коли бренд прагне зберегти глобальну впізнаваність.

6. Заміна слогана локальним аналогом. У деяких випадках міжнародні компанії розробляють окремі слогани для різних ринків, щоб вони краще сприймалися споживачами. Наприклад, слоган Pepsi

«*For those who think young*» в Україні був адаптований так: «*Живи на есі 100*», що краще відповідає ментальності місцевої аудиторії.

Успішний приклад адаптації – кампанія бренду Nike з гаслом «*Just Do It*». У різних країнах воно перекладалося по-різному, щоб зберегти мотиваційний ефект. У Китаї, наприклад, гасло звучало як «Просто почни», а в Німеччині – «*Mach es einfach*» (Роби це просто).

Переклад рекламного слогана може суттєво вплинути на сприйняття бренду споживачами. Якісний переклад допомагає створити позитивний імідж компанії та привернути увагу цільової аудиторії. Натомість невдалий переклад може викликати непорозуміння або навіть негативну реакцію. Наприклад, відомий випадок із Chevrolet Nova, яка в іспаномовних країнах викликала плутанину, оскільки «*no va*» означає «*не їде*».

Висновки. Переклад рекламних слоганів є складним процесом, що потребує врахування мовних, культурних та маркетингових аспектів. Вибір стратегії залежить від характеру слогана, особливостей бренду та очікувань цільової аудиторії. Подальші дослідження можуть бути присвячені аналізу ефективності адаптованих слоганів у різних регіонах світу.

Окрім цього, варто враховувати вплив регіональних особливостей мови, адже діалектні відмінності можуть суттєво впливати на сприйняття реклами. Дослідження також має приділяти увагу семантичним і когнітивним аспектам сприйняття реклами в різних культурних контекстах. Важливим фактором є розвиток цифрових медіа, які змінюють способи передачі рекламних повідомлень, підвищуючи вимоги до їхньої адаптації. Перспективними напрямками досліджень можуть стати аналіз поведінкових реакцій споживачів на адаптовані рекламні кампанії, а також вплив технологій штучного інтелекту на автоматизацію процесів перекладу та локалізації слоганів.

Список використаних джерел

1. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London : Routledge, 2018. 320 p.
2. Гуменюк Т. О. Креативні стратегії перекладу рекламних текстів. *Філологічні студії*. 2019. № 2. С. 25–28.
3. Лисенко П. В. Дослідження перекладацьких стратегій у рекламних текстах. *Вісник КНУ*. 2021. № 4. С. 30–35.
4. Newmark P. Approaches to Translation. London : Prentice Hall, 2019. 284 p.
5. Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator. London : Longman, 2020. 272 p.

ТЕРМІНОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й ПЕРЕКЛАДУ

Проблеми дискурсу і його варіативності є найважливішими сучасними теоретичними питаннями. Під дискурсом розуміють особливе використання мови для вираження особливої ментальності, а також особливої ідеології [2, с. 19]. Юридичний дискурс є однією з найважливіших сфер комунікації в суспільстві, оскільки забезпечує функціонування правової системи та регулювання суспільних відносин. Він охоплює широкий спектр текстів і усних висловлювань, які використовуються в законодавстві, судочинстві, міжнародних угодах та інших сферах правозастосування. Одним із ключових аспектів юридичного дискурсу є його термінологія, яка характеризується специфічною структурою та усталеністю значень [1].

Оскільки юридична термінологія має значні відмінності у різних правових системах і мовах, її переклад є складним завданням, що вимагає не лише глибоких знань у сфері права, а й лінгвістичної компетенції. Неточний або некоректний переклад юридичних термінів може призвести до серйозних правових наслідків, таких як спотворення змісту законодавчих норм або неправильне тлумачення міжнародних договорів [3]. Тому питання функціонування юридичної термінології та особливостей її перекладу має важливе значення як у науковій, так і в практичній сферах.

Метою дослідження є всебічний аналіз термінології юридичного дискурсу, зокрема вивченні особливостей функціонування та перекладу.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових аспектів дослідження є вивчення функціонування юридичних термінів у контексті різних правових систем та правових традицій.

Окремим аспектом дослідження є проблема перекладу юридичної термінології, оскільки правові системи різних країн мають свої особливості, які ускладнюють точне відтворення юридичних понять в іншій мові. Дослідження передбачає аналіз основних стратегій перекладу юридичних термінів, зокрема транслітерації, описового перекладу, генералізації та конкретизації. Крім того, розглядаються труднощі, пов'язані з передачею правових реалій, які не мають точних відповідників у мові перекладу.

Юридичні терміни часто мають специфічне значення, яке може відрізнятися в різних правових системах [3]. Це створює значні

виклики для перекладу, особливо між англійською та українською мовами, оскільки правові системи цих країн мають різне історичне та концептуальне підґрунтя [7]. Існують терміни, які мають більш широке або додаткове значення в загальнонавчній мові, проте у юридичному контексті вони набувають чітко визначеного значення, часто з важливими правовими наслідками. Таким чином, розуміння юридичних термінів потребує врахування їх контексту і специфіки, адже їх правильне трактування має вирішальне значення для застосування норм права.

Юридичні терміни можна поділити на:

- міжнародні терміни, що використовуються в багатьох правових системах [6].

Наприклад: *commerce* (комерція або торгівля); *legitimacy* (легітимність); *lobbying* (лобіювання або адвокація); *repository* (репозиторій або сховище); *to institutionalize* (інституалізувати).

- національні терміни, які мають специфічне значення в певній правовій системі [4].

Наприклад: *citizen-led* (за ініціативою громадян); *stakeholder* (зацікавлена сторона); *appraisal* (оцінка); *chamber* (палата);

- квазітерміни, які вживаються в юридичному дискурсі, але мають ширше або додаткове значення в загальнонавчній мові [5].

Наприклад: *welfare* (благополуччя або соціальне забезпечення); *incentive* (мотивація або пільга); *to tailor* (пошити по розмірам або адаптувати).

Переклад юридичних текстів є складним через відмінності між правовими системами, відсутність прямих еквівалентів у мові перекладу та необхідність підтримувати юридичну точність.

Основні проблеми включають:

- відсутність повного еквівалента. Наприклад, термін «*equity*» у англо-американському праві не має точного відповідника в українському праві. Хоча прямого терміна в українському праві немає, найбільш влучний переклад у юридичному контексті – це «*справедливість*», а також можна вживати «*система справедливості*» або «*судочинство справедливості*» для пояснення особливостей цієї правової системи;

- множинність значень. Деякі терміни можуть мати кілька значень залежно від контексту (наприклад, «*consideration*» у праві означає «обмін за виконання зобов'язань у контракті», але його загальне значення – «обдумування, розгляд»).

Візьмемо до уваги ще один термін – «*party*». У контексті контракту чи договору. Це особа або організація, яка бере участь у договорі чи іншому юридичному зобов'язанні;

- у кримінальному праві: «*party*» може також використовуватися для позначення того, хто бере участь у злочині, зокрема для визначення співучасників.

Для подолання зазначених проблем у юридичному перекладі використовуються такі основні стратегії:

1. Транслітерація – збереження оригінального звучання або написання слів (наприклад, *«habeas corpus»* – *«хабеас корпус»*).

2. Описовий переклад – детальний опис або пояснення значення слова (наприклад, *«common law»* – *«система загального права, що ґрунтується на судових рішеннях»*).

3. Калькування – буквальний або дослівний переклад (наприклад, *«trust fund»* – *«трастовий фонд»*).

4. Генералізація або конкретизація – конкретний термін замінюється більш загальним та навпаки (наприклад, *«e-mail fraud»* – *«комп'ютерне шахрайство»* (генер.) та *«liability»* – *«кримінальна відповідальність»* або *«цивільна відповідальність»*).

Висновки. Аналіз особливостей функціонування і перекладу юридичних термінів показує, що точність перекладу є критично важливим для збереження правової ясності та уникнення спотворення змісту норм права. Юридичні терміни мають різні значення залежно від системи, що ускладнює їх переклад. Щоб подолати це використовують стратегії: транслітерацію, описовий переклад, калькування. Застосування цих методів сприяє ефективному передаванню юридичних реалій та забезпечує точність перекладу в юридичному дискурсі.

Список використаних джерел

1. Шевченко Л. Юридичний дискурс: особливості та проблеми перекладу. – Київ : Наукова думка, 2018.
2. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge, 2018.
3. Biel, Ł. Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law. Peter Lang, 2014.
4. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press, 2003.
5. Garzone, G. Legal Discourse and Translation. Peter Lang, 2013.
6. Mattila, H. Comparative Legal Linguistics. Ashgate, 2016.

Панчик Максим

Хмельницький національний університет

Сергєєва Оксана

наук. керівник, канд. пед. наук, доц.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ В ІТ-СФЕРІ

Постановка проблеми. Однією з головних труднощів у перекладі сучасних текстів, зокрема у сфері інформаційних технологій, є передача неологізмів – нових слів або висловів, що ще не мають устале-

них еквівалентів у мові перекладу. Через стрімкий розвиток ІТ-сфери лексика постійно поповнюється новими термінами, які часто не фіксуються в словниках і потребують індивідуального підходу до перекладу.

Особливу складність становить вибір відповідної перекладацької стратегії: буквальний переклад, калькування, описове пояснення чи адаптація. Цей вибір залежить від контексту, жанру тексту та функції неологізму в комунікації. Переклад таких одиниць потребує глибокого розуміння терміна, його походження і функціонального навантаження [5, с. 166].

Таким чином, проблема полягає у необхідності обґрунтованого вибору перекладацьких рішень щодо неологізмів, що забезпечить точну та доступну передачу змісту у фахових текстах.

Метою статті є дослідження ефективних підходів до перекладу англomовних неологізмів українською мовою, з особливим акцентом на лексику сфери інформаційних технологій. Робота спрямована на виявлення труднощів, що виникають у цьому процесі, та визначення перекладацьких стратегій, які сприяють точній і релевантній передачі змісту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному цифровому світі ІТ-сфера стала одним із головних джерел формування неологізмів англійської мови. З розвитком штучного інтелекту, хмарних технологій, блокчейну, віртуальної реальності та численних онлайн-платформ відбувається безперервне оновлення лексики. Унікальність ІТ-неологізмів полягає в тому, що вони виникають не лише у професійній комунікації, а й швидко переходять у побутове мовлення, особливо через соціальні мережі, форуми та медіа. Ці мовні одиниці часто не мають усталених еквівалентів у мові перекладу, що створює додаткові труднощі для перекладачів. Вони можуть містити елементи сленгу, скорочень, нових словотворчих моделей або мати приховане культурне навантаження, що ускладнює їх відтворення українською. ІТ-терміни активно впливають на розвиток комп'ютерної термінології української мови, поступово проникаючи в загальнонавчальну лексику, зокрема в молодіжне мовлення, рекламу, публіцистику. Багато з них потребують адаптації відповідно до норм і очікувань цільової аудиторії – як фахівців, так і пересічних користувачів [6, с. 164]. Це вимагає від перекладача не лише лінгвістичної підготовки, а й обізнаності в сучасних цифрових трендах і контекстах уживання нових термінів.

Наприклад, термін *shadowban* може передаватися як «тіньове блокування» або «приховане обмеження», але обидва варіанти не є усталеними й залежать від контексту використання. Подібно і *ghosting* – явище, яке має не лише лексичне, а й культурне навантаження, що ускладнює його буквальний переклад. Комп'ютерна термінологія потребує глибшого осмислення в межах української мовної системи [2, с. 190].

У перекладацькій практиці найбільш уживаними стратегіями залишаються транслітерація, калькування, описовий переклад, еквівалентна заміна та створення нових слів. Транслітерація часто використовується для відтворення назв продуктів або сервісів, наприклад: Twitter → «Твіттер», plugin → «плагін». Проте цей спосіб не завжди сприяє точному розумінню терміна, особливо коли його значення в мові оригіналу має додаткові конотації [1, с. 9].

Калькування – ще одна ефективна стратегія, що полягає у буквальному перекладі складових терміна: firewall → «вогнева стіна» або «брандмауер», voice mail → «голосова пошта». Водночас, кальки можуть створювати труднощі в сприйнятті, якщо порушують норму або не є інтуїтивно зрозумілими [4, с. 148].

Описовий переклад застосовується тоді, коли термін не має прямого еквівалента або є надто новим. Наприклад, cloud computing може бути передано як «обчислення у хмарному середовищі». Такий підхід дозволяє зберегти значення, але часто вимагає додаткових пояснень. Те саме стосується складних термінів, як-от ransomware – «програма-вимагач» або doomscrolling – «нав'язливе гортання негативних новин».

У публікаціях українських ІТ-ресурсів спостерігається тенденція поєднання адаптованих перекладів з оригінальними формами, наприклад: криптовалюта, токен, блокчейн. Часто це зумовлено бажанням зберегти термінологічну автентичність і не спотворити технічну точність. Важливо поєднувати мовні точності з комунікативною доцільністю [3, с. 178].

Усе це свідчить про те, що переклад ІТ-неологізмів – це не лише мовна задача, а й міжкультурна. Ефективний переклад повинен враховувати жанр тексту, цільову аудиторію та функцію терміна. Для фахових текстів доцільно зберігати вузькоспеціалізовані терміни, тоді як у публіцистиці або популярній літературі варто застосовувати адаптовані або описові варіанти.

Висновки дослідження. Отже, переклад англomовних неологізмів у сфері інформаційних технологій є складним і багаторівневим процесом, що потребує від перекладача як лінгвістичної компетенції, так і знань у галузі ІТ. Використання таких стратегій, як транслітерація, калькування, описовий переклад і функціональні відповідники дозволяє адаптувати нову лексику до норм української мови, зберігаючи при цьому точність та комунікативну доцільність.

Важливим є урахування цільової аудиторії, контексту вживання неологізму, а також прагматичної функції терміна в тексті. Перекладач має не лише передати значення нового слова, а й забезпечити його зрозумілість, стилістичну відповідність і культурну релевантність. У процесі роботи з ІТ-неологізмами особливої ваги набуває

гнучке комбінування перекладацьких прийомів, що дозволяє знайти найефективніший варіант у кожному конкретному випадку.

Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз динаміки закріплення перекладених неологізмів в українському мовному середовищі, а також вивчення їх сприйняття різними аудиторіями. Доцільним є створення словників сучасних ІТ-неологізмів з прикладами перекладів та аналізом вдалив рішень у фахових та публіцистичних текстах. Крім того, варто приділити увагу локалізації нової термінології в умовах швидкої цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Богачик М. С. Особливості перекладу комп'ютерних скорочень в англomовних текстах // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Філологічна». – 2014. – Вип. 49. – С. 8–11.
2. Гаврилова О. В. Місце комп'ютерної термінології в українській мові // Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2017. – Вип. 45. – С. 189–193.
3. Драбов Н. До питання перекладу англійських неологізмів // *Актуальні питання гуманітарних наук*. – 2015. – Вип. 13. – С. 176–181.
4. Кивлюк В. О. Модель перекладу англійських комп'ютерних термінів на українську мову : зб. наук. праць // Освітній дискурс. – 2017. – Вип. 1. – С. 145–154.
5. Козаченко І. В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – № 25, Т. 2. – С. 166–168.
6. Кучман І. М. Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – Вип. 23. – С. 164–166.

Панчук Валерія

Хмельницький національний університет

Дмитрошкін Денис

наук. керівник, ст. викладач

ПЕРЕКЛАД ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ РОЗМОВНОГО СТИЛЮ У ВІЙСЬКОВИХ ТЕКСТАХ

Постановка проблеми. Актуальність питання адекватного перекладу текстів, що містять військову термінологію, стоїть дуже гостро, особливо в період повномасштабного вторгнення, оскільки має значущий вплив на міжнародну комунікацію. Це питання недостатньо досліджене, однак дана сфера перекладу збагачена специфічними тер-

мінами, жаргонізмами та сленгом, точність перекладу яких суттєво впливає на сприйняття реципієнтом. Окрім того, військова лексика, в умовах воєнного стану, виходить за межі вживання її суто військовими. На тлі інтеграції України до ЄС та НАТО виникає проблема стандартизувати військову лексику.

Метою статті є дослідження лексичних одиниць розмовного стилю у текстах, що містять військові терміни, типи їх утворення та особливості перекладу.

Основним завданням перекладу є забезпечення адекватного сприйняття реципієнтом тексту мовою оригіналу. Переклад, з точки зору функціональності, можна виокремити літературний або художній, суспільно-політичний або загальний, а також спеціальний, до якого, власне, і належить військовий переклад. Для перекладу текстів військової тематики характерні використання великої кількості вузькопрофільних термінів, точність та стислість.

При перекладі військових текстів необхідно передавати комунікативну функцію, семантичне значення (смісл повідомлення), стильові ознаки і структуру військового тексту мови оригіналу з обов'язковим урахуванням комунікативної ситуації, позамовних аспектів, жанрово-стилістичних та узагальнених норм мови перекладу [2, с. 5].

Перекладаючи тексти на військову тематику, потрібно враховувати різницю граматичного складу мов, полісемантичність термінів, труднощі при перекладі аббревіацій та скорочень. Текст може бути перекладений чітко та офіційно або ж із використанням розмовної лексики задля легшого сприйняття інформації офіцерським складом.

Англомовну військову лексику, у площині перекладу, можна поділити на: військово-художню, військово-наукову, військово-технічну, військово-публіцистичну, військово-політичну групи, а також акти військового управління.

Основними способами утворення військової лексики є морфологічний (модифікація відбувається у площині словотворення) та лексико-семантичний (забезпечують виразність військової лексики) та фразеологічний (додають експресивної виразності): *days and awake-up* – період до завершення служби. Морфологічний спосіб включає в себе **афіксацію** – *flamer, missileer, rotary*; **основоскладання** – *draft-bait, target-seeking, war head*; **скорочення або аббревіацію** – *copter, radar, FDA* (*forward defense area*); **конверсію** – *to officer, to mortar, to mobilize*. Завдяки лексико-семантичному способу стає можливим: **перенести загальноживане значення** – *zebra* – *сержант*; **вжити лексичні одиниці в переносному значенні для характеристики загальних понять** – *half-section* – *товариш*; **вжити лексичні одиниці в переносному значенні для характеристики військових понять** – *redtab* – *штабний офіцер англ. армії*.

Менш поширеним способом творення є ономатопея – *crump* – *розрив снаряду*. Шляхом запозичення з різних мов також утворюються нові лексичні одиниці – *in the cactus* – *у скрутному становищі*. Причиною таких лексичних запозичень є переміщення військовослужбовців різними куточками світу і здатність носіїв різних мов комунікувати; запозичення досвіду. Аналіз військової лексики показує, з одного боку, чіткість та структурованість, а з другого – її полісемантичність, тобто навіть однокомпонентні слова, наприклад, **unit, troops, shelling** мають кілька значень, котрі потрібно враховувати при перекладі.

Способи перекладу одиниць військової лексики пропоную оглянути використовуючи таблицю 1:

Таблиця 1 – Способи перекладу одиниць військової лексики

Спосіб перекладу	Приклади
1. Експлікація – описовий переклад, використовується для ширшого пояснення значення	profile – заборона нести військову службу через серйозне поранення; mustang – офіцер, що швидко просувається по службі; bustcaps – гатити
2. Калькування – дослівне відтворення терміну	on-call – за сигналом; unrestricted reporting – необмежене звітування; mapmaker – картограф
3. Еквівалентний переклад – пошук відповідника	elicitation – збір розвідданих; commonality – уніфікація озброєння; elicitation – збір розвідданих
4. Деметафоризація – переклад переносного значення буквальним	lawndart – парашутист; moonbeam – ліхтарик; saladbar – нагрудні відзнаки
5. Транскодування – коли термін зрозумілий рецепієнтом	bayraktar – байрактар; javelin – джавелін; tank – танк

Важливим аспектом, який потрібно також врахувати при перекладі, є перенесення значення при переході слова з однини у множину, наприклад, *store* – *занас*, *astores* – *майно*.

Для аналізу особливостей перекладу англійської термінології ми вважаємо за необхідне розглянути структуру української терміносистеми. Переклад потребує фахових знань не тільки у сфері англійських термінів, але також їх відповідників у рідній мові для того щоб створити адекватний переклад. Українська військова термінологія почала формуватися у період становлення українського війська та наразі має багатий науковий і лексикографічний доробок, який потребує дослідження [5, с. 89].

Із перерахованого в ході роботи, можна зробити висновок, що при перекладі лексичних одиниць у військових текстах потрібно чітко розуміти структуру мови, організацію армій обох країн (оригіналу та перекладу), військову структуру та контекст. Для адекватного перекладу необхідно чітко розуміти значення терміну вихідної мови, подаючи максимально відповідний термін мови перекладу. Військовій лексиці притаманна велика кількість скорочень (абревіатури, акроніми), що, в основному, мають повний відповідник у словнику. Для адекватного перекладу потрібно досконало володіти контекстом, а також провести повний аналіз лексичних одиниць, знайшовши найбільш точний еквівалент. Так як військова лексика активно використовується не лише у контексті комунікації між військовослужбовцями, отже, існує можливість детального вивчення особливостей лексичних одиниць у військових термінах та текстах, а також міжкультурної комунікації. Найбільш поширеним способом перекладу є експлікація (45 %) та еквівалентний переклад (25 %), калькування, демегафоризація та транскодування є найменш популярними – 16 %, 9 % та 5 %, відповідно, від усіх слів, які були досліджені. Варто зазначити, що фразеологічні одиниці потребують особливих зусиль для перекладу – калькування або експлікації.

Список використаної літератури

1. Балабін В. В. (2018). Визначення поняття «військовий переклад». *Філологічні трактати*. 10 (3). С. 7–14.
2. Балабін В. В. (2020). Теоретичні поняття військового перекладу: дис... канд. філол. наук, Київ. С. 5.
3. Лисичкіна І. О., & Лисичкіна, О. О. (2022). Сучасний військовий соціолект як проблема міжкультурної комунікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 56. С. 272–274.
4. Лісовський В. М. (2017). Військово-спеціальний переклад: (англ. мова). Київ : ВІКНУ. (Т. 1–3).
5. Сітко А. В., & Отрішко К. А. (2017). Способи перекладу військової термінології. *Актуальні питання розвитку філологічних наук у 21 столітті*. С. 89–94.
6. Удовіченко Л. Г. (2020). Українська військова лексика: діахронія мовознавчих студій. *Лінгвістичні дослідження: 36. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*, 52. С. 81–90.
7. Янчук С. Я. (2011). Особливості перекладу військової документації миротворчих місій ООН та НАТО: дис... канд. філол. наук. Київ.
8. Nasser, L. (2020). Componential Analysis In The Translation Of English Military Terms In Hemingway's *A Farewell To Arms*. *The Journal of Adab Al-Rafidain*, 81. С. 35–60.

Петрова Олександра
Хмельницький національний університет
Бойко Юлія
наук. керівник, д-р філол. наук, проф.

FEATURES OF TRANSLATING NATIONALLY SPECIFIC LEGAL TERMS FROM UKRAINIAN INTO ENGLISH

Introduction. Legal translation is one of the most challenging branches of translation studies due to the complexity and specificity of legal terminology. When translating Ukrainian court decisions into English, translators must consider both linguistic and legal system differences. Ukrainian law, based on a civil law system, has unique national legal concepts that may not have direct equivalents in the common law system, which prevails in English-speaking countries. This article explores the specific issues faced when translating nationally specific legal terms from Ukrainian into English, the main strategies employed, and the impact of cultural and systemic differences on translation accuracy. By analyzing real court decisions, we identify practical approaches to ensure clarity and legal precision in translation.

Analysis of Previous Research. Many scholars have studied the intricacies of legal translation, including A. Biel, P. Sandrini, S. Šarčević, and V. Komissarov [1, p. 102; 3, p. 34]. Their works highlight the difficulties of rendering legal concepts across different legal systems and the necessity of maintaining functional equivalence. However, despite extensive research, Ukrainian legal terminology remains a challenge due to its national specificity and evolving legal landscape.

The **relevance** of this study is determined by the increasing need for high-quality legal translations due to globalization, international legal cooperation, and Ukraine's European integration processes [5, p. 67]. Given these factors, the demand for accurate translations of Ukrainian legal texts, especially court decisions, is growing.

Challenges in Translating Ukrainian Legal Terms. One of the main difficulties in translating Ukrainian legal terminology into English lies in the structural and conceptual differences between the two legal systems [2, p. 88]. Some key challenges include:

1. Lack of Direct Equivalents – Many Ukrainian legal terms, such as «касаційне провадження» (cassation proceedings), do not have exact equivalents in English legal terminology. In such cases, translators use descriptive translation or functional equivalents [4, p. 112].

2. Polysemy and Context Dependence – Some legal terms change their meaning depending on the context. For example, «забезпечення

позову» can be translated as «interim measures» or «securing a claim» depending on the case specifics [3, p. 120].

3. Legal System Differences – The Ukrainian legal system is based on codified laws, while the English legal system relies more on case law and precedents. This discrepancy affects translation choices [1, p. 56].

4. Cultural and Linguistic Specificity – Certain legal terms reflect cultural and historical aspects unique to Ukraine, requiring careful adaptation in translation [5, p. 135].

Translation Strategies and Approaches. To ensure accuracy in legal translation, professionals employ various strategies, including:

- **Equivalence-Based Translation** – Finding the closest functional equivalent in the target language (e.g., «Верховний Суд» → «Supreme Court of Ukraine») [3, p. 19].

- **Transliteration with Explanation** – When an equivalent does not exist, the original term is transliterated with an explanatory note (e.g., «районний суд» → «rayon court (district-level court)») [4, p. 45].

- **Descriptive Translation** – Providing an explanation of the term's function rather than a direct equivalent (e.g., «державний виконавець» → «state enforcement officer responsible for executing court decisions») [2, p. 90].

- **Borrowing and Calquing** – Direct borrowing of terms from international legal practice, where applicable [1, p. 78].

Results. A study of Ukrainian court decisions revealed that a combination of these strategies is necessary to convey legal meaning accurately. The most effective approach depends on the specific term, legal context, and the target audience's familiarity with Ukrainian legal concepts.

By analyzing real court decisions, we conclude that an effective legal translation requires not only linguistic proficiency but also in-depth legal knowledge of both jurisdictions. Future research should focus on the development of legal translation databases and AI-assisted terminology tools to improve precision and efficiency. For example, the Ukrainian term «апеляційна скарга» is often translated as «appeal» or «appellate complaint» [3, c. 19].» However, in some contexts, additional clarification is needed to distinguish it from other forms of legal recourse. Let's have a look at another one example: *«Позовна давність»*.

- Possible translations: «Statute of limitations» or «Limitation period».

- In Ukrainian law, it specifically refers to the time limit for filing a lawsuit, while different legal systems may have varying applications.

Conclusion and perspectives for the future research. The translation of Ukrainian legal terminology into English requires a deep understanding of both legal systems and the linguistic nuances involved. Future research should focus on developing standardized glossaries,

improving legal translation training, and leveraging AI-based translation tools for greater accuracy [5, p. 135].

Legal translation remains a vital area for ensuring effective communication in international legal practice. Addressing these challenges will enhance the clarity and precision of translated court decisions, contributing to better legal understanding and cooperation between jurisdictions [3, p. 120].

General Findings. Translators often need to combine functional equivalence with explanatory translation to ensure clarity. Some Ukrainian legal terms have no direct English equivalent, requiring paraphrasing or footnotes. Differences between civil law and common law systems complicate legal translations, requiring careful adaptation. Standardized legal glossaries can enhance consistency and accuracy in translating Ukrainian judicial texts.

References

1. Biel, L. (2014). *Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law*. Berlin : Peter Lang.
2. Kovalova, O. (2002). *Theory of Translation*. Kyiv : Publishing House of Legal Studies.
3. Sandrini, P. (1999). Legal Terminology: Some Aspects for a New Methodology. *International Journal of Legal Information*, 27(3).
4. Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. Kluwer Law International.
5. Official statistics and case law reports <https://stat.gov.ua/uk>
6. Ukrainian State Statistics <https://ukrstat.gov.ua/>

Список використаних джерел

7. Бієль Л. (2014). *Загублені в єврофозі: Текстуальна відповідність перекладеного права*. Берлін : Peter Lang.
8. Ковальова О. (2002). *Теорія перекладу*. Київ : вид-во правових досліджень.
9. Сандріні П. (1999). Юридична термінологія: Деякі аспекти нової методології. *International Journal of Legal Information*, 27(3).
10. Шарчевич С. (1997). *Новий підхід до юридичного перекладу*. Kluwer Law International.

Джерела ілюстративного матеріалу

11. Державна судова адміністрація України <https://stat.gov.ua/uk>
12. Звіти Держстату України <https://ukrstat.gov.ua/>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АБРЕВІАТУР ДИПЛОМАТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Постановка проблеми. Абревіації є невід'ємною частиною мовної системи та виконують вагомую функцію. Вони використовуються в різних сферах, включаючи наукові тексти, ділову комунікацію, програмування, переклад, дипломатичний дискурс тощо. Однак, незважаючи на їхню ефективність у передачі інформації, абревіації можуть обтяжувати сприйняття тексту, якщо їх використання не є належно регламентовано [13, с. 152]. Дипломатичний дискурс є характерною сферою комунікації, яка вимагає чіткості та однозначності висловлювань. Тому виникає необхідність дослідження структурно-семантичних характеристик абревіатур у дипломатичному дискурсі, що дозволить визначити їхні функції, особливості створення та використання.

Аналіз останніх досліджень. Питання структури та семантики дипломатичних абревіатур розглядається у працях таких дослідників, як Ярова Л., Кацшин Н. Є., Квеселевич Д., Сасіна В., Яхненко О. [9].

Актуальність дослідження дипломатичних абревіацій полягає у важливості термінологічних понять і точної передачі понять у міжнародному спілкуванні. Це забезпечує правильне розуміння та збереження інформаційної цінності текстів, що стосуються міжнародних відносин, дипломатії та політики.

Мета роботи полягає в розгляді структурно-семантичних характеристик абревіатур у дипломатичному дискурсі, їх класифікацію та принципи функціонування, що сприятиме глибшому розумінню їхнього значення у фаховій комунікації, а саме в забезпеченні точності, стислості та формальності дипломатичного мовлення, його впливу на міждержавні комунікації та в термінології міжнародних відносин.

Виклад основного матеріалу. Передусім варто зазначити, що абревіатура – це «скорочена форма написаного слова чи фрази, яка використовується замість повного варіанта», відповідно до визначення словника Merriam-Webster [15]. Словник лінгвістичних термінів дає достатньо широке визначення терміна «абревіатура» (італ. *abbreviatura*, від лат. *abbreviatio* – скорочення), складноскорочене слово, похідне слово, що виникає внаслідок абревіації. Утворюється складанням скорочених основ і буває здебільшого еквівалентною словосполученню, яке її мотивує [2, с. 10].

Основним чинником тенденції до скорочень є економія, оскільки наукові дослідження показують, що значна частина інформації у довгих комунікаціях є надлишковою, а отже, її скорочення є не лише можливим, а й зручним. Іншим чинником розвитку аббревіатур є поширення нових продуктів і організацій, що потребують стислих, легко запам'ятовуваних назв [6].

Попри те, що аббревіатура є порівняно новим явищем у сучасному процесі розвитку мови, вона досить швидко впроваджується у лексичну систему на тлі тенденції до уникнення надлишкової інформації та повторів. Утворення аббревіатур переважно пов'язане із суспільно-політичними чинниками, зокрема зі змінами назв державних, громадських, адміністративно-управлінських, політико-економічних, міждержавних і світових утворень. Назви таких суб'єктів мають бути універсальними, тобто зрозумілими глобальній спільноті. Так, англійське походження назв більшості міжнародних організацій обґрунтовують саме універсальністю цієї мови, яку в наш час інтеграційних процесів прийнято вважати міжнародною.

Дипломатичний дискурс являється особливим явищем у соціолінгвістичній сфері, що охоплює всі форми комунікації, у яких хоча б один компонент належить до сфери дипломатії: адресант, адресат або зміст повідомлення. Його головними ознаками є точність, стислість і специфічний словниковий запас, що включає термінологію, мовні кліше, запозичення, а також скорочення. Дипломатичні документи характеризуються строгими мовними нормами, які забезпечують ефективне спілкування та дотримання дипломатичного етикету [7]. Важливим аспектом дипломатичного дискурсу є його лінгвістичні та прагматичні характеристики, зокрема тематична та стилістична єдність, зв'язність та інформативність. Крім того, його міжнародний характер визначає використання комунікаційних стратегій, спрямованих на координацію та співпрацю, що формує самостійний тип дискурсу. Одним із засобів досягнення стислості та структурованості в дипломатичному дискурсі є використання аббревіатур і скорочень. Вони можуть включати загальноприйняті латинські запозичення (etc., i.e., a.i., viz.), наприклад, «*Came into force on 3 June 1983 in respect of the following States, i. e., on the thirtieth day following the date of deposit of the twenty-second instrument of ratification or accession with the Secretary-General of the United Nations, in accordance with article*» [3], і назви міжнародних організацій, наприклад, WHO (World Health Organization). Лінгвістичний аналіз таких позначень демонструє їхню функцію як інструментів інформаційної щільності та чіткої організації дипломатичних текстів. Дипломатична комунікація є ефективною завдяки ретельному структуруванню матеріалу, що підкреслює її своєрідний характер. Зокрема,

дипломатичні промови використовуються для вираження офіційних позицій країн і міжнародних організацій, причому форма і точність мають вирішальне значення. Вони мають бути добре структурованими, аргументованими та адаптованими до культурних особливостей аудиторії, щоб забезпечити їх ефективність у міжнародних відносинах [5].

Стилістика аббревіатур є непослідовною та досить довільною, що призводить до появи численних варіантів їх утворення [12, с. 117]. Деякі аббревіатури формуються шляхом скорочення всіх літер, окрім перших кількох, такі аббревіатури зазвичай закінчуються крапкою: Amb. для Ambassador, Int. для International. Інші аббревіатури формуються шляхом пропуску літер у середині слова і також часто закінчуються крапкою: Govt. для Government, Dep. для Department. Аббревіації також широко застосовуються для позначення міжнародних організацій і дипломатичних установ, наприклад, UN для United Nations, MFA для Ministry of Foreign Affairs. У дипломатичному дискурсі аналогічні принципи скорочення застосовуються до назв країн (UK – United Kingdom, FR – France, DE – Germany) та дипломатичних посад (Cons. – Consul) [1].

Під час дослідження аббревіатур у дипломатичному дискурсі було класифіковано найбільш поширені типи: акроніми, ініціальні аббревіатури, змішані форми, складові скорочення і графічні скорочення.

Акронім (від грец. слів *ἀκρως* «найвищий», «верхній» та *ὄνομα* «ім'я», «слово») – аббревіатура, утворена з початкової літери або групи літер двох або більше слів. Переважна більшість виникла у XX ст., і деякі з них стали настільки поширеними, що їхнє буквене походження часто забувають [10]. Наприклад, НАТО (North Atlantic Treaty Organization) або ОБСЄ (Organization for Security and Cooperation in Europe) сприймаються як окремі слова, а не як набір початкових літер. З погляду структури акроніми поділяють на три основні типи: літерні (ООН – Організація Об'єднаних Націй), складові (НАФТА – Північно-американська угода про вільну торгівлю) та гібридні (ЮНІДО – Організація ООН з промислового розвитку). Деякі лінгвісти вважають складові акроніми окремою категорією, оскільки вони містять не лише перші літери кожного слова [16].

У мовознавстві немає стійкої класифікації аббревіатур. Зокрема, Д. Квеселевич, упорядковує скорочення на дві основні групи: усічення основи слова та аббревіації. Дослідник виокремлює чотири типи усічень: 1) скорочення закінчення слова (апокопа); 2) скорочення початку слова (аферезис); 3) скорочення, що відбуваються всередині слова чи словосполучення (синкопа); 4) змішане скорочення, що поєднує попередні типи [4, с. 128].

Аббревіації за Квеселевичем поділяються на акроніми, алфавітні аббревіатури, змішані (де перша частина – буква або цифра, а

друга – слово, наприклад, G7), графічні (що використовуються лише в письмовій формі) та латинські скорочення [6]. Окремо вирізняють телескопічні слова, які стрімко входять у вжиток у різних сферах, зокрема в дипломатії.

Маттіелло Е. використовує термін «скорочення» як загальний для трьох категорій: усичень, акронімів та ініціалізмів. Вона класифікує усичення на шість типів: 1) переднє усичення (fess від confess), 2) середнє усичення (proctor від proscuator), 3) заднє усичення (admin від administrator), 4) краєве усичення (quiz від inquisitive), 5) випадкове усичення (ltd від limited), 6) усичення з додаванням суфікса -ei/-y, -o, -er/-ers (diplo від diplomat) [14, с. 152].

Скорочення широко використовуються в дипломатичних текстах, зокрема в угодах, вітаннях і комюніке. Наприклад, змішані скорочення включають MFN (Most Favored Nation – режим найбільшого сприяння) або FTA (Free Trade Agreement – угода про вільну торгівлю). Графічні скорочення можуть бути багатозначними: FL може означати як foreign language (іноземна мова), так і foreign liaison (іноземний зв'язок).

Латинські скорочення є однією з найстаріших груп у дипломатичному дискурсі, і часто використовуються в офіційних документах та звітах. Так, e.g. (exempli gratia – наприклад), N.B. (nota bene – зверніть увагу), ibid. (ibidem – там само), et al. (et alia – та інші).

Найпоширенішими вважаються ініціальні аббревіатури, серед яких виділяють три підтипи: звукові (ALBA – Bolivarian Alternative for the Americas), літерні (WTO – World Trade Organization), та змішані (UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization).

Задані аббревіатури можуть також позначати різноманітні поняття: назви компаній: BA – British Airways. Наприклад: «BA passengers: Cabin fumes affected our health»; назви країн світу: DPRK – Democratic People's Republic of Korea. Наприклад: «We have already made it clear that if the US again fingers at the old scenario which has nothing to do with new calculation method, the dealings between the DPRK and the US may immediately come to an end» the ministry said in a statement; організацій: EU – European Union. Наприклад: «Bolton: US «wants UK to leave EU»» [4, с. 30] тощо.

Як ми з'ясували, словниковий запас мови безперервно поповнюється новими аббревіатурами, що створює певні труднощі для перекладачів. Основні проблеми включають відсутність еквівалентів, різні вихідні форми та значення аббревіатур. Для їх коректного перекладу необхідно спочатку визначити природу скорочення, а потім обрати відповідний спосіб перекладу. Зазвичай виділяють три основні методи: скорочений переклад, транслітерацію та експлікацію [8].

Скорочений переклад передбачає використання вже усталеного аналога в мові перекладу, а за відсутності такого – створення

нового за аналогією з мовою оригіналу. Наприклад, UNO – ООН, EU – ЄС, IMF – МВФ. Якщо відповідного скорочення немає, вдаються до повної форми, а після першого згадування допускається введення скороченого варіанту у дужках. Транслітерація або транскрипція передбачають передачу звучання іншомовного скорочення українськими літерами: UNESCO – ЮНЕСКО, CERN – ЦЕРН. Окремий випадок – назви фондів ООН, що зберігають частину оригінальної назви: UNICEF – ЮНІСЕФ, UNCTAD – ЮНКТАД. Якщо в мові перекладу немає відповідника, допускається перенесення оригінальної форми: OECD, OSCE. Описовий переклад використовується для пояснення значення аббревіатури, якщо інші методи непридатні. Наприклад, АП – район льотної інформації верхнього повітряного простору [11].

Переклад скорочень у міжнародних документах часто базується на офіційно закріплених відповідниках. Наприклад, North Atlantic Council – Північноатлантична рада (НАТО), DPRK – КНДР. Якщо офіційного еквівалента немає, застосовують калькування – переклад повної форми скорочення з подальшим створенням аббревіатури: Special Monitoring Mission – Спеціальна моніторингова місія (СММ). У деяких випадках використовується повне запозичення: OECD – ОЕСР, DG-ECFIN – ДГ-ЕЦФІН. Транскрибування часто застосовується, якщо інші способи призводять до втрати змісту або незручності у вимові, як у випадку з AWACS – АВАКС.

У галузі науки та техніки проблема відсутності уніфікованої термінології може ускладнювати переклад. Одна й та сама аббревіатура може мати різні значення залежно від контексту. Найефективніший спосіб – використання закріплених еквівалентів, за їх відсутності – переклад повної форми або транскрибування [10]. Наприклад, NASA в українській мові також передається як НАСА. У підсумку, вибір методу перекладу залежить від контексту, наявності усталених еквівалентів та рівня зрозумілості скорочення для аудиторії.

Висновок. У ході дослідження було виявлено, що аббревіатури є важливою частиною дипломатичного дискурсу, оскільки сприяють ефективності комунікаційного процесу, забезпечуючи стисле та точне подання інформації. Аналіз їхніх характеристик дозволяє визначити основні типи: акроніми, графічні скорочення, складені аббревіатури, змішані форми та ініціали, кожна з яких має свої особливості утворення та функціонування. З точки зору структурно-семантичних характеристик, дипломатичні аббревіатури виконують кілька важливих призначень. Вони використовуються для позначення міжнародних організацій, договорів та посад, що допомагає швидко визначити основні деталі. Завдяки зменшенню довгих назв вони спрощують комунікацію

та економлять час. Проте певні аббревіатури можуть мати кілька значень, що іноді ускладнює їх сприйняття. Водночас існують аббревіатури, які настільки закріпилися в мовленні, що замінили повні форми слів, що свідчить про їхню інтеграцію в мовну систему та розвиток мовних норм. У зв'язку з цим актуальними залишаються подальші дослідження аббревіатур, особливо щодо їхньої класифікації, семантичного навантаження та функцій у міжнародних процесах.

Список використаних джерел

1. Гайденок, Ю. О., Сергеева, О. Особливості використання аббревіатур та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Тенденції педагогічної науки*. 2022. УДК 811.111. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15>
2. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімік, 2011. 11 с.
3. Іващишин О. М., Кащишин Н. Є. Скорочення як особливий вид термінів англomовного дипломатичного дискурсу. Випуск 29. С. 293. Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів.
4. Карамішева І. Структурна та функційна характеристика аббревіатур у сучасному медіа-дискурсі (на матеріалі статей BBC та CNN). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31, т. 2. С. 30. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/31.213836>
5. Кащишин Н. Є., Лосєва І. В. Репрезентація вербальних та невербальних засобів вираження ввічливості у традиційних та нових жанрах англomовного дипломатичного дискурсу. УДК 81`4. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.30.15>.
6. Квеселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови. Вінниця : Нова Книга, 2003. 128 с.
7. Купчишина Ю. А. Особливості використання та перекладу дипломатичної термінології. УДК 811.161.2. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. MDPC Publishing, Vienna, Austria. 2024. С. 417 URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scienceand-society-modern-trends-in-a-changing-world-28-30-10-2024-viden-avstriya-arhiv/>.
8. Особливості перекладу аббревіатур та скорочень (на основі британських онлайн-видань). URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Konkursna-robota-Bridzhyt-Dzhons.pdf> (дата звернення: 19.03.2025).
9. Ярова, Л. Особливості перекладу скорочень у міжнародних конвенціях та деклараціях ООН і ЮНЕСКО. Core.ac.uk. С. 214. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035649.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).

10. Horantsian, L. L., Holovniova-Koppa, O. O. Особливості перекладу аббревіатур та скорочень у сфері авіації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. Вип. 39(3). DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.39.3.15>

11. Hosseinzadeh, F. Переклад аббревіатур у міжнародних відносинах. *Міжнародний журнал лінгвістики, літератури та перекладу*. 2021. Т. 4. С. 117. DOI: <https://doi.org/10.32996/ijllt>

12. Lang, T. Журнал AMWA: *Журнал Американської асоціації медичних письменників*. 2019. Т. 34, № 4. С. 152.

13. Mattiello, E. Позаграматична морфологія в англійській мові: аббревіатури, зрощення, редуплікації та подібні явища. 2013. С. 74.

14. Словник Merriam-Webster. *Abbreviation*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/abbreviation#dictionary-entry-1> (дата звернення: 19.03.2025).

15. Costa D. Аббревіатури. URL: <https://www.britannica.com/opic/acronym> (дата звернення: 19.03.2025).

16. Costa D., *Abbreviation*, URL: <https://www.britannica.com/topic/abbreviation> (дата звернення: 19.03.2025).

Тарабан Дана

Хмельницький національний університет

Купчишина Юлія

наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ДОКУМЕНТІВ (на матеріалі листів і угод, що містять комерційні пропозиції)

Постановка проблеми. Переклад офіційно-ділових документів є однією з найважливіших складових міжкультурної та міжнародної комунікації, що має безпосередній вплив на ефективність ділових відносин та правову коректність комерційних угод. Особливе місце у сфері перекладу займають комерційні пропозиції, договори та супровідна документація, оскільки вони містять не лише стандартні формулювання, а й спеціалізовану термінологію, юридичні аспекти та мовні конструкції, що відображають правові норми певної країни.

Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю якісного відтворення оригінального змісту при збереженні точності формулювань, стилістичної відповідності та юридичної чинності документа. В умовах глобалізації та активного розвитку міжнародної торгівлі правильний переклад комерційних документів є запорукою успішного ведення бізнесу, уникнення правових ризиків та забезпечення прозорості діло-

вих домовленостей. Проблематика перекладу офіційно-ділових документів полягає у тому, що наявні мовні відмінності між українською та англійською мовами можуть ускладнювати процес передачі змісту, що вимагає ретельного аналізу лексичних, граматичних та стилістичних особливостей обох мов.

Проблема перекладу офіційно-ділових текстів досліджується як у загальному перекладознавчому аспекті, так і з погляду міжкультурної ділової комунікації. Зокрема, важливі теоретичні та практичні аспекти перекладу ділових текстів розглядали такі науковці, як В. Карабан, який детально досліджував особливості юридичного перекладу [2]. Аспекти формального та неформального ділового мовлення у перекладі розглядали О. Книш та Л. Науменко, які акцентували увагу на стилістичних і граматичних особливостях відтворення офіційних текстів [3]. Вагомий внесок у дослідження юридичного та ділового дискурсу зробила також І. Корунова, які розглядали специфіку термінологічної еквівалентності та структурної адаптації текстів.

Метою нашого дослідження є визначення лексико-граматичних особливостей перекладу офіційно-ділових документів на англійську мову на матеріалі комерційних листів та угод.

Теоретична база дослідження. Переклад офіційно-ділових документів, зокрема комерційних пропозицій у листах та угодах, вимагає точності та дотримання мовних норм. Власова зазначає, що такі тексти мають стандартизовану структуру та формальний стиль, що потребує адекватного відтворення [4]. Шумило підкреслює важливість юридичної точності, оскільки документи містять складні синтаксичні конструкції та спеціальну термінологію [5]. Ярова звертає увагу на граматичні особливості міжнародних документів, використання модальних конструкцій та стійких виразів [6]. Усе це вимагає від перекладача не лише знання мовних норм, а й розуміння юридичних і ділових реалій.

Виклад основного матеріалу. Лексико-граматичні особливості перекладу офіційно-ділових документів, зокрема листів та угод, що містять комерційні пропозиції, становлять окремий пласт досліджень у сфері перекладознавства. Офіційно-ділова документація вирізняється своєю формалізованістю, точністю та стандартизованими мовними конструкціями, що обумовлює певні труднощі під час перекладу [6, с. 235].

Англійська мова має свої характерні риси у веденні ділового листування та складанні комерційних угод, що вимагає від перекладача знання спеціальної термінології, граматичних особливостей та специфічних мовних зворотів.

Однією з основних лексичних особливостей перекладу офіційно-ділових документів є використання усталених кліше та терміно-

логічних зворотів. Англійська ділова мова часто оперує формулами, які надають тексту офіційного звучання, наприклад: «*We are pleased to inform you...*» (Ми раді повідомити вас...), «*We look forward to your prompt reply*» (Очікуємо на вашу швидку відповідь), «*This agreement is entered into by and between...*» (Ця угода укладається між...). Українська мова також має подібні шаблонні вирази, однак їхній буквальний переклад не завжди є прийнятним. Наприклад, стандартне українське «*Відповідно до умов договору*» може бути перекладене як «*In accordance with the terms of the contract*» або «*Pursuant to the contract*», залежно від контексту [2].

Ще однією особливістю є використання складних іменників та номіналізація. В англійській мові широко поширені конструкції на основі іменників, тоді як українська мова частіше використовує дієслівні форми. Наприклад, «розглядати можливість співпраці» в англійському варіанті може бути перекладене як «*to consider the possibility of cooperation*», де «*possibility*» є іменником, а не дієсловом. Такі структури додають формальності та узагальненості висловлюванню, що є типовим для офіційно-ділового стилю [1, с. 162].

Граматичні аспекти перекладу також мають свої особливості. В англійській мові ділові документи часто використовують пасивні конструкції, що додає тексту об'єктивності та нейтральності. Наприклад, «*The agreement has been signed by both parties*» (Угода була підписана обома сторонами) надає тексту формального звучання, тоді як в українській мові більш звичним варіантом є «*Сторони підписали угоду*». Крім того, в англійських угодах і листах широко використовуються модальні дієслова (*shall, may, must*), які мають важливе значення для визначення прав і обов'язків сторін. Наприклад, у контрактах фраза «*The buyer shall make the payment within 10 days*» (Покупець повинен здійснити оплату протягом 10 днів) вказує на обов'язковість дії, а «*The parties may terminate this agreement by mutual consent*» (Сторони можуть розірвати цю угоду за взаємною згодою) підкреслює можливість, але не обов'язковість такої дії [3], [4].

Ще однією особливістю є використання артиклів, що є важливим аспектом при перекладі з української мови, де артикли відсутні. В англійській мові їх правильне вживання може впливати на точність і однозначність юридичних та комерційних формулювань. Наприклад, «*the contract*» означає конкретний договір, тоді як «*a contract*» може вказувати на будь-який договір загалом [5, с. 270].

Синтаксично офіційно-діловий стиль англійської мови тяжіє до довгих складнопідрядних речень з чіткою структурою. При цьому в англійських текстах часто використовуються герундіальні і інфінітивні конструкції, які роблять виклад більш формальним та компактним.

Наприклад, замість «*Перед підписанням договору необхідно перевірити всі умови*» англійський текст може містити «*Before signing the contract, all terms must be reviewed*», де «signing» є герундієм [7].

Переклад офіційно-ділових документів також вимагає уважного ставлення до стилю і тональності тексту. Англійська ділова комунікація зазвичай є більш стриманою, нейтральною та лаконічною порівняно з українською. Тому при перекладі слід уникати надмірної емоційності, що може бути властивою українському стилю спілкування, особливо в комерційних пропозиціях.

Висновки. Лексико-граматичні особливості перекладу офіційно-ділових документів, у т. ч. комерційних листів та угод, є складним і багатоаспектним процесом, що вимагає глибокого знання мовних норм і специфіки ділового стилю. Аналіз мовних характеристик показує, що точне використання термінології, формалізованих кліше, номіналізації, пасивних конструкцій, модальних дієслів та артиклів є невід’ємними компонентами якісного перекладу. Дотримання цих особливостей забезпечує точність, офіційність і правову відповідність перекладених документів, що є критично важливим у міжнародній комерційній діяльності. Важливим аспектом також є адаптація синтаксичних структур, зокрема використання герундіальних і інфінітивних конструкцій, що сприяє лаконічності та формальності англomовного тексту.

Результати дослідження підкреслюють, що переклад комерційних пропозицій та угод не є простою механічною передачею змісту, а потребує аналітичного підходу та вміння відтворювати юридично коректні й стилістично відповідні конструкції. Окрім того, спостерігається необхідність врахування культурних особливостей ведення ділового листування, адже англійська ділова комунікація часто є більш стриманою та стандартизованою, тоді як українські тексти можуть містити більшу гнучкість у формулюваннях. Це потребує від перекладача не лише знання мовних та юридичних норм, а й розуміння контексту, в якому функціонує ділова документація.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі можуть бути пов’язані з розширенням аналізу перекладацьких стратегій у сфері міжнародного договірної права, дослідженням специфіки перекладу документів в інших правових системах, а також впливом цифрових технологій та автоматизованого перекладу на якість офіційно-ділової комунікації. Окремим напрямом подальших розвідок може стати вивчення динамічних змін у діловій лексиці під впливом глобалізації та адаптація традиційних мовних конструкцій до сучасних реалій міжнародної торгівлі і співпраці. Дослідження цієї теми сприятиме не лише удосконаленню практики перекладу, а й розвитку міжкультурної ділової комунікації, що є актуальним в умовах глобалізованої економіки.

Список використаних джерел

1. Дмитрошкін Д. Е., Купчишина Ю. А. Структурно-семантичні параметри англійськомовних комерційних пропозицій та замовлень. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 22, Т. 2. С. 160–164.
2. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову: посібник довідник : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2003. 317 с.
3. Науменко Л. Субординаційний концепт «Goods» в сучасному англійськомовному бізнес-дискурсі. *Перший Незалежний Науковий Вісник*. 2016.
4. Власова Т. І. Перекладацький аналіз спеціального тексту. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. 2014. 160 с.
5. Шумило І. І. Особливості перекладу юридичних текстів. С. 266–272.
6. Ярова Л. О. Граматичні особливості англійськомовних міжнародних документів в аспекті перекладу. *Наукові записки. Сер.: Філологічні науки*, (144), 233–237.
7. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 16.03.2025).

Фарина Анна

Хмельницький національний університет

Долинський Євген

наук. керівник, д-р пед. наук, проф.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ

У сучасному глобалізованому світі логістика відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування міжнародної торгівлі та бізнесу. Ця галузь характеризується високим рівнем спеціалізації та інтернаціоналізації, що знаходить своє відображення у формуванні специфічної термінології. Особливе місце серед термінологічних одиниць логістичної сфери посідають аббревіатури, які забезпечують лаконічність і економію мовних засобів при передачі складних фахових понять.

Проблема адекватного перекладу логістичних аббревіатур полягає у невідповідності між їх зростаючою кількістю та відсутністю чітких принципів перекладу. Це ускладнює професійну комунікацію та спричиняє термінологічну плутанину. Питання має теоретичне значення для лінгвістики та практичну цінність для міжнародної документації, словників і навчальних матеріалів.

Актуальність дослідження обумовлена зростаючою потребою у стандартизації термінологічного апарату даної галузі та забезпеченні точної міжмовної комунікації.

Метою даного дослідження є аналіз та класифікація основних типів перекладу абrevіатур у сфері логістики, виявлення закономірностей їх функціонування в системі професійної комунікації та розробка практичних рекомендацій щодо оптимальних способів їх міжмовної передачі.

Розглянемо сновні способи перекладу логістичних абrevіатур:

1. Запозичення оригінальної форми абrevіатури (транскодування).

Цей тип перекладу передбачає використання оригінальної форми скорочення без змін у мові перекладу. Найчастіше застосовується для перекладу міжнародних стандартизованих абrevіатур [14, с. 127–130]. Наприклад: *FOB (Free On Board)* – *ФОБ* (у документах українською мовою зберігається оригінальна абrevіатура з латинським написанням або передається кирилицею) [20, с. 64].

CIF (Cost, Insurance and Freight) – *СІФ (вартість, страхування та фрахт)* [14, с. 98].

2. Переклад повної форми з подальшим створенням абrevіатури мовою перекладу.

Цей метод передбачає спочатку переклад повної форми терміну, а потім утворення нової абrevіатури за правилами мови перекладу [7, с. 115]. Наприклад: *EDI (Electronic Data Interchange)* – *ЕОД (Електронний обмін даними)* [15, с. 83].

WMS (Warehouse Management System) – *СУС (Система управління складом)* [8, с. 92].

3. Використання існуючого еквіваленту в мові перекладу.

У деяких випадках в мові перекладу вже існує загальноприйнятий еквівалент для певної абrevіатури, який використовується незалежно від оригінальної форми [10, с. 98–99]. Наприклад: *VAT (Value Added Tax)* – *ПДВ (Податок на додану вартість)* [2, с. 115].

CMR (Convention relative au contrat de transport international de marchandises par route) – *МАП (Міжнародне автотранспортне перевезення)* [11, с. 218].

4. Описовий переклад (декодування абrevіатури).

У випадках, коли неможливо або недоцільно створювати нову абrevіатуру, застосовується повний переклад декодованої форми без утворення скорочення [5, с. 243]. Наприклад: *FMCG (Fast Moving Consumer Goods)* – *товари повсякденного попиту* (абrevіатура не створюється) [16, с. 127].

RFID (Radio Frequency Identification) – *радіочастотна ідентифікація* [19, с. 186].

5. Транслітерація або транскрипція.

Даний спосіб передбачає відтворення звукової або графічної форми іншомовної аббревіатури засобами абетки мови перекладу [4, с. 90]. Наприклад: *DHL (Dalsey, Hillblom and Lynn) – ДХЛ (транслітерація назви логістичної компанії)* [17, с. 104].

GPS (Global Positioning System) – ДжиПіЕс (транскрипція) [10, с. 100]

6. Комбінований переклад.

Застосування кількох прийомів перекладу одночасно, що частіше відбувається при роботі зі складними терміносистемами [9, с. 96–97]. Наприклад: *3PL (Third Party Logistics) – логістика третьої сторони* (описовий переклад), але також використовується як «3ПЛ» (комбінація збереження цифри та транслітерації) [13, с. 412].

7. Переклад за допомогою пояснюючих приміток.

У випадках, коли аббревіатура є вузькоспеціалізованою або новою, її часто залишають в оригіналі з поясненням значення в дужках або у виносці при першому згадуванні [5, с. 248]. Наприклад: *OTIF (On Time In Full) – OTIF (доставка вчасно і в повному обсязі)* [9, с. 97]

Окремої уваги заслуговують багатокomпонентні аббревіатури, які містять цифри, символи або кілька типів скорочень [1, с. 98–100]. Наприклад: *4PL (Fourth Party Logistics) – 4PL (логістика четвертої сторони)* [13, с. 414].

X-dock (Cross-docking) - X-док (крос-докінг) [17, с. 203].

e-CMR (electronic Consignment Note) – e-МАП (електронна міжнародна автотранспортна накладна) [11, с. 219].

У таких випадках переклад часто зберігає оригінальні цифри та символи з перекладом лише буквеної частини або залишає аббревіатуру повністю в оригіналі з поясненням значення [10, с. 101].

Також під час перекладу логістичних аббревіатур виникають такі проблеми та виклики:

1. Полісемія аббревіатур.

Одне й те саме скорочення може мати різні значення залежно від контексту [3, с. 145]. Наприклад: *DC* може означати як *Distribution Center (розподільчий центр)*, так і *Direct Current (постійний струм)* у технічній документації [17, с. 98].

2. Відсутність стандартизації.

Відсутність єдиного підходу до перекладу створює варіативність у використанні [6, с. 98]. Наприклад: *SCM (Supply Chain Management)* перекладається і як «УЛП» (*Управління ланцюгами поставок*), і як «СУП» (*Система управління поставками*), і навіть залишається без перекладу [9, с. 95].

3. Культурні та регіональні відмінності.

В різних країнах можуть використовуватись різні аббревіатури для одних і тих самих понять [15, с. 146]. Наприклад: в американській документації часто використовується *SKU (Stock Keeping Unit)*, тоді як в європейській частіше зустрічається *EAN (European Article Number)* [12, с. 112].

4. Гібридність сучасної логістичної термінології.

Поєднання термінів з різних галузей (ІТ, фінанси, право) створює складні міждисциплінарні аббревіатури [18, с. 326]. Наприклад: *IoT-SCM (Internet of Things in Supply Chain Management)* – *Інтернет речей в управлінні ланцюгами поставок* [18, с. 328].

Висновок. У дослідженні виявлено, що аббревіатури відіграють ключову роль у логістичній комунікації в умовах глобалізації галузі. Визначено сім основних типів перекладу логістичних аббревіатур: транскодування, переклад з утворенням нової аббревіатури, використання існуючого еквіваленту, описовий переклад, транслітерація/транскрипція, комбінований переклад і використання пояснювальних приміток.

Виокремлено проблеми перекладу: полісемія аббревіатур, відсутність стандартизації, культурно-регіональні відмінності та гібридність термінології. Окрему увагу приділено багатокomпонентним аббревіатурам з цифрами та символами. Результати дослідження мають практичне значення для оптимізації міжнародної фахової комунікації та підвищення ефективності бізнес-процесів у логістичній сфері.

Список використаних джерел

1. Балабін В. В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу. Київ : Логос, 2019. 232 с.
2. Бондаренко О. М. Особливості перекладу аббревіатур, акронімів і скорочень в англійських економічних текстах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 37(3). С. 114–116.
3. Вакуленко М. О. Сучасні проблеми термінології та української наукової термінографії. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2020. 324 с.
4. Гармаш О. Л. Англомовні морфологічні запозичення як продуктивне джерело збагачення словникового складу української мови. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2018. № 1. С. 88–94.
5. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця : Нова книга, 2018. 564 с.
6. Кучеренко О. Ф. Термінологія логістики: стандартизація та переклад. *Лінгвістичні студії*. 2020. Вип. 39. С. 95–102.
7. Малиновська І. В. Аббревіація як спосіб термінотворення у галузі логістики. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2018. Вип. 64(2). С. 112–118.

8. Петрова О. В. Абревіація в українській логістичній термінології. Термінологічний вісник. 2019. Вип. 5. С. 89–97.
9. Потапчук С. С. Особливості перекладу новітньої термінології логістики та управління ланцюгами поставок. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2020. Вип. 4. С. 94–99.
10. Сидоренко С. І. Переклад абревіатур в англomовних науково-технічних текстах. Філологічні трактати. 2019. Т. 11, № 1. С. 96–103.
11. Шевцова О. В. Специфіка перекладу англomовних абревіатур у сфері міжнародних перевезень. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 16. С. 214–220.
12. APICS Dictionary. 16th Edition. Chicago: APICS, 2022. 198 p.
13. Coyle J. J., Langley C. J., Novack R. A., Gibson B. Supply Chain Management: A Logistics Perspective. 12th ed. Boston : Cengage Learning, 2021. 675 p.
14. Dictionary of International Trade. 15th Edition / Ed. by E. G. Hinkelmann. California: World Trade Press, 2019. 405 p.
15. European Logistics Association. Logistics Terminology. Brussels : ELA, 2020. 276 p.
16. Grant D. B. Logistics and Supply Chain Management Terminology: A Comprehensive Guide. London: Kogan Page, 2023. 314 p.
17. Lowe D. Dictionary of Transport and Logistics. London: Kogan Page, 2022. 392 p.
18. Tiwari S., Wee H. M., Daryanto Y. Big data analytics in supply chain management between 2010 and 2020: Insights into future research. *Computers & Industrial Engineering*. 2021. Vol. 115. P. 319–330.
19. Waters D. Logistics: An Introduction to Supply Chain Management. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2020. 372 p.
20. World Customs Organization. Glossary of International Customs Terms. Brussels : WCO, 2022. 156 p.

Чорна Крістіна
Хмельницький національний університет
Дмитрошкін Денис
наук. керівник, ст. викладач

ЛЕКСИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЛОГІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації логістика відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління ланцюгами поставок, транспортними перевезеннями та збереженням товарів. Оскільки логістична діяльність охоплює міжнародний рівень, зростає потреба у точному та адекватному перекладі спеціалізованих

термінів. Неправильний переклад може призвести до комунікативних помилок, юридичних неточностей або фінансових втрат. Таким чином, дослідження лексичних аспектів перекладу логістичних термінів є актуальним завданням як для перекладачів, так і для фахівців у сфері логістики.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є аналіз лексичних особливостей перекладу логістичних термінів з англійської на українську мову і навпаки, визначення труднощів, які виникають у цьому процесі, а також дослідження можливих підходів до їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термінологія є важливою складовою будь-якої професійної галузі, оскільки вона забезпечує точність та однозначність спілкування між фахівцями. Терміном називають слово або словосполучення, що позначає специфічне поняття в певній сфері знань. Логістичні терміни, у свою чергу, охоплюють широкий спектр понять, пов'язаних із транспортуванням, складським зберіганням, управлінням ланцюгами поставок та інформаційними системами у логістиці [1].

Дослідження логістичної термінології проводили багато науковців, серед яких Christopher M. [5], Rushton A. [10] та Kovács G. [9]. Вони розглядали розвиток логістичних термінів, їхню стандартизацію та особливості перекладу в різних контекстах. Українські науковці, такі як Сидоренко О. В. [1], аналізували специфіку термінології та її адаптацію в українській мові.

Логістичні терміни охоплюють широкий спектр понять, що використовуються у сфері транспортування, зберігання, управління ланцюгами постачання та міжнародної торгівлі. Оскільки логістика є міждисциплінарною галуззю, її термінологія формується на перетині економіки, інженерії, менеджменту та інформаційних технологій. Це створює необхідність у систематизації та класифікації термінів для полегшення їх розуміння та перекладу.

Логістичні терміни можна умовно поділити на прості та складні:

- **прості терміни** – складаються з одного слова, наприклад: *demurrage* (плата за простій вантажу), *freight* (вантаж), *consignee* (вантажоотримувач), *shipment* (відвантаження);

- **складні терміни** – містять кілька слів, наприклад: «*bill of lading*» – «коносамент», *cold chain logistics* (логістика холодового ланцюга), *cross-docking* (перевантаження товарів без зберігання на складі), *perishable cargo logistics* (логістика швидкопсувних вантажів), *milk run logistics* (багаторазові доставки дрібних партій від різних постачальників).

Стандартизація логістичних термінів відіграє важливу роль у забезпеченні єдиного розуміння концепцій у міжнародному контексті. Одним із основних міжнародних стандартів є ISO 9001 [3], який міс-

тять вимоги до термінології, що використовується у сфері логістики та управління якістю. Інший важливий документ – Європейський стандарт EN 14943 [2], який визначає ключові поняття у сфері транспортної та складської логістики.

Крім того, логістичні терміни поділяються за сферою використання:

- **транспортна логістика** (transportation logistics) – включає поняття, що стосуються перевезень. Наприклад: «*backhaul logistics*» – «зворотна логістика перевезень», «*dead freight*» – «плата за не завантажений тоннаж», «*freight forwarding*» – «експедирування вантажів», «*perishable goods logistics*» – «логістика швидкопсувних товарів»;

- **складська логістика** (warehouse logistics) – містить терміни, пов'язані зі зберіганням і розподілом товарів. Наприклад: «*cross-docking*» – «крос-докінг», «*lean warehousing*» – «системи безвідходного складування», «*kitting*» – «комплектація», «*stock rotation*» – «оборот запасів»;

- **митна логістика** (customs logistics) – охоплює специфічні терміни, що використовуються під час митного оформлення. Наприклад: «*drawback duty*» – «митне повернення мита», «*customs clearance*» – «митне оформлення», «*Customs Valuation Code (CVC)*» – «код митної оцінки».

Труднощі перекладу логістичних термінів зумовлені низкою чинників, серед яких відмінності між мовними системами, відсутність прямих еквівалентів, багатозначність термінів та галузева специфіка. У зв'язку з цим особливу увагу необхідно приділяти аналізу контексту, в якому вживається термін, а також застосуванню стандартизованих словників та рекомендацій міжнародних організацій.

1. Терміни з подвійним значенням – англійські терміни можуть мати кілька значень залежно від контексту.

- «*shipment*» може означати як «відвантаження», так і «партію товару»;

- «*clearance*» – залежно від контексту, цей термін може стосуватися митного оформлення («митне оформлення») або процесу очищення складу чи виробничого приміщення від непридатних або застарілих товарів («очищення складу») [2].

2. Різні стандарти перекладу – у деяких країнах використовуються різні підходи до перекладу термінів.

- «*supply chain*» інколи перекладається як «ланцюг поставок», а іноді – як «логістичний ланцюг»;

- «*lead time*» – у різних контекстах цей термін може бути перекладений як «час поставки», «час виконання замовлення» або «час виготовлення», залежно від етапу ланцюга постачання.

3. Галузева специфіка – у харчовій промисловості терміни часто потребують уточнень.

- *«temperature-controlled logistics»* – в загальному контексті це може означати *«логістика із температурним контролем»*, але в харчовій промисловості часто конкретизується як *«логістика заморожених продуктів»* або *«логістика охолоджених товарів»*, залежно від температурних вимог;

- *«hazardous materials logistics»* – залежно від контексту, цей термін може стосуватися не лише *«логістики небезпечних вантажів»*, але й більш специфічних аспектів, як-от *«логістика для хімічних речовин»* або *«логістика для токсичних продуктів»*.

Існує кілька основних методів перекладу логістичних термінів, кожен з яких має свої специфічні особливості, що дозволяють адаптувати терміни до умов конкретної мови та контексту. У цьому контексті особливо важливо враховувати культурні та мовні відмінності, адже навіть одна й та сама концепція може бути представлена різними термінами в залежності від країни або галузі. Ось основні методи перекладу логістичних термінів:

1. Калькування – дослівне відтворення структури слова або виразу. Наприклад:

- *«just-in-time logistics»* – «логістика точно в строк»;
- *«cold storage warehouse»* – «склад з контрольованою температурою»;
- *«supply chain management»* – «управління ланцюгом постачання».

2. Транскрипція та транслітерація – збереження оригінального звучання або адаптація написання:

- *«consolidation»* – «консолідація»;
- *«cross-docking»* – «крос-докінг»;
- *«containerization»* – «контейнеризація».

3. Описовий переклад – роз'яснення терміна через його значення:

- *«reverse logistics»* – «зворотна логістика, що включає управління поверненням товарів»;

- *«third-party logistics (3PL)»* – «зовнішні логістичні послуги, що надаються третьою стороною для управління та виконання логістичних операцій».

Висновки та перспективи подальших розвідок. Переклад логістичних термінів є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає врахування специфіки галузі, контексту використання та особливостей мовних систем. Основними викликами є неоднозначність термінів, галузева специфіка, різні підходи до стандартизації та варіативність перекладу залежно від країни.

Серед методів перекладу логістичних термінів найбільш вживаним є калькування, яке становить близько 60 % від загальної кількості випадків. Це зумовлено наявністю усталених перекладів термінів

у галузі. Другим за популярністю є транскрипція та транслітерація, що складає близько 30 %. Цей метод активно застосовується для термінів, які не мають прямих аналогів у мові або коли важливо зберегти міжнародну стандартизацію. Описовий переклад використовується рідше, лише близько 10 % випадків, і застосовується для термінів, які потребують детального пояснення або мають специфічне значення в певному контексті.

Для забезпечення точності та коректності перекладу необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає використання термінологічних словників та глосаріїв, аналіз контекстуального значення термінів та застосування міжнародних стандартів термінології.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці більш уніфікованих термінологічних баз даних та дослідженні нових підходів до адаптації англomовних термінів у різних сферах логістики. Важливим напрямом є також порівняння термінології, що використовується в Європейському Союзі та Україні, задля гармонізації перекладів та покращення комунікації між міжнародними партнерами.

Список використаних джерел

1. Сидоренко О. В. (2018). Термінологічні аспекти перекладу логістичних текстів. *Наукові записки Національного університету*. С. 45–67.
2. *Logistics terminology*. (2005) European Committee for Standardization. С. 12–30.
3. *Quality management systems – Requirements*. International Organization for Standardization. (2015). С. 88–105.
4. Bowker, L. (2002). *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*. University of Ottawa Press. С. 56–78.
5. Christopher, M. (2016). *Logistics & Supply Chain Management*. Pearson. С. 120–145.
6. Federici, F. M. (2018). *Translation in the Digital Age: Translation Tools and Technologies*. Routledge. С. 33–60.
7. Hutchins, W. J. (2005). *Machine Translation: Past, Present, Future*. Ellis Horwood Ltd. С. 77–98.
8. Klimenko, D. S. (2021). *Problems of Translation of Logistics Terms in the Context of Globalization*. Kherson State University. С. 22–47.
9. Kovács, G., & Spens, K. (2007). Humanitarian logistics in disaster relief operations. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*. С. 95–130.
10. Rushton, A., Croucher, P., & Baker, P. (2014). *The Handbook of Logistics and Distribution Management*. Kogan Page. С. 190–22.

Питання художнього перекладу

Волинець Дар'я

Хмельницький національний університет

Давидюк Юлія

наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ОСНОВНІ ПРИЙОМИ ТА ТЕХНІКИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПРОЗИ

Постановка проблеми. Основні напрями художньої літератури часто супроводжуються експериментальними, новаторськими течіями, які мають відмінності від канонічного уявлення про мистецтво. Експериментатори відходять від традиційних літературних канонів, пропонують нові способи сприйняття твору, передачі думок персонажів читачам та активно взаємодіють з останніми. Тому, важливо розрізнати основні прийоми, які не лише змінюють форму розповіді, а і дозволяють поринути у історію та стати її безпосереднім учасником.

Метою статті є дослідити основні прийоми експериментальної прози та дослідити, як літературний твір змінюється за їх наявності.

Виклад основного матеріалу. Експериментальна проза, протягом свого становлення, завжди супроводжувала основний літературний напрям, проте була дещо відмінна від нього своїми стилістичними та композиційними прийомами.

Перший твір, який визначено в жанрі експериментальної літератури, належить англійському письменникові Л. Стерну, авторові твору «The Life and Opinions of Tristram Shandy; Gentleman» (1759) [4, с. 150]. Цей екстраординарний твір ламає більшість стандартів творення художнього тексту взагалі, особливо, що стосується використання фонографічних засобів: застосування курсиву в тексті, використання пробілів, неправильний розподіл розділових знаків тощо. Для того щоб винести своє мистецтво поза рамки канону, автори використовують термін «*потік свідомості*». Найяскравіші зразки цього прийому містяться у творчості ірландського письменника Джеймса Джойса.

Потік свідомості (англ. stream of consciousness) – один з художніх засобів проникнення у внутрішнє життя персонажа, прагнення найбільш адекватно відобразити в літературній творчості складний процес розумової діяльності людини, який містить елементи раціонально-свідомої, емоційно-чуттєвої та інтуїтивно-підсвідомої активності. Потік свідомості має на увазі фіксування роздумів, переживань, почуттів, спогадів, вражень, відчуттів, свідомих та підсвідомих асоціацій, усвідомлених і неусвідомлених бажань, настроїв, інтуїтивних осяянь, тощо при мінімальній ролі автора, що їх упорядковує [1, с. 435].

Іншим поширеним прийомом серед експериментаторів є *фрагментаризм*, що полягає в розбитті тексту на окремі, не завжди логічно пов'язані частини. Фрагментаризм (франц. fragmentarisme, від лат. fragmentum уламок, шматок) – стильова тенденція в італійській поезії 20-х ХХ ст, яка вважалася різновидом імпресіонізму, твори представників якої характеризувались нагромадженням елементів, композиційним безладом [1, с. 546]. Така техніка підкреслює хаотичність і розірваність сучасного світу. Фрагментовані тексти можуть містити різні голоси, точки зору чи часові періоди, створюючи багатопланову, інколи нелінійну структуру, що ускладнює їх сприйняття. Як приклад, «Коллекціонер» Джона Фаулза. Цей роман можна розглядати з точки зору фрагментованої структури, адже перша частина розповіді ведеться від імені Фредеріка Клегга, а друга – від Міранди Грей. Саме через це проявляється зміна наративних голосів і стилів, які не завжди послідовні або лінійні за часом. Це додає тексту певну хаотичність і наголошує на психологічній складності персонажів.

Ідея письма як продовження власної особистості та втілення власної волі у творчості особливо актуальна для експериментального письма, адже у жанрах, відмінних від класичних, автор має виняткову свободу щодо структурування художнього тексту та вибору та форми викладу. У постмодерністській експериментальній прозі головні герої можуть бути одночасно зображені і як невинні, огидні істоти, і як приємні та доброзичливі. Замість того, щоб подати послідовно вибудований сюжет твору, автори-експерименталісти перескакують з думки на думку, розгалужуючи основну сюжетну лінію різними відхиленнями. Письменник вдається до мовної гри, перекручуючи лексичні значення слів та синтаксис складних і простих речень в непередбачений, неочікуваний для читача спосіб. Одночасно тексті містяться різні фонографічні, стилістичні засоби, що поєднуються з окремими випадковими зображеннями, які не є ілюстраціями до тексту, а слугують тільки як певна форма сприйняття. У постмодерністській експериментальній прозі малої форми головними героями виступають не тільки люди. Часто в художньому тексті наголошують на ідеях або поняттях, що ринуть зі свідомості, консистенції води, частин тіла тощо.

Іншими словами, постмодерністська експериментальна проза творить у літературній традиції нове, тому її можна назвати новаторською.

Письмо як демонстрація авторської індивідуальності є однією з центральних ідей філософів модернізму, що писали про творчість. Зокрема, Ф. Ніцше у своєму *magnum opus* «Так говорив Заратустра» наголошує на потребі втілення особистих переживань і досвіду в художній творчості алегоричним способом – шляхом **використання афоризмів** [4, с. 46].

С. Зонтаг в есеї «Про стиль» характеризує стиль як «підпис волі автора». «Мистецтво – це об'єктивація волі у витворі або виступі, та провокація або збудження волі. З погляду митця, це – об'єктивація сили волі; з погляду глядача – це створення уявного декору волі» [5]. Літературна критикиня наголошує, що стиль, який митець вибирає для власної творчості, завжди збігається з його особистістю, навіть якщо позірно може здаватися, що рішення творити певним чином було імідажевим, адже вибір є втіленням індивідуальності. Відповідно, творчість сприймається як відображення суб'єктивного досвіду в пам'яті про певні події, пережиті та відрефлексовані автором. Що ж до соціальної функції мистецького твору, то авторка стверджує про можливість трансляції твором індивідуального досвіду, що призводить до розкриття мотивації моральних виборів, і відповідно – формування етичних суджень. Можливість читача виявляти емпатію герою, чії вчинки він би не пробачив у реальному житті, розширює горизонт уяви. Врешті, моральність як звичний вибір певних патернів поведінки та естетичний досвід як свідомий вибір певних естетичних стандартів за допомогою чуттєвості відсилають нас до спільності у здійсненні морального вибору, заснованого на певних цінностях і високих стандартах. Особливість мистецтва, в цьому контексті, полягає в тому, що художні твори дають читачеві не так об'єктивне знання, як активацію емоційної сфери, що сприяє формуванню етичного судження. «Знання, яке ми отримуємо через мистецтво, полягає не стільки в тому, щоб дізнатися факти про щось, скільки в тому, щоб відчути та пережити спосіб, у який ми це пізнаємо» [5].

В експериментальній прозі важливою є не лише манера письма, вибрана автором, а і його рішення фокусуватися на певних проблемах та оминути інші. Найкраще сприймаються стилістичні рішення, у доцільності прийняття яких автором немає жодних сумнівів, коли особа письменника повністю асоціюється з вибраним стилем.

Висновки. Експериментальна творчість суттєво відрізняється від традиційного письма тим, що автори-експериментатори активно переосмислюють літературні форми та руйнують рамки канону. Письменники звертаються до потоку свідомості, фрагментації, викорис-

тання афоризмів, які дозволяють виразити особистий досвід та суб'єктивну точку зору через характерні його індивідуальності засоби та прийоми у творчості. Таким чином, експериментальна проза додає багатогранності і багатовимірності, де кожна стилістична деталь створює нові мотиви для інтерпретації і занурення в світ авторського бачення.

Список використаних джерел

1. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 546 с.
2. Лексикон загального та порівняльного мовознавства / голова ред. А. Волков. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 634 с.
3. Мейта К. Ю. Філософське значення експериментальної літературної творчості. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2024. С. 40–50.
4. Філоненко З. Л. Американська постмодерністська експериментальна проза: дефініція поняття та етапи становлення. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2012. Вип. 10. С. 303–314.
5. Sontag S. On Style. 1965. URL: <http://www.coldbacon.com/writing/sontag-onstyle.html> (дата звернення: 02.04.2025)

Вощина Анастасія

Хмельницький національний університет

Сергєєва Оксана

наук. керівник, канд. пед. наук, доц.

ДОМІНУЮЧІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ ЗООНІМІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА АНГЛІЙСЬКУ

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві фразеологізми відіграють важливу роль у відображенні національного менталітету, культурних цінностей та особливостей світогляду народу, що говорить тією чи іншою мовою. Серед багатьох типів фразеологічних одиниць особливе місце займають ті, які містять зооніми, тобто назви тварин. Такі фразеологізми активно функціонують як в українській, так і в англійській мовах і є надзвичайно колоритним компонентом мовної картини світу. Переклад таких зворотів становить складність через необхідність збереження не лише лексичного значення, а й образності, емоційного забарвлення, культурної специфіки та асоціативного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі перекладу фразеологізмів присвячено значну кількість досліджень у сучас-

ному мовознавстві. Зокрема, аналізуються різні аспекти передачі ідіоматики з однієї мови на іншу, розглядаються типові перекладацькі стратегії та труднощі, пов'язані з культурною специфікою фразеологічних одиниць. Питання перекладу фразеологізмів із зоонімами досліджувалось у працях багатьох науковців, серед них, як вітчизняні, так і зарубіжні: Є. Шайнович Новакович, Д. Сизонов, Ф. Пулатова, Ф. Нахавалі, Л. В. Кравець, Н. Колін та Т. Гаррісон.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є аналіз особливостей перекладу фразеологізмів із зоонімічним компонентом з української мови англійською і навпаки, визначення основних перекладацьких стратегій і виявлення культурно-специфічних відмінностей у використанні зоонімів у фразеологічних системах обох мов.

Виклад основного матеріалу. Проблема перекладу фразеологізмів із зоонімами полягає насамперед у тому, що не всі тварини мають однакові культурні конотації в різних мовах. Наприклад, український фразеологізм «*як кіт наплакав*» має відповідник в англійській «*next to nothing*» або «*hardly anything*», однак образ кота, який у нашій мові асоціюється з малою кількістю, в англійському варіанті відсутній. У цьому випадку ми маємо справу з необхідністю перекладу шляхом заміни образу без прямої кальки, щоб зберегти значення.

Водночас існують і фразеологізми з однаковими або подібними зоонімічними образами. Наприклад, українське «*немов бичок на мотузці*» відповідає англійському «*like a lamb to the slaughter*», де хоч і використано різних тварин (бичок і ягня), проте ідея слухняності, пасивності й покірності залишається спільною. Такі випадки свідчать про наявність універсальних уявлень, притаманних різним культурам.

З іншого боку, деякі зооніми у фразеологізмах мають абсолютно різні емоційні конотації. Наприклад, слово «*собака*» в українських фразеологізмах часто має негативний відтінок, як у виразі «*робити з себе невинну собачку*», що вказує на нещирість або лицемірство [6]. В англійській мові *dog* також може бути використаний у негативному контексті («*a dirty dog*» – *погана людина*), але також має багато позитивних конотацій («*every dog has its day*» – *кожен має свій шанс*) [1]. При перекладі важливо враховувати контекст і прагматичне навантаження фразеологізму.

Окремої уваги заслуговують фразеологізми, що не мають жодного еквівалента в іншій мові. У таких випадках перекладач змушений вдаватися до описового перекладу або підбирати функціональний аналог. Наприклад, український вираз «*кинути як собаці кістку*» не має дослівного відповідника в англійській, тож його можна передати як «*to give something reluctantly*» або «*to throw someone a bone*», залежно від контексту.

Водночас слід бути обережним із фразами, що мають так звані «фальшиві друзі перекладача». Наприклад, англійське *«to smell a rat»* не означає буквально нюхати щура, а є ідіомою, що позначає підозру у чомусь підступному. В українській мові аналогом може бути фраза *«чути недобре»* або *«щось тут нечисто»* [1; 7].

Важливо також враховувати граматичні структури та синтаксичну специфіку кожної мови при передачі таких зворотів, оскільки пряме калькування часто призводить до втрати смислу або порушення норм цільової мови. Наприклад, українське *«має сім п'ятниць на тиждень»* не можна перекласти дослівно, оскільки в англійській мові така структура є неприродною. Замість цього вживається *«he changes his mind all the time»*.

У випадку з фразеологізмами з зоонімами слід також зважати на фонетичний аспект: деякі з них мають риму чи гру слів, що створює додаткову емоційну або стилістичну цінність, яка може бути втрачена при буквальному перекладі [2]. Певні фразеологізми з тваринами також можуть мати культурні відсилання до фольклору, міфології, казок, прислів'їв, що потребує глибшого аналізу культурного бекграунду обох мов. Так, наприклад, українське *«головний як півень»* передає самовпевненість або зверхність, а в англійській може бути передане через *«cocky»* або *«full of oneself»*, де слово *cock* прямо не використовується, проте конотація зберігається.

У сучасній лінгвістиці особливу увагу звертають на гендерну складову фразеологізмів, адже деякі з них можуть містити застарілі чи стереотипні уявлення, що також варто враховувати при перекладі в контексті міжкультурної комунікації.

Переклад фразеологізмів із зоонімічним компонентом – це не просто механічна заміна слів, а складний творчий процес, що потребує високого рівня володіння мовами, знання культурного контексту, емоційного забарвлення, стилістичної гнучкості та здатності передати образність оригіналу. Перекладач має бути не лише мовним посередником, а й культурним інтерпретатором, який знаходить баланс між точністю й адекватністю перекладу, зберігаючи при цьому національний колорит і змістову глибину фразеологізму [5].

Особливе значення у перекладі фразеологізмів із зоонімами має врахування типів еквівалентності, які класифікуються за рівнем відповідності вмісту та форми між оригіналом і перекладом. Найбільш бажаною ситуацією для перекладача є повна фразеологічна еквівалентність, коли в обох мовах існує ідентичний за значенням і структурою зворот. Наприклад, український вислів *«як слон у посудній лавці»* має повний відповідник в англійській – *«like a bull in a china shop»*. Тут і структура, і образ, і значення співпадають, що значно полегшує завдання перекладача.

Проте така відповідність трапляється не завжди, тому часто доводиться вдаватися до часткової еквівалентності або навіть до описового перекладу. Наприклад, фразеологізм «дати гарбуза» (відмова у залицянні) не має прямого англійського відповідника з використанням того ж образу гарбуза, тож передається як «*to reject someone's proposal*» або «*to turn someone down*», повністю втрачаючи яскравий український образ. Це свідчить про культурну унікальність певних фразеологізмів, яка не завжди може бути збережена, особливо якщо вона базується на специфічних традиціях, обрядах або локальних асоціаціях.

Ще одна цікава особливість перекладу полягає в наявності в обох мовах зворотів з однаковим зоонімом, але з абсолютно різним значенням. Так, наприклад, в українській мові фразеологізм «бігати, як курка без голови» описує людину, що метушиться безглуздо, в той час як англійський відповідник «*to run around like a headless chicken*» означає те саме, демонструючи повний збіг у змісті та образі. Проте в англійській є вираз «*to cry wolf*», що має значення «хибна тривога», у той час як український переклад дослівно як «кричати вовк» не буде зрозумілим без знання байки Езопа, яка є джерелом цього фразеологізму. В такому випадку перекладач повинен застосовувати адаптацію, передаючи не буквальный зміст, а функцію виразу у конкретному контексті [6].

Окремим пластом є стійкі порівняння з тваринами, що теж належать до фразеології. Наприклад, англійське «*as sly as a fox*» має в українській мові точний відповідник «хитрий як лисиця», і тут очевидна спільна символіка лисиці як уособлення хитрості. Проте є випадки, коли образ тварини має протилежні культурні конотації. Наприклад, *сова в англійській культурі – символ мудрості* («*as wise as an owl*»), а в українському фольклорі часто асоціюється з чимось лиховісним або трагічним. Це означає, що перекладач повинен бути обережним із буквальним перекладом, особливо коли мова йде про фразеологізми, які впливають на емоційну реакцію читача.

Аналіз перекладу фразеологізмів із зоонімами також вимагає врахування жанрових особливостей тексту. Якщо йдеться про художній текст, де авторський стиль має ключове значення, перекладач повинен зберігати максимальну образність, стилістичну виразність і ритмічну структуру, притаманну оригіналу [4]. У наукових або публіцистичних текстах, де важливіші точність і зрозумілість, припустимим є описовий переклад або заміна фразеологізму звичайним синонімічним виразом. Наприклад, в англійському науковому стилі замість ідіоми використовується нейтральна лексика, щоб уникнути стилістичних невідповідностей. У ході дослідження з'ясовано, що зоонімічні фразеологізми є унікальним мовним явищем, яке демонструє глибокі культурні зв'язки, історичні асоціації і національну символіку. Їх переклад є не лише технічним завданням, а й мистецтвом міжкультурної комунікації [7].

Висновки. Зважаючи на зазначене, впливає, що для ефективного перекладу фразеологізмів із зоонімічним компонентом необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає семантичний, культурологічний, стилістичний та прагматичний аналіз. Перекладач має орієнтуватися не лише на словникові значення, а й на асоціативне поле, символічне навантаження, враховувати мовні стереотипи цільової аудиторії. Підхід дозволяє зберегти не лише смислову точність, а й емоційну глибину, що є важливою складовою міжкультурного порозуміння в умовах глобалізованого світу.

Список використаних джерел

1. Šajinović Novaković J. On translating cat and dog idioms in English and Serbian. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2019. Vol. 7, No. 1. P. 63–72.
2. Syzonov D. Media Phraseology and the Dynamics of the Ukrainian Language: The Psycholinguistic and Stylistic Paradoxes. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2018. Vol. 8, No. 1. P. 144–147.
3. Pulatova F. Use of Animal Names in English Idioms and Their Contrastive Analysis in Uzbek Language. Tashkent : Scientific Library of Uzbekistan, 2022. P. 127–130.
4. Nakhavaly F. A semantic and cultural study of Animal Expressions in English and Persian. Vancouver : ASEE Conferences, 2018.
5. Kravets L. Cognitive-Assessment Content of Zoomorphic Metaphors in Contemporary Ukrainian and English Language Culture: a Comparative Aspect. *World Journal of English Language*. Toronto: Sciedu Press, 2020. P. 439–448.
6. Colin N. English and Swedish Animal Idioms: A Study of Correspondence and Variation in Content and Expression. Karlstad : Karlstad University, Division for Culture and Communication, 2006.
7. Harrison T. The Lion's Share – English Animal Idioms (Ukrainian-English) : ЛЕБОВА ЧАСТКА. NPMJ: Language Lizard, LLC, 2024. 34 p.

Дзіблюк Дарія

Хмельницький національний університет

Купчишина Юлія

наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ПРИРОДА У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (на матеріалі есеїв Мері Олівер)

Постановка проблеми. Концепт ПРИРОДА є одним із ключових у загальнолюдській картині світу; він відображає людське світосприйняття й ставлення до навколишнього середовища. Дослідження вербалізації цього концепту в художній літературі дозволяє не лише

зрозуміти співіснування людини й природи, а й заглибитися в специфіку авторського стилю та інтерпретації концепту, розкрити мовно-стилістичні особливості, що лежать в його основі.

Ми досліджуватимемо вербалізацію концепту ПРИРОДА на матеріалі прозових творів Мері Олівер – американської поетеси та есеїстки ХХ–ХХІ ст., лавреатки Пулітцерівської (1983) та Національної книжкової премій (1992) [10]. Природа у творчості письменниці є не лише фізичним середовищем, а й джерелом натхнення, спогадів і рефлексій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням поняття концепту в лінгвістиці займалися такі українські мовознавці, як Л. Айзенбарт [1], В. Літяга [2], М. Полюжин, О. Селіванова. Серед зарубіжних дослідників варто виділити Дж. Діна [7], Д. Кеммерера [8]. Дослідженням концепту ПРИРОДА й тонкощами його вербалізації цікавилися такі науковці, як М. Заєд, О. Малярчук [3], А. Мельник [4], Г. П. Пасічник [5] і Н. Пилячик [6]. Серед зарубіжних дослідників виділимо Лізабет Віттефт Нільсен [9]. На даний момент досліджень перекладацьких аспектів концепту ПРИРОДА виявлено не було.

Актуальність і зацікавлення даною темою зумовлено не лише перекладацьким аспектом концепту ПРИРОДА, а й ознайомленням українського читача із творчістю Мері Олівер, жодна із поетичних і прозових збірок якої ще не перекладалися українською мовою.

Мета дослідження. Розглянути і проаналізувати способи перекладу, що можуть бути використані у відтворенні вербалізаторів концепту ПРИРОДА у есеях Мері Олівер; запропонувати власний переклад.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі у мовознавстві неможливо відслідкувати єдину думку у трактуванні поняття «концепт» і його можливість охарактеризувати навколишній світ [2, с. 2]. На думку більшості науковців, концепт є абстрактною одиницею мислення, відображенням дійсності, що існує завдяки людській уяві і здатності об'єднувати поняття і явища в одне ціле.

Концептуальне мислення поширюється не лише на наше розуміння світу; концептами послуговуються, перш за все, в літературі. Отже логічно, що в художній літературі присутні художні концепти. Згідно з Айзенбарт, «художній концепт – втілена у стійких повторюваних образах і наділена культурно значущим змістом смислова структура, що відображає сутнісні ознаки дійсності та особливості її сприйняття людиною певного місця і часу, і є основою художньої картини світу автора» [1].

Концепт ПРИРОДА є базовим концептом концептуальної картини світу людини; він є загальнолюдським – тобто існує для носіїв всіх мов і культур. Основою концепту ПРИРОДА є власне поняття «природа», що розглядається як навколишнє середовище (surrounding

world) і сукупність природних явищ (different natural phenomena), що дає можливість віднайти величезну кількість об'єктів, організованих в полі цього концепту [3, с. 2].

Застосування перекладацьких прийомів залежить від типів вербалізаторів концепту. Лексично, концепт ПРИРОДА реалізовується в межах таких лексико-семантичних полів, як ФЛОРА, ФАУНА, ЛАНДШАФТ, ПОГОДНІ ЯВИЩА та ін. Стилистично, даний концепт може бути виражено метафорами (до прикладу – антропоморфною, зооморфною), а також епітетами, порівняннями.

Мері Олівер майстерно інтегрує концепт ПРИРОДА в свої твори. Ми дослідимо реалізацію даного концепту на прикладі кількох художніх есеїв («Upstream», «Staying Alive») і проаналізуємо можливі способи перекладу.

Розгляньмо кілька прикладів стилістичної вербалізації концепту ПРИРОДА за допомогою метафор:

1. *My **company** were violets, Dutchman's-breeches, spring beauties, trilliums, bloodroot, **ferns rising** so curled one could feel the upward push of the delicate **hairs upon their bodies*** [11, с. 4].

Мені **склали компанію** фіалки, білі діценти, віргінські клейтонії, триліум, канадські сангвінарії; **закручені гілки папороті так рвалися вгору**, що можна було відчувати тоненькі щетинки їхніх стебел і вай.

Спостерігаємо застосування кількох способів перекладу: збереження тропу (*my **company** were* – мені **склали компанію**; *ferns **rising*** – **гілки папороті рвалися вгору**) та деме́тафоризацію (*delicate **hairs** upon their **bodies*** – тоненькі **щетинки** їхніх **стебел** і вай).

2. *The beech leaves **were just slipping their copper coats**; pale green and quivering **they arrived into the year*** [11, с. 5].

Бук **саме скидав свої мідні шати, вітаючи рік** блідо-зеленим тремтливим листям.

У цьому прикладі спостерігаємо збереження тропу і образу (однак присутня генералізація: *the beech leaves* – бук). Наявну в англійському реченні алітерацію ([p], [k]: ***slipping, copper, coats, pale, quivering***) відтворено повторами звуків [т]: *шати, вітаючи, тремтливим, листям*, – і [с] (*саме скидав свої; листям*), що додатково створює онома́топічний ефект, подібний до шелесту листя.

3. *See a flock of them [clouds] **come, on the sled of the wind, all kneeling** above the blue sea* [11, с. 20].

Погляньте, як **плине** їхня зграя на крилах вітру, **припавши на коліна** до блакиті моря.

У цьому прикладі спостерігаємо персоніфікацію й абсолютне збереження тропу й образу: *clouds **come, kneeling*** – **хмари плінуть, припавши на коліна**. Однак у метафорі *the sled of the wind* спостерігаємо заміну образу – на **крилах вітру**.

4. ... *lying down finally at the edge of the bog, under the swirling rickrack of the trees* [11, с. 19].

...і зрештою прилягла на березі трясовини під **звивистим верховіттям**.

Генетивну метафору, структура якої притаманна лише англійській мові (*the rickrack of the trees*) було перекладено зміною тропу на простий епітет – **звивистий**. Також присутня алітерація – повтор звуку [r], який було відтворено повтором звуку [в]: *under the swirling rickrack of the trees* – ... **трясовини під звивистим верховіттям**.

Хоча метафора є найпоширенішим стилістичним прийомом, неможливо оминути значимість епітетів, що використовуються для збільшення експресивності описів природи. Розгляньмо наступний приклад:

1. *Clouds have forms, porous and shape-shifting, bumptious, fleecy* [11, с. 20].

Хмари мають форму: вони кунчасті, мінливі, набундючені, гладенькі.

У цьому прикладі збережено троп, проте певні образи змінено: *shape-shifting* – **мінливий**, *bumptious* – **набундючений**. Також присутнє (і збережене у перекладі) перелічення.

2. ... *the butterfly fluttering just out of reach all across the deep green gloss and plush of the sweet-smelling bog* [11, с. 18].

Метелик пурхнув за межі її досяжності у напрямку темно-зеленого, лискучого килиму н'яної трясовини.

У наведеному прикладі наявне логічне означення (*deep green* – **темно-зелений**) й епітет (*sweet-smelling bog* – **н'янка трясовина**), який перекладено із заміною образу; також присутня метафора (змінений троп і образ: *the deep green gloss and plush* – **темно-зелений, лискучий килим**) й алітерація звуків [t], [l], [g], яку вдалося частково відтворити звуками [к], [л], [м]: *butterfly fluttering just, all, green gloss, plush, sweet-smelling bog* – **метелик, межі, напрямку, темно-зеленого, лискучого килиму н'яної трясовини**.

У есеях використано чимало перелічення для посилення експресивності. Розгляньмо кілька прикладів:

1. ... *I had seen the world from the level of the grasses, the first bursting growth of trees, declivities, lumps, slopes, rivulets, gashes, open spaces* [11, с. 19].

... Я змогла побачити світ з висоти трави, перших пагінців дерев, стрімких схилів, горбів, узгір'їв, струмків, галявин і лугів просто неба.

Перелічення у цьому прикладі включає елементи ландшафту й повинно бути відтворене без вилучень задля збереження образності, – троп і образи збережено. Також присутня алітерація звуку [г], що в

українському перекладі вдалося відтворити відповідно: *the grasses, the first bursting growth of trees* – *трави, перших пагінців дерев, стрімких схилів*. Алітерація англійського звуку [p] (*lumps, slopes, open spaces*) компенсовано українським звуком [p]: *горбів, узгір'їв, струмків*.

2. *I was some slow old fox, wandering, breathing, hitching along, lying down finally at the edge of the bog, under the swirling rickrack of the trees* [11, с. 19].

Я була мов повільна стара лисиця: блукала, дихала, шкандибала і зрештою прилягла на березі трясовини під звивистим верховіттям.

Спостерігаємо збереження тропу перелічення; наявна в уривку метафора, однак, зазнала змін – а саме заміну на порівняння (*I was some slow old fox* – *Я була мов повільна стара лисиця*). Про відтворення алітерації в даному прикладі вже зазначалося вище.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Найпоширенішими стилістичними засобами вербалізації концепту ПРИРОДА у творах Мері Олівер є метафори (зоо- та антропоморфні), епітети, алітерація, синтаксичні прийоми (перелічення тощо).

Більш уживаним вербалізатором концепту виявилася метафора. Типовим способом перекладу метафор є дослівний переклад – тобто повне збереження тропу та образу, проте можливі заміни з огляду на особливості цільової мови.

Епітети, зустрічаються рідше, ніж метафори чи логічні означення; рекомендований спосіб перекладу – збереження тропу, проте можлива заміна образу.

Значну роль відіграють синтаксичні й фонетичні стилістичні прийоми. Перелік, який часто трапляється у текстах письменниці, необхідно зберігати.

Широко застосовується алітерація, яка надає тексту жвавості й ритму. Рекомендований спосіб перекладу – збереження тропу з можливою компенсацією повтору іншими звуками.

Стилістична насиченість поетичної мови Мері Олівер є унікальною і тонкощі перекладу вербалізаторів концепту ПРИРОДА та власне переклад творів письменниці мають перспективи подальших досліджень і розвідок.

Список використаних джерел

1. Айзенбарт Л. Термін «Концепт»: проблема визначення та підходи до вивчення. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Літературознавство*. 2016. № 45. С. 314–325. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU1_2016_45_28 (дата звернення: 13.03.2025).

2. Літяга В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*. 2013. № 1. С. 48–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_If_2013_1_15 (дата звернення: 13.03.2025).
3. Малярчук О. В. Концепт природа в системі антропоцентричного та когнітивного підходу до мови. *Сучасні лінгвістичні студії XXI століття* : Тези доп. всеукр. науково-практ. заоч. конф. 2015. С. 50–53. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/21031/>.
4. Мельник А. Засоби вербалізації концепту ПРИРОДА/NATURE у сучасній англомовній жіночій прозі. *Studia Philologica*. 2024. С. 124–131. URL: <https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.239>.
5. Пасічник Г. П. Концепт пейзаж у семантико-когнітивному просторі англомовної детективної прози. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. № 47(2). С. 117–129.
6. Пилячик Н. Вербалізація концепту ЯВИЩА ПРИРОДИ засобами сучасної англійської мови. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Філологія. Мовознавство*. 2011. Т. 148, № 136. С. 36–40.
7. Dean J. T. The Nature of Concepts and the Definition of Art. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. 2003. Vol. 61, no. 1. P. 29–35. URL: <https://doi.org/10.1111/1540-6245.00089> (date of access: 20.03.2025).
8. Kemmerer D. Concepts in the Brain: The View From Cross-linguistic Diversity. New York : Oxford University Press, 2019. 352 p.
9. Nielsen L. W. The «Nature» of ‘Nature’: The concept of nature and its complexity in a Western cultural and ethical context. *Global Bioethics*. 2014. P. 31–38. URL: <https://doi.org/10.1080/11287462.2004.10800840>.
10. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Mary Oliver | Biography, Nature Poet, Pulitzer Prize & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Mary-Oliver>.
11. Oliver M. Upstream: Selected Essays. Penguin Press, 2016. 192 p.

Ковбасіста Анастасія

Хмельницький національний університет

Купчишина Юлія

наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ПАРАЛЕЛІЗМ ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТУ ВИСУНЕННЯ У ХУДОЖНІХ ПРОЗОВИХ ТВОРАХ

Висунення є одним із ключових механізмів організації тексту, що дозволяє автору виділити певні смислові акценти та посилити емоційний вплив. Одним із ключових засобів ефекту висунення у прозо-

вих творах є паралелізм. Цей стилістичний прийом дозволяє підсилити смислове навантаження тексту, створити ритмічну структуру й акцентувати увагу на окремі елементи твору. Дослідження ролі паралелізму є важливим для розуміння способів впливу ефекту висунення на читача.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оскільки досліджень ефекту висунення та паралелізму як компонента його створення на матеріалі прозових творів не багато, ця тема є актуальною для опрацювання. Сама тема ефекту висунення та засобів його цікавила багатьох мовознавців та філологів: О. В. Ємець [2], В. А. Кухаренко, Ю. Давидюк [4], Ю. Купчишина [4], Дж. Ліч, Halliday M. A. K., Van Peer W.

Об'єктом дослідження є паралелізм, як важливий стилістичний прийом у створенні ефекту висунення у прозових творах.

Метою дослідження є виокремлення та аналіз паралелізму як стилістичного засобу у прозових творах, а також вивчення його ролі у створенні ефекту висунення у прозових творах Ділана Томаса. Особливу увагу буде приділено механізмам реалізації паралелізму для створення ефекту висунення та його впливу на читача.

Виклад основного матеріалу дослідження. У своїх прозових творах Ділан Томас використовує велику кількість стилістичних засобів, які не лише збагачують текст, а й виконують важливу функцію – акцентують увагу на ключових ідеях, образах і мотивах, таким чином автор досягає ефекту висунення (*foregrounding*) у своїх творах.

М. А. К. Халлідей розглядає висунення як «обґрунтоване виділення» (англ. *motivated prominence*) – «феномен лінгвістичного підкреслення, відповідно до якого деякі риси тексту виступають на передній план». Учений стверджує, що створити висунення можна, додавши у текст більше закономірностей, таких як рима, ритм, алітерація, девіація, паралелізм тощо [3, с. 99].

Одним з основних компонентів створення ефекту висунення у прозових творах є паралелізм – повторення окремої структури або елементу на лексичному, граматичному та фонетичному рівні [2].

У прозі Ділана Томаса ефект висунення переважно досягається саме завдяки паралелізму: синтаксичним і ритмічним повторам, структурній симетрії та особливій організації тексту, що наближає його стиль до поетичного.

Розглянемо кілька зразків паралелізму в тексті та його функцій у створенні ефекту висунення, наприклад паралелізм у оповіданні «The Peaches: **«Goodnight.» ... «Goodnight.» ... «Goodnight.»**» [5, с. 122].

У прикладі паралелізм повторюється тричі, що створює ефект ритмічності, наголошує на завершенні епізоду та підсилює відчуття повторюваності подій у житті персонажів. Також для досягнення ефекту висунення автор використовує синтаксичний паралелізм, шляхом повторенням окремих синтаксичних конструкцій, що створює

додатковий акцент на конкретному епізоді твору, виділяючи цей момент для уваги читача, наприклад яку у творі «The Peaches»: *«**Thou canst see everything, right down deep in our hearts; Thou canst see us when the sun is gone; Thou canst see us when there aren't any stars, in the gray blackness, in the deep, deep, deep, deep pit; Thou canst see and spy and watch us all the time...**»* [5, с. 124].

Повторення структури «**Thou canst see...**» створює гіпнотичний ефект і передає ритмічність схожу до молитви. Додатково ефект висунення підсилює те, що подана повторювана структура також є девіацією, відхиленням від певних мовних норм, що підкреслює подану інформацію для читача.

Повторення синтаксичних конструкцій Ділан Томас також використовує і у діалогах, що посилює ритмічність, емоційність висловлювань, а тож акцентує для читача подані фрази, до прикладу як у творі «The Peaches»: *«**Get back to the Presents**», «**Get back to the postmen**», «**Get back to the Uncles**»* [5, с. 123].

Письменик також використовує паралелізм у побудові описів, що створює додаткову цілісність тексту, а також ритмічність. Таким чином повторюваний поступовий опис деталей створює ефект накопичення, посилюючи відчуття немов казкового очікування та радості, наприклад як у творі «A Child's Christmas In Wales»: *«**And I remember that we went singing carols once...**», «**And then a small, dry voice...**», «**And when we stopped running...**»* [5, с. 297].

Така будова підкреслює поступовий розвиток подій, додаючи тексту плавного, спогадувального ритму, а також створює ефект висунення, підкреслюючи усі описані деталі для читача.

Ефект висунення у своїх творах Ділан Томас також досягає за допомогою використання фонетичного паралелізму – систематичного повторення окремих звуків, яскравим прикладом є наступний уривок з твору «The dress»: *«**But the mist was a mother to him, putting a coat around his shoulders where the shirt was torn and the blood dry on his blades. The mist made him warm; ... The mist had made a secret of the position of the moon....»*** [5, с. 21].

У наведеному прикладі ми можемо спостерігати, що окрім паралелізму «**the mist**» ми маємо також фонетичний паралелізм, алітерацію звука «**m**». Алітерація зближує семантично далекі поняття за звуковим принципом, тим самим підсилюючи їх смислову єдність та ефект висунення [1, с.14].

Висновки та перспективи для подальших розвідок. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, у досягненні ефекту висунення основним засобом є паралелізм, зокрема у прозових творах Ділана Томаса. Завдяки повторюваним синтаксичним, лексичним та фонетичним конструкціям автор досягає не лише ритмічної організації

тексту, а й підкреслює смислові акценти, що створює ефект висунення та посилює емоційний вплив на читача.

Подальші перспективи можуть включати в себе дослідження на тему способів відтворення ефекту висунення, утвореного за допомогою паралелізму, у перекладі, а також систематизація стратегій відтворення ефекту висунення у перекладі.

Список використаних джерел

1. Ємець О. В. Фоностилістичні засоби у тексті як тип висунення: прагматичні і перекладацькі аспекти. 36. наук. праць *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. С. 13–15.
2. Морозова Г. К., Чеснокова Г. В. Паралелізм як компонент створення ефекту висунення у поезіях Е. Е. Каммінгса. *Вісник 10*. 2017. С. 63–68.
3. Halliday M. A. K. *Linguistic Studies of Text and Discourse*. Soho : A&C Black, 2006. 301 p.
4. Kupchyshyna Yu. & Davydyuk Yu. From defamiliarization to foregrounding and defeated expectancy: linguo-stylistic and cognitive sketch. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Warsaw: De Gruyter Open, 2017. P. 148–184.

Список ілюстративних джерел

5. Thomas D. *The collected stories*. Publisher London : Dent, 1984. вебсайт. URL: <https://archive.org/details/collectedstories0000thom/mode/2up> (дата звернення: 22.03.2025)

Kolodii Anna

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Nahorna Olha

Scientific Supervisor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

CHALLENGES OF TRANSLATING IRONY FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

It is important to point out that in the 1980s, translators underwent a shift in their professional approach. Whereas their primary focus had previously been on scientific and technical translation, they began to place greater emphasis on the cultural context of the source language. This shift was crucial for translating nuanced linguistic phenomena, particularly humor and irony, where cultural references and context heavily influence meaning. The term «culture» refers to the entire social context involved in

translation, encompassing not only linguistic elements but also the norms, conventions, ideology, and values of the society or target system [2, p. 7].

This research is devoted to one of the most important elements of humor, namely the issue of irony and the specific features of its translation from English into Ukrainian. Irony is a powerful linguistic and stylistic tool used to convey hidden meanings, critique, or humor. It plays a significant role in both everyday communication and literary texts, allowing speakers and writers to express ideas in an indirect yet impactful manner. However, translating irony from one language into another presents considerable challenges, as it often relies on cultural context, wordplay, and tone. Given the structural and semantic differences between English and Ukrainian, preserving irony in translation requires a deep understanding of both languages and their cultural nuances.

The **objective** of this study is to analyze the main challenges involved in translating irony from English into Ukrainian and to identify effective strategies for maintaining its meaning and effect.

The **topicality** of this study lies in its cross-linguistic approach, which not only examines irony within the frameworks of English and Ukrainian but also explores practical translation strategies that consider linguistic, cultural, and stylistic factors. While irony has been widely studied in literary and linguistic contexts, its translation remains a complex issue that requires further investigation. Understanding these challenges can contribute to improving translation accuracy and maintaining the intended communicative impact of ironic expressions.

The research focuses on ways of translation the irony from English into Ukrainian language, ensuring that the meaning and context of the phrase, where irony is used, are preserved.

First of all, it is necessary to dwell on how irony is created, on what basis, and in what context. The ironic effect is created using a range of stylistic techniques, such as epithets, comparisons, metaphors, hyperbole, and puns, often drawing from precedent texts like proverbs, quotes, and advertisements. These devices allow for playful reinterpretations of familiar expressions, either through substitution, reordering, or replacing components with antonyms or synonyms. When translating irony, different strategies are applied, including antonymic and metonymic substitutions, specification, and generalization of meanings, to maintain the original comic or ironic effect while compensating for any potential losses in meaning or style [3, p. 167].

It is obvious, that understanding the meaning of an ironic phrase can sometimes be challenging. This difficulty often arises from the cultural context and background that shape humor. Consequently, for the Ukrainians, comprehending the humor of individuals from English-speaking countries can be particularly challenging. Nevertheless, translators and interpreters are

required to navigate these complexities when translating various forms of communication, whether literary works, scientific texts, or oral conversations.

Before revealing the main aspects of translation the English irony into Ukrainian, it is necessary to get a look at the main types of irony and their features. Among different types of irony distinguished by J. Garmendia [5, p. 3] let us focus on the following: dramatic, situational and verbal.

For instance, one of the most commonly used forms of irony is **dramatic irony**, where the audience possesses knowledge that the characters in the story are not aware of. This creates a sense of tension, anticipation, or even sympathy, as readers understand the true situation while watching the characters act in ignorance. A classic example is found in Shakespeare's «*Romeo and Juliet*», where the audience knows Juliet has taken a sleeping potion and is not truly dead, but Romeo, unaware of this, believes she has died and makes the tragic decision to take his own life. Dramatic irony intensifies the emotional experience of the reader or viewer, as they foresee the inevitable consequences of the characters' misunderstandings.

Situational irony is another widely used technique, characterized by a stark difference between expected outcomes and actual results. In many cases, both the characters and the audience are surprised by an unexpected twist. For example, in George Orwell's «*1984*», the protagonist Winston Smith aspires to gain freedom and individuality by rebelling against the oppressive regime. Ironically, instead of achieving liberation, he ends up being completely broken and brainwashed by the very system he tries to fight. This form of irony often exposes human vulnerability, societal flaws, or the unpredictability of life.

Verbal irony occurs when a speaker intentionally says something that contrasts with what they actually mean, which often involves sarcasm. For instance, if a character looks out the window at heavy rain and exclaims, «*What beautiful weather we're having!*», the literal statement is positive, but the context and tone reveal the true, opposite meaning. Verbal irony is often used to add humor, criticize, or express frustration subtly. It allows writers to convey complex emotions and social commentary without being overt.

Having outlined the main types of irony and their distinctive features, it is now essential to focus on the translation strategies that allow to convey irony effectively in cross-cultural context. In order to demonstrate how these strategies function in real-world contexts, we will analyze instances of irony from the film «*Breaking News*».

The first to propose a classification of translation procedures were Jean-Paul Vinay and Jean Darbelnet [7, p. 499], who their work «*Stylistique comparée du français et de l'anglais*» [7] divided them into two main groups: direct (literal) and indirect (free) translation. Within these groups, they identified individual techniques [7, p. 46–54].

Literal translation; calculation; borrowing are the examples of direct procedures.

Indirect procedures include the following techniques: equivalence (rendition of established expressions in other words); transposition (replacement of parts of speech); adaptation (replacement of cultural or historical realities); modulation (change of point of view) [1, p. 149]. Researcher Eu. Nida, in turn, proposes three main methods of translation: addition, omission, and substitution [6, p. 226–238].

In the following example, it can be observed how the modulation technique was used:

Saul Goodman: «*I mean, this beating? Best thing for you!*» Translation: Сол Гудмен: «Ще побиття, так? Кращого бути не могло!» [4].

The translator omitted the parenthetical phrase «*I mean*» and restructured the sentence from «*I mean, this beating?*» to «Ще побиття, так?», modulation was applied here to adjust the phrasing while maintaining the meaning. Furthermore, the expression «*Best thing for you!*» was rephrased as «Кращого бути не могло!», effectively conveying the same message in a more natural form for the target language.

Saul Goodman: «*All right, 16,000 laundered at 75 cents on the dollar...minus my fee, which is 17 percent...comes to \$9960. Congratulations, you just left to your family a secondhand Subaru*».

Translation: Сол Гудмен: «Гаразд, 16 000 із розрахунку 75 центів на долар...мінус мої комісійні – 17 відсотків...виходить 9960 доларів. Мої вітання, ти щойно залишив своїй сім'ї вживаний Субару» [4].

This example demonstrates such translation technique as modulation. Here certain words and phrases have been adjusted to make the sentence easier to perceive in the target language. For instance, the phrase «*laundered at 75 percent*» was rephrased as «із розрахунку 75 центів». This change ensures the message is more accessible to the Ukrainian audience while maintaining the intended meaning. The second technique is borrowing. The word «долар» (dollar) is borrowed directly from the source language, preserving the stylistic effect of the original. Transliteration is also applied in this example. The proper noun «*Subaru*» is transliterated into «Субару», which is a common practice for brand names, ensuring that the name is recognizable and remains consistent in the target language.

Saul Goodman: «*Oh, you got your termite inspection. That's good. But no meth lab. Now, some would call that fraud in service of concealing a felony. I, myself, am more open-minded. But it's tricky. Now, don't get me wrong. I applaud your cojones. I mean, good try at sneaking a meth-contaminated property past a buyer. I mean, could've been a good deal for you. Too bad*».

Translation: Сол Гудмен: «У вас навіть є звіт про відсутність термітів – це чудово. Але ніякої нарколабораторії. Якщо так – дехто

міг би розцінити усе як шахрайство. Я мислю досить широко, але все заплутано. Зрозумійте правильно, я в захваті від вашої згуртованості. Це була чудова спроба приховати від продавця факт незаконного використання власності. Яка б це була угода. Шкода» [4].

This is one more example of translation where several techniques are used:

- Modulation: to make the sentence clearer and more logical for the target audience, the translator added words in the first sentence. The original phrase «*Oh, you got your termite inspection*» is translated as «У вас навіть є звіт про відсутність термітів – це чудово». This additional phrase «звіт про відсутність термітів» helps provide context for the audience, ensuring they understand the intended meaning;

- Omissions: in the sentence «*Now, some would call that fraud in service of concealing a felony*», the translator omitted some of the additional details that describe fraud. This adjustment helps the translation meet lip-syncing requirements while still conveying the general idea;

- Substitution: the informal and slightly vulgar term «*cojones*» is replaced with «згуртованість», a more appropriate expression that maintains the sentiment without using crude language;

- Equivalence: the phrase «*Too bad*» is replaced with «Шкода», which is an equivalent expression in Ukrainian, ensuring the tone and emotional impact are retained.

To summarize, translating irony between English and Ukrainian demands more than just linguistic skill; it requires a nuanced grasp of the cultural and contextual factors that influence meaning. Through an examination of translation techniques such as modulation, equivalence, substitution, and omission, it becomes evident that each method plays a crucial role in preserving the original ironic intent.

The insights drawn from this study make a significant contribution to the wider field of translation studies, particularly regarding humor. By delving into the nuances of translating irony, this research highlights the necessity of cultural awareness and linguistic flexibility for achieving accurate and impactful translations. Ultimately, this work not only deepens our understanding of irony's function in cross-linguistic communication but also offers practical guidance for translators aiming to render humor and irony in a way that resonates with diverse audiences.

References

1. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2015. № 19. Т. 2. С. 148–150.

2. Кам'янець А. Б., Некряч Т. Є. Інтертекстуальна іронія і переклад. Київ : видавець Карпенко В.М. 2010, 176 с.
3. Марченкова І. Ю., Маєрдон Ю. С. Іронія як культурна проблема перекладу. Особливості відтворення іронії на прикладі оповідання Курта Тухольського «Берлін! Берлін!», *Молодий вчений*. 2015. № 2. 166–169.
4. Передача англійських іронічних висловлювань українською мовою : тези наук. доп. Всеукр. наук. конф. Київ, 2014. С. 157–160.
5. Garmendia J. Irony. Cambridge: Cambridge University Press. 2018. 166 p.
6. Nida E. Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating. Leiden: E. J. Brill. 1964. 341 p.
7. Vinay J. P., Darbelnet J. Stylistique comparée du français et de l'anglais. Paris: Didier. 1958. 331 p.

Луценко Уляна

Хмельницький національний університет

Тарасова Ольга

наук. керівник, канд. пед. наук, доц.

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВІДОБРАЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ (на матеріалах сучасних ЗМІ)

Постановка проблеми. Проблема лінгвостилістичних засобів при висвітленні екологічних питань у ЗМІ полягає у балансі між інформативністю та емоційним забарвленням. Надмірна експресія (гіперболи, метафори, тривожна лексика) здатна викликати паніку або «екологічне виснаження», а недостатня виразність – применшити важливість проблеми. Найкращий підхід – поєднання точності та емоційної зацікавленості задля ефективного сприйняття інформації. **Мета** – проаналізувати, як сучасні ЗМІ використовують мовні засоби для висвітлення екологічних проблем, з'ясувати їхній вплив на громадську думку та відшукати рівновагу між емоційністю й об'єктивністю, щоб екологічна інформація не лише привертала увагу, але й стимулювала до конкретних кроків.

Виклад основного матеріалу. Екологічні проблеми стали одними з найактуальніших і надзвичайно важливих питань у сучасності, адже вони впливають не тільки на природу, але й на соціально-економічний добробут, здоров'я людей та майбутнє планети. З огляду на це, тема охорони довкілля активно висвітлюється в засобах масової інформації (ЗМІ), де застосування різноманітних мовностилістичних засобів є важливим інструментом для привернення уваги до екологіч-

них проблем. Перш за все розглянемо, що ж таке лінгвостилістичні засоби. **Лінгвостилістичні засоби** – мовні прийоми та елементи, які використовуються для досягнення виразності, емоційного впливу та ефективної комунікації в тексті. Вони включають метафори, епітети, порівняння, гіперболи, емоційно забарвлену лексику та інші стилістичні прийоми, що допомагають підсилити зміст і викликати певні емоції у слухача чи читача.

Одним із найбільш поширених лінгвостилістичних засобів є метафори – стилістичний засіб, що полягає у вживанні слова чи вислову в переносному значенні для створення яскравих образів і порівнянь.

У медіатекстах метафори виконують функцію пояснення складних екологічних явищ через знайомі образи, роблять матеріали більш доступними і підкреслюють їхню значущість. Декілька випадків, коли ЗМІ використовують у статтях метафори для пояснення природних явищ:

1. Використання метафор для наголошення на невідворотності змін: в англійських ЗМІ часто зустрічається метафора «*climate time bomb*» – екологічна бомба уповільненої дії, яка підкреслює небезпеку, що невпинно наближається. Ця метафора допомагає підкреслити, що певні процеси вже запущені і не можуть бути зупинені без радикальних змін. Подібну функцію виконує фраза «*irreversible damage*» – непоправна шкода, яка використовується у статтях The New York Times та National Geographic, коли йдеться про глобальне потепління та втрату біорізноманіття.

2. Метафори, що привертають увагу до наслідків зміни клімату: часто використовується вислів «*drowning cities*» – міста, що тонуть. Він широко використовується в репортажах National Geographic, The Guardian та BBC про підвищення рівня океану. Наприклад, стаття «*Venice and Jakarta: The Drowning Cities of Climate Change*» пояснює, як глобальне потепління загрожує прибережним містам. Метафора «*the planet is on fire*» – планета у вогні, що часто з'являється у статтях CNN, BBC та The Washington Post, викликає асоціацію з неконтрольованими пожежами, які є наслідком зміни клімату. Заголовки на кшталт «*Australia Burns: The Planet is on Fire*» змушують аудиторію звернути увагу на проблему лісових пожеж і їхній зв'язок із глобальним потеплінням.

3. Метафори для персоналізації екологічної відповідальності: однією з найбільш уживаних метафор у контексті особистого впливу на екологію є «*carbon footprint*» – вуглецевий слід. Ця метафора регулярно використовується у статтях Forbes, The New York Times та BBC, коли йдеться про те, як кожна людина може зменшити свій вплив на довкілля. Наприклад, стаття «*How to Reduce Your Carbon Footprint in 10 Simple Steps*» пропонує читачам практичні поради щодо екологічно свідомого життя.

4. Метафори, що підкреслюють забруднення довкілля: забруднення води, повітря та ґрунту часто подається через метафоричні конструкції, що створюють уявлення про серйозність проблеми. Наприклад, «*a plastic plague*» – пластикова чума використовується у статтях National Geographic та The Independent, щоб наголосити на поширеності пластикового забруднення. Вислів «*toxic cocktail of pollution*» – токсичний коктейль забруднення, який зустрічається в матеріалах The Guardian, підсилює уявлення про небезпечне змішування різних видів забруднення у довкіллі.

Епітети, як ще один важливий лінгвостилістичний засіб, відіграють *ключову роль* у посиленні емоційного впливу. **Епітет** – художнє означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії. В епітетах, як і в метафорах, виокремлюють випадки використання різних фраз для пояснення природних явищ:

1. Епітети для наголошення на масштабності екологічних загроз: однією з найбільш уживаних конструкцій у медіа є «*global crisis*» – глобальна криза. Цей епітет часто використовується у статтях BBC та The New York Times, зокрема в заголовках на зразок «The Global Climate Crisis Demands Urgent Action». Він підкреслює всесвітній масштаб проблеми та її невідворотний вплив на всі сфери життя. Подібну функцію виконує вислів «*irreversible damage*» – непоправна шкода, який вживається в матеріалах National Geographic та The Guardian. Наприклад, у статті «Irreversible Damage to Earth's Ecosystems is Already Happening» цей епітет підсилює уявлення про безповоротні наслідки змін клімату.

2. Епітети для створення драматичного ефекту: щоб викликати сильний емоційний відгук у читачів, журналісти використовують такі вирази, як «*devastating wildfires*» – руйнівні лісові пожежі або «*catastrophic flooding*» – катастрофічні повені. Наприклад, у статті CNN «Devastating Wildfires Are Sweeping Across California» епітет «руйнівні» передає масштаби наслідків природного лиха. Подібним чином у матеріалах The Washington Post зустрічається вислів «*relentless heatwave*» – неблагання спека, що використовується для опису тривалих періодів екстремальних температур.

3. Епітети для підсилення уявлення про екологічне забруднення: проблема забруднення часто супроводжується епітетами, які підкреслюють її небезпечний характер. Наприклад, «*toxic waste*» – токсичні відходи або «*poisoned rivers*» – отруєні річки активно використовуються у статтях National Geographic та The Independent. Зустрічається вираз «*dead zones*» – мертві зони у статтях The Washington Post для позначення екосистем, що втратили біорізноманіття через діяльність людини.

4. Епітети для опису змін природи: зміна екосистем часто супроводжується виразами, які передають уявлення про її деградацію. Наприклад, «*shrinking glaciers*» – танучі льодовики використовуються у

статтях BBC та The New York Times для опису наслідків глобального потепління. Ще один приклад – «*vanishing forests*» – зникаючі ліси, який зустрічається в матеріалах The Guardian про вирубку Амазонії.

Вони доповнюють метафори, роблячи екологічні явища більш виразними, та не лише створюють яскравий образ, а й акцентують увагу на загрозовості ситуації або можливості змін у позитивному напрямі. Негативні епітети допомагають посилити відчуття екологічної кризи, тоді як позитивні можуть мотивувати до дій і надії на відновлення природи. Наприклад, використання епітетів, що підкреслюють незворотність екологічних наслідків, сприяє більш глибокому усвідомленню проблеми. З іншого боку застосування епітетів, що наголошують на потенціалі відновлення природи, може викликати відчуття оптимізму та надихнути на активні екологічні дії.

Поєднання метафор та епітетів створює потужний інформаційний вплив, що сприяє підвищенню екологічної свідомості у суспільстві. ЗМІ активно використовують емоційно насичену лексику, яка допомагає зробити повідомлення більш виразним та близьким до читача. Наприклад, фраза «*climate crisis*» – кліматична криза або викликає сильний емоційний відгук. Однак надмірна драматизація може призвести до страху чи байдужості, тому її слід поєднувати з точними фактами, аналітикою та науковими даними. Об'єктивність забезпечується нейтральними формулюваннями, цифрами, статистикою та експертними думками. Використання конструкцій на кшталт «*scientists warn*» – вчені застерігають або «*research shows*» – дослідження показують, додає тексту довіри та аргументованості. Окрім того, використання таких мовних засобів у науково популярних статтях дозволяє зробити екологічні проблеми ближчими до широкого загалу, що особливо важливо в епоху інформаційного перевантаження, коли люди краще запам'ятовують яскраві образи, ніж сухі статистичні дані.

Висновок. Лінгвостилістичні засоби відіграють важливу роль у висвітленні екологічних проблем у ЗМІ. Вони не лише передають інформацію, а й впливають на емоційне сприйняття читачів, допомагають зробити екологічні явища зрозумілішими, підсилюючи їхню виразність і викликаючи необхідну реакцію. Завдяки цим засобам суспільство гостріше відчуває загрози довкіллю та усвідомлює важливість своїх дій. Поєднання різних лінгвостилістичних прийомів сприяє ефективній комунікації між медіа та аудиторією, формує ставлення до екологічних проблем і стимулює до змін. Вони дозволяють журналістам не просто передавати факти, а й впливати на світогляд людей, спонукаючи їх до екологічно свідомої поведінки. Таким чином, лінгвостилістичні засоби є не лише засобом виразності, а й важливим інструментом формування суспільної думки щодо збереження довкілля.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Єрмоленко С. Я. Українська мова : енциклопедія. Київ : Укр. енциклопедія, 2004. 675 с.
3. Cambridge Dictionary: URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english/oxford>
4. The Guardian: URL: <https://www.theguardian.com/europe>
5. National Geographic: URL: <https://www.nationalgeographic.com/>
6. The Washington Post: URL: <https://www.washingtonpost.com/>
7. The Independent: URL: <https://www.independent.co.uk/>
8. BBC: URL: <https://www.bbc.com/>
9. The New York Times: URL: <https://www.nytimes.com/international/>
10. Forbes: URL: <https://www.forbes.com/>
11. CNN: URL: <https://edition.cnn.com/>

Льоринс Анастасія

Хмельницький національний університет

Ємець Олександр

наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

ЖИВОПИСНИЙ ЕКФРАЗИС ЯК ВИД ІНТЕРМЕДІАЛЬНОЇ АЛЮЗІЇ У РОМАНІ ТРЕЙСІ ШЕВАЛЬЄ «ДІВЧИНА З ПЕРЛОВОЮ СЕРЕЖКОЮ»

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна художня література часто звертається до міжмедійної взаємодії мистецтв, зокрема через використання живописного екфразису та інтермедіальних алюзій.

Інтермедіальність є ключовою категорією тексту, яка привертає увагу дослідників протягом останніх кількох десятиліть. Вона набуває особливої ваги в сучасному світі, ставши важливим елементом сучасної культури, що впливає на соціальні відносини. В свою чергу, живописний екфразис відіграє важливу роль у художніх текстах, дозволяючи глибше розкрити естетичні, емоційні і смислові аспекти твору.

Одним із яскравих прикладів використання живописного екфразису та інтермедіальних алюзій є роман Трейсі Шевальє «Дівчина з перловою сережкою», де авторка створює багатопланову взаємодію між текстом і живописом, оповідаючи історію через алюзії на картини Яна Вермера.

Актуальність цього дослідження зумовлена зростаючим інтересом до міжмедійних взаємодій у художній літературі, зокрема до використання живописного екфразису та інтермедіальних алюзій. Проблеми інтермедіальності та екфразису досліджували такі вчені, як А. Ханзен-Льове, Ю. Мюллер, В. Т. Мітчел, Т. Бовсунівська, О. Воробйова, І. Борисова та інші.

Дослідження цього явища дозволяє глибше зрозуміти, як літературний текст взаємодіє з візуальним мистецтвом, які художні засоби сприяють цьому процесу та як вони впливають на сприйняття читача. Аналіз живописного екфразису в романі допомагає простежити, як літературна мова здатна передавати візуальні образи, тоді як дослідження інтермедіальних алюзій розкриває їхню роль у формуванні змісту й емоційного забарвлення тексту.

Мета полягає в дослідженні ролі живописного екфразису та інтермедіальних алюзій у романі Трейсі Шевальє «Дівчина з перловою сережкою».

Виклад основного матеріалу дослідження. Як і більшість художніх явищ, інтермедіальність є складовою мистецької творчості від прадавніх часів. Одним з найдавніших інтермедіальних текстів називають Біблію, де словесно візуалізовані твори архітектури, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, а також музики, співу, танцю. Численні описи мистецьких явищ знаходимо і в «Божественній комедії» Данте Аліг'єрі [5, с. 1].

Однією з форм інтермедіальності є екфразис. Під терміном «екфразис» розуміють «трансформації візуальної образності у вербальну репрезентацію» [4, с. 169]. Екфразис, як прийом словесної візуалізації витворів мистецтва, за античних часів розглядався як фігура риторики, згодом як літературний жанр, в сучасному літературознавстві як описовий спосіб візуалізації мистецьких творів [2, с. 112].

За словами багатьох дослідників, екфразис у художньому тексті виконує наступні функції:

- 1) передачі авторських переживань, викликаних спогляданням твору мистецтва;
- 2) розкриття смислотворення в культурі;
- 3) породження нових смислів [3, с. 138].

У романі Трейсі Шевальє «Дівчина з перловою сережкою» живописний екфразис виконує не лише описову функцію, а й виступає засобом психологічного заглиблення у світ героїв. Головна героїня, Гріт, сприймає мистецтво не лише як спостерігачка, а й як людина, що поступово розуміє техніку живопису. Опис світла, кольорів і деталей роботи Яна Вермера допомагає передати напруженість її стосунків з художником та оточуючими.

В той же час інтермедіальність у романі проявляється у багатьох аспектах і визначає особливості його художньої структури. Живопис виступає основою наративу, формуючи сюжет і емоційний фон твору.

Найчастішим проявом інтермедіальності у творі слугує саме візуальний екфразис, адже текст роману містить численні описи картин Яна Вермера, які створюють ефект занурення в атмосферу XVII ст. Цей уривок детально описує картину «Жінка з намистом із перлин»:

«A woman stood in front of a table, turned towards a mirror on the wall so that she was in profile. She wore a mantle of rich yellow satin trimmed with white ermine, and a fashionable five-pointed red ribbon in her hair. A window lit her from the left, falling across her face and tracing the delicate curve of her forehead and nose. She was tying a string of pearls around her neck, holding the ribbons up, her hands suspended in the air» [1, с. 27].

Інтермедіальність також виявляється у стилістиці роману, що відтворює живописні прийоми. Шевальє створює ілюзію «споглядання», змушуючи читача дивитися на події очима художника: простір, рух і світло передаються так, як їх би сприймав живописець.

Прикладом може слугувати наступна алюзія. Ракурс, положення обличчя моделі до художника, а також деталь – червона сукня, одразу натякають на картину «Дівчина з келихом вина»:

«Van Ruijven had thus decided that he wanted a painting with his wife's face turned towards the painter. He doesn't paint that pose often. «You remember the last one,» Maria Thins reminded her. «The maid. Remember van Ruijven and the maid in the red dress?» [1, с. 94].

Ще одним прикладом може слугувати наступна алюзія. Завдяки лише кільком фразам, позиції дівчини, повороту голови ми розуміємо, що це алюзія на картину «Дівчина з перловою сережкою»:

«Sit here. Look out the window. Now look at me.» I turned my head and looked at him over my left shoulder. «Yes. Don't move.» He was going to paint me» [1, с. 126].

Важливим стилістичним прийомом та одним із типів «висунення», що функціонує у структурі роману, є ефект ошуканого очікування. На справжній картині Яна Вермера «Жінка з намистом із перлин» ми не бачимо нічого на фоні, а отже, читач може припустити, що авторка змінила картину в контексті твору. Однак, врешті-решт читач дізнається про зміни, які художник вносить в картину, і вона стає такою, якою ми можемо побачити її сьогодні:

«Previously I had found only tiny changes in it. Now there was one easily seen – the map hanging on the wall behind the woman had been removed from both the painting and the scene itself. The wall was now bare.

The painting looked the better for it – simpler, the lines of the woman clearer now against the brownish-white background of the wall» [1, с. 46–47].

У тексті зустрічаються алюзії та екфразистичні описи не лише конкретних картин, а й на сам процес їхнього створення: детальні описи пігментів, методів накладання фарб, ефектів світлотіні та композиції наближають текст до живописного мистецтва. Наприклад:

«When at last he began to add colors on top of the false colors, I saw what he meant. He painted a light blue over the girl's skirt, and it became a blue through which bits of black could be seen, darker in the shadow of the table, lighter closer to the window. To the wall areas he added yellow ocher, through which some of the grey showed. It became a bright but not a white wall. When the light shone on the wall, I discovered, it was not white, but many colors» [1, с. 76].

Дівчина описує притаманну Яну Вермеру техніку глізалью (лєсирування) – техніку отримання глибоких переливчастих кольорів шляхом нанесення напівпрозорих фарб поверх основного кольору.

У романі активно використовуються мистецькі терміни, що відображають техніку живопису та особливості роботи Яна Вермера. Провівши лексико-семантичний аналіз екфразистичних фрагментів твору, було визначено семантичні поля та створено класифікацію мистецьких термінів, що зустрічаються у книзі «Дівчина з перловою сережкою» Трейсі Шевальє:

– **дії в роботі художника:** layering, glazing, pigment blending, modelling, paints mixing;

– **назви кольорів та пігментів:** ultramarine, vermilion, ocher, lead white, sienna;

– **фарби та компоненти:** pigments, bone black, whitewash, linseed oil;

– **інструменти художника:** easel, canvas, brush, palette, palette knife;

– **композиція та перспектива:** balance, depth, foreground, background, outline;

– **жанри живопису:** portrait, still life, seascape, landscape.

Використання цих термінів формує мистецьку атмосферу роману, підкреслюючи його зв'язок із живописом.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Живописний екфразис та інтермедіальні алюзії у романі Трейсі Шевальє виконують важливу художню функцію, наближаючи текст до візуального мистецтва. Вони не лише допомагають читачеві краще уявити події, а й розкривають характер головної героїні, її емоції та внутрішні переживання. Отже, текст роману функціонує не лише як розповідь, а й як своєрідна «словесна картина», що допомагає читачеві через роман доторкнутися до естетики живопису.

Аналіз продемонстрував широкі перспективи для подальших розвідок, зокрема важливою проблемою є дослідження способів пере-кладу живописного екфразису та інтермедіальних алюзій. Переклад таких елементів потребує ретельного підходу, збереження стилістики оригіналу та адекватної передачі культурних і мистецьких конотацій.

Список використаних джерел

1. Chevalier T. *Girl with a Pearl Earring*. The Borough Press, 2006. 272 p.
2. Бовсунівська Т. В. Екфразис & Інтермедіальність. *Літературознавчі студії*. 2013. № 39 (1). С. 109–115.
3. Луньова Т. В. Екфразис в есе Сірі Хустведт про картину Яна Вермера: когнітивно-дискурсивний аналіз. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30 (69), № 3 Ч. 1. С. 137–143. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/part_1/28.pdf (дата звернення: 21.03.2025).
4. Нагачевська О. Функції екфразису в романі Генрі Джеймса «Жіночий портрет». *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2014. № 30. С. 169–178.
5. Романовська Л. М. Інтермедіальність у романах Дена Брауна «Код да Вінчі» та «Інферно». URL: <https://salo.li/0f5DD1d> (дата звернення: 20.03.2025).

Олійник Артем

Хмельницький національний університет

Ємець Олександр

наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ГРИ СЛІВ І КАЛАМБУРІВ У ГУМОРИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Постановка проблеми. Гумор завжди був невід’ємною складовою життя та побуту українців: повсякчас він утілював у собі одні з основних рис нашого менталітету – народності, самобутності та колоритності. Часто саме він ставав рятівним фактором у скрутні історичні періоди. Актуальність гумору та необхідність його сприйняття сьогодні важко переоцінити. Це підтверджує й статистика: усе більшої популярності в нашій країні набувають англомовні комедійні серіали, які відрізняються простотою, живою мовою, сповнені великої кількості діалогів та жартів на одиницю часу, а також характеризуються широким використанням засобів комічного, зокрема каламбури. Гра слів часто застосовується й у повсякденному житті. Медіа, телебачення та

газети використовують каламбури з розважальною метою або щоб висвітлити певну проблему іронічним, саркастичним або шаржованим способом. Каламбури притаманні всім мовам, у яких існують омоніми, омографи, омофони, полісемія та пароніми [2]. Проблемою зазначмо специфіку перекладу різних видів відтворення комічного в англійсько-українському перекладі. У цій статті детальніше розглянемо різні види гри слів, зацентуємо увагу на перекладі каламбурів. Проблемою в проблемі є те, що через механізм творення каламбуру – однакове чи подібне звучання й абсолютно різне значення слів – іноді неможливо зберегти ефект комізму або первинний сенс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адекватного перекладу каламбурів і гри слів привертає увагу вітчизняних і зарубіжних теоретиків та практиків перекладу, серед яких слід виокремити таких: О. М. Білоус, О. Г. Гнедкова, З. О. Карпенко, Н. В. Пушик, Р. Я. Зубрицький, Д. Делабатіста. Пошук закономірностей перекладу цього явища ускладнюється тим, що справжня природа каламбуру є невизначеною, малодослідженою та малозрозумілою. Складнощі перекладу каламбурів полягають у необхідності збереження не тільки його характеристик, а найважливіше – гумористичного ефекту. Пошук шляхів подолання цих труднощів зумовлює актуальність обраної теми.

Метою дослідження є аналіз перекладацьких ідей, які застосовують у перекладі каламбурів, а також вивчення шляхів перекладу гри слів, висвітлення складних випадків і пошук оптимальних варіантів адаптації англійських каламбурів в українській мові.

Найпоширеніша концепція розподілу каламбурів відбувається за трьома категоріями [2, с. 149]:

- 1) ті, які мають фонетичну основу;
- 2) ті, що мають лексичну основу;
- 3) ті, які побудовані на фразологізмах.

Частина англійських жартів, які не побудовані на омонімічній (а саме фонетичній) основі, можна перекласти і за допомогою буквального перекладу (word-for-word translation). Завдяки збереженню не лише схожої полісемантичності, а й контексту використання слів, реципієнт продовжуватиме сприймати обидва значення фрази, що й викликати ефект комічного [2, с. 149]:

1. *How do you know if someone's British? They'll tell you it's 'a bit chilly' while wearing three jumpers.* – Як виявити британця? Він скаже щось на кшталт «трохи прохолодно», одягнувши при цьому три светри.

2. Жарт стосується типового звичаю британців применшувати холод навіть тоді, коли вони дуже тепло одягнені.

3. *I'm reading a book about anti-gravity. It's impossible to put down.* – Читаю книгу про гравітацію. Неможливо відірватися! Гра

слів з фразовим дієсловом «put down [a book]» (відкласти [книгу]) та концепцією антигравітації, через яку книгу буквально неможливо відкласти. Адекватний переклад зі збереженням гри слів у цьому разі вимагав смислового викривлення, а саме заміни одного з елементів на протилежний і деякої адаптації самого жарту.

4. *I told my doctor I broke my arm in two places. He told me to stop going to those places.* – Я сказав лікарю, що зламав руку у двох місцях. Він сказав мені припинити ходити в ці місця. Гра слів на основі подвійного значення слова «places» – не тільки ділянок на тілі, але й місць, де людина травмувалася. Лікар радить уникати цих місць не в тому значенні, яке має на увазі травмований, що створює комічний ефект.

5. *One budding chemist suddenly realized that the periodic table doesn't contain element of surprise.* – Один хімік-початківець раптом усвідомив, що періодична таблиця насправді не містить елемента несподіванки. Гра слів на основі подвійного значення слова «елемент», оскільки він може бути як хімічним, так і абстрактно-метафоричним.

Проте якщо жарт побудований на фонетичній і лексичній основах, адекватний переклад не завжди можливий: у разі збереження лише багатозначності слів та ефекту несподіванки частина гумору чи навіть уся його сутність втрачається, здебільшого через відсутність подібності, співзвучності ключових слів:

1. *My girlfriend is so dumb, she tried to surf the microwave.* – Моя дівчина така нетямка: вона намагалася серфити на мікрохвильовці, щоб осідлати мікрохвилі.

У цьому жартівливому фрагменті відображена не тільки певна грубість англійського гумору, яка руйнує міт про стриманих і ввічливих британців, але й характерна самоіронія, здорове вміння посміятися з себе.

2. *«Don't give up on your dreams.» – «Really? You mean it?» – «Yeah, just keep sleeping» – «Не варто відмовлятися від того, що тобі сниться у прекрасних снах. «Правда? Ти дійсно так вважаєш?» – «Так, просто продовжуй спати».*

3. *«Yoda, are you sure we're headed in the right direction?» – «Of course we are...» – «Йодо, ти впевнений, що ми рухаємося в правильному напрямку?» – «Звісно...»* (він міг мати на увазі we are off course – ми збилися зі шляху).

Як бачимо, існують вельми складні для перекладу жарти. Передавати їхню суть і комічність із високою точністю без позначень на берегах і пояснень у дужках видається нездійсненним. Саме такі випадки маркують описово: «гра слів, яку неможливо перекласти».

Побутує думка, що перекладацька примітка «неперекладна гра слів» – є визнанням власного безсилля та неспроможності вдало перекласти певний уривок. Із такою категоричністю подекуди можна й

погодитися. Але тоді постає логічне питання: чи завжди можливо й необхідно відтворювати гру слів без урахування інших, контекстуальних та позатекстових чинників?

З іншого боку, слід зазначити, що прагнення зберігати смислові зв'язки, пов'язане з нехтуванням частиною комічного, є прийнятним за браком кращого варіанта.

У разі вільного перекладу, на відміну від контекстуального підходу, основну думку буде збережено, проте цей спосіб матиме суттєвий мінус – втрату оригінального авторського стилю, специфіки культури (якщо вона була відображена в первинному тексті). Але саме завдяки вільному перекладу ми маємо можливість інтерпретувати, підбирати еквіваленти, які дають змогу не тільки зберігати, а й адаптувати каламбур:

1. *So grateful somebody invented window blinds... Otherwise it would be curtains for all of us!* – Як добре, що хтось винайшов жалюзі... Інакше нам усім були б фіпанки!

2. *There's a new hat that cures insomnia. It's called the Slumbrero.* – Нещодавно винайшли капелюх – засіб проти безсоння. І назвали його Сонbrero.

3. «*This is your revised salary. We recommend you keep it confidential.*» – «*Don't worry, I'm equally ashamed of it.*». – «Ось ваша зарплата. Ми радимо тримати її в таємниці». – «Не переймайтеся: мені б теж було ніяково про неї говорити».

4. *I'm on a seafood diet. I see food, and I eat it!* – Я на морепродуктовій дієті. Вона складається з моря продуктів!

Завдяки заміні окремих елементів ми не розірвали контекст і залишили його близьким до оригіналу.

Висновки. Усім видам гри слів і каламбурів властиве зіставлення або протиставлення двох і більше слів/словосполучень, що мають різний зміст, але однакову або близьку форму. Ця особливість пояснює складність перекладу гри слів [1]. Жоден із наведених прикладів перекладу каламбурів не є досконалим, оскільки втрачає або фонетичну, або лексичну, або синтаксичну складову, але завдяки доповненням, заміні, вилученню, модуляції, компенсації та поясненням у дужках кожен із них може бути використаним залежно від контексту.

Варто зазначити, що переклад каламбурів з однієї мови іншою не може бути стовідсотковим або взагалі присутнім через існування «ядерних» слів каламбурів у різних фонетично-асоціативних полях у порівнюваних мовах. Тому адаптація гри слів є неабияким проявом творчості й винахідливості перекладача. Складність таких явищ, як гра слів і каламбур, зумовлює специфіку їхнього перекладу, а саме потребу вибирати між точним відображенням змісту й сенсу та оригінальною грою слів, тобто вдаватися до часткового перекладу.

Список використаних джерел

1. Білоус О. М. Гра слів як перекладацька проблема. *Вісник сумського державного університету. Сер.: Філологічні науки* (2005). № 5 (77). С. 35–41.
2. Гнедкова О. Г., Карпенко З. О. Каламбур як ефект комічності в аудіо-медіальному тексті. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика* (2022). С. 146–152.
3. Гнедкова О. Г., Карпенко З. О. Особливості утворення та перекладу каламбуру як різновиду мовної гри. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Сер.: Філологія. Журналістика* (2021). С. 254–261.
4. Пушик Н. В., Зубрицький Р. Я. Особливості перекладу каламбурів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія* (2022). № 58. С. 309–312.
5. Британський гумор. englishdom.com URL: <https://surl.li/mwfieq> (дата звернення: 22.03.2025).
6. Британський гумор. englishprime.ua URL: <https://surl.li/sbnhep> (дата звернення: 23.03.2025).
7. Jay Heinrichs «How to Argue with a Cat. A Human's Guide to the Art of Persuasion». 144 с.

Островська Олеся

Хмельницький національний університет

Левицька Наталія

наук. керівник, ст. викладач

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі роману «Чорний обеліск» Е. М. Ремарка)

Постановка проблеми. Комічне в художньому тексті є складною категорією, що поєднує в собі різні лінгвістичні, культурні та емоційні аспекти, що робить його відтворення в перекладі однією з найбільш складних завдань. У романі Е. М. Ремарка «Чорний обеліск» гумор і іронія використовуються для зображення важких соціальних та психологічних станів персонажів, що створює додаткові труднощі для перекладача. Завдання полягає в тому, щоб передати комічні елементи, зберігаючи їх емоційний ефект, враховуючи мовні та культурні відмінності. Це вимагає не лише лексичної точності, але й здатності адаптувати специфічні комічні прийоми до іншої мови. Тому головне завдання перекладача – зберегти адекватність гумору для забезпечення правильного сприйняття тексту в цільовій культурі.

Мета дослідження. Необхідно здійснити аналіз лінгвістичних особливостей відтворення комічного в художньому перекладі на прикладі роману Е. М. Ремарка «Чорний обеліск». Завданням є вивчення поняття комічного, визначенні його видів та характеристик в контексті мовного і культурного аналізу, дослідженні основних стратегій перекладу комічного в художніх текстах, зокрема у визначенні, найефективніших лінгвістичних прийомів для передачі гумору і іронії в перекладі. Окрім того, важливим завданням дослідження є аналіз впливу культурного контексту на передачу комічного.

Виклад основного матеріалу. Комічне є особливим явищем, що виражається через різноманітні мовні та стилістичні засоби, спрямовані на викликання сміху, іронії або здивування. Комічне не лише розважає, але й виконує важливі соціальні й психологічні функції, допомагаючи поглянути на звичні речі з іншого боку або висвітлюючи суперечності через сміх. Визначення та класифікація комічного, а також розуміння його лінгвістичних особливостей є необхідними для аналізу цього явища в літературі та мовленні.

Комічне – категорія, що характеризує той аспект естетичного освоєння світу, який супроводжується сміхом без співчуття, страху і пригнічення. У комічній ситуації людина інтуїтивно осягає невідповідність між неповноцінним, недосконалим змістом явища і його формою, яка претендує на повноцінність і значущість, між високою метою і негідними засобами її досягнення [5].

У філологічній літературі зазвичай виділяються дві основні форми комічного, а саме сатира й гумор, але, базуючись на дослідженнях Ю. Б. Борева і Л. І. Тимофєєва, до них також можемо віднести іронію й сарказм. [2] Ці види відрізняються рівнем негативного ставлення до об'єкта висміювання: гумор є найбільш м'яким, тоді як сарказм виявляється найбільш критичним і зневажливим. Однак, за визначенням А. Нелюбі у «Словнику школяра: літературознавство», до основних видів комічного також додається гротеск, що вносить свій специфічний відтінок у класифікацію комічних явищ [1].

Гумор (англ. *humour* – причуда, норов; лат. *humor* – волога) – різновид комічного, зображення життя у беззлобно-добродушному, жартівливому тоні [5].

Наприклад, в «Чорному обеліску» Ремарка гумор проявляється через опис персонажів, які намагаються знайти сенс життя після війни, зберігаючи оптимізм у складних ситуаціях: *«Wir haben so viel darüber gelacht, dass wir beinahe den Tod vergessen haben, der uns umgab»* [8]. *«Ми так сміялися з цього, що майже забули про смерть, яка нас оточувала»* [3].

Іронія – це така форма комічного, яка відображає подвійність сенсу у певному явищі: видимого і прихованого. Інакше кажучи, іронія

несе у собі значення відмінне від сказаного, часто абсолютно протилежне йому. Це – насмішка, замаскована приємною для слухача формою. Як зауважує В. С. Мовчан, за позитивною формою оцінки іронія приховує знущальне і викривально-заперечне ставлення [6].

У «Чорному обеліску» іронія з'являється у ставленні героїв до соціальних проблем, коли вони сміються з того, що не можуть змінити: *«Wir leben in einer Zeit, in der selbst die einfache Wahrheit wie ein Witz klingt, und alle glauben daran, weil sie keinen anderen Weg kennen, ihre Ruhe zu bewahren»* [8]. *«Ми живемо в часи, коли навіть звичайна правда звучить як жарт, і всі в це вірять, бо не знають іншого способу зберігати спокій»* [3].

Сатира – гостре знущання над явищем, що заперечує саму його сутність. Це – вияв нікчемності, акцентуація уваги на значних недоліках [4]. У творі Ремарка сатирично зображені бюрократія та соціальна несправедливість, зокрема через негативні образи чиновників і військових.

«Die Regierung hat gerade die Hände gegen die friedlichen Menschen erhoben, aber ihre Beamten leben immer noch in ihren Glastürmen und lachen uns aus, die wir am Leben geblieben sind» [8]. *«Влада тільки підняла руки на мирних людей, але її чиновники досі живуть у своїх вежах зі скла, сміючись з нас, хто залишився живим»* [3].

Сарказм – найбільш їдке та дошкульне висміювання, метою якого є викриття явища через знущання, сповнене ненависті та презирства. На відміну від іронії, сарказм не має прихованого змісту і завжди виражається прямо [4]. У «Чорному обеліску» сарказм присутній у характеристиках персонажів, які, незважаючи на катастрофічну ситуацію, не можуть знайти іншого способу реагувати, окрім як через саркастичні зауваження: *«Also, noch ein Tag, an dem wir einfach so tun, als würden wir leben, und versuchen, nicht über diesen Wahnsinn zu lachen»* [8]. *«Отже, ще один день, коли ми просто робимо вигляд, що живемо, і намагаємось не розсміятися з цього абсурду»* [3].

Гротеск – перебільшення та контрасти між трагічним і комічним. У Ремарка гротеск виявляється в зображенні поствоєнного світу, де трагедія війни поєднується з абсурдними і смішними ситуаціями.

Комічне виражається через різні мовні засоби, які сприяють викликанню сміху або іронії, виконуючи при цьому соціальні та психологічні функції. Види комічного, такі як гумор, іронія, сатира, сарказм та гротеск, відрізняються ступенем критики об'єкта висміювання. Лінгвістичні особливості комічного, зокрема гіпербола, метафора, іронія та каламбур, створюють комічний ефект і допомагають висвітлити абсурдні ситуації та суперечності в суспільстві. Усі ці лінгвістичні засоби комічного в романі «Чорний обеліск» допомагають Ремарку не лише висміювати соціальні недоліки та абсурдність часу, але й підкреслюють глибину трагічних подій через гумор та іронію.

Переклад комічного в художніх текстах є складним і водночас творчим процесом, що вимагає від перекладача глибокого розуміння як мовних, так і культурних аспектів. Адже гумор часто базується на специфічних мовних і культурних реаліях, які можуть бути незрозумілими або не мати прямого аналогу в цільовій мові. У цьому контексті важливо застосовувати різноманітні стратегії, що дозволяють зберегти комічний ефект та донести авторську ідею до нової аудиторії.

Розглянемо деякі стратегії перекладу гумору. Відомий теоретик в галузі перекладу комічного Дірк Делабастіта виділяє п'ять таких категорій перекладацьких дій: заміна, повторення, вилучення, додавання, компенсація [7].

Висновки. У перекладі роману «Чорний обеліск» використовуються різні стратегії для збереження комічного ефекту та відповідних культурних контекстів. Іноді заміна комічних елементів на відповідні в мові перекладу дозволяє зберегти гумор, адаптуючи його до культурних реалій. У деяких випадках комічні вирази залишаються без змін, щоб зберегти оригінальний стиль автора. Якщо в оригіналі присутні локальні жарти або культурні посилання, які не мають аналогів у мові перекладу, їх можуть опускати, щоб уникнути непорозумінь. Іноді додаються пояснення або нові елементи, що дозволяють передати гумор без втрати його ефекту для іншої аудиторії. Якщо гумор не можна передати в певній частині, перекладач може компенсувати це в інших моментах твору, щоб зберегти загальний комічний настрій. Ці стратегії допомагають зберегти атмосферу та стиль Ремарка, адаптуючи текст до іншої мовної і культурної реальності.

У результаті дослідження лінгвістичних особливостей відтворення комічного в перекладі роману Е. М. Ремарка «Чорний обеліск» було встановлено, що успішний переклад комічного вимагає використання різноманітних стратегій, таких як заміна, повторення, опущення, додавання та компенсація. Важливим є врахування культурних і мовних відмінностей, що дозволяє зберегти емоційний ефект і гумористичний настрій оригіналу. Перспективи подальших досліджень можуть полягати в розширеному аналізі специфічних стратегій перекладу для інших літературних жанрів, а також у вивченні впливу культурного контексту на адаптацію комічних елементів.

Список використаних джерел

1. Види комічного: гумор, іронія, сатира, сарказм, гротеск. URL: <https://promovu.in.ua/humuristic/> (дата звернення 24.03.2025)
2. Д. Хортюк. Особливості перекладу категорії комічного українською мовою. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/28_2020/ part_4/8.pdf (дата звернення 24.03.2025)

3. Е. Ремарк. Чорний обеліск. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3906>

4. К. Просіна. Форми та засоби вираження комічного у художньому творі. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/8154/1/1.%20Prosina_teza_24-25.05.19.pdf (дата звернення 24.03.2025)

5. Комічне. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5> (дата звернення 24.03.2025)

6. Мовчан В. С. Естетика [Електронний ресурс] : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 527 с. Режим доступу : https://pidruchniki.ws/15840720/etika_ta_estetika/estetika_-_movchan_vs

7. Delabastita, D. (2005). Translation and mass communication: Film and the didactics of translation.

8. Ремарк Е. М. Чорний обеліск. Київ : КСД. 448 с.

Сташевська Богдана

Хмельницький національний університет

Ємець Олександр

наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОПОВІДАНЬ FLASH FICTION

Мала проза є важливою частиною англомовної літератури, що характеризується стислим викладом подій, глибокою змістовністю та лаконічною формою. Одним з найбільш динамічних її жанрів у сучасній літературі є flash fiction – надкоротке оповідання, яке вирізняється компактною структурою, експресивністю та несподіваними сюжетними поворотами.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою популярністю жанру flashfiction у літературному просторі, його впливом на читача та здатністю передавати ідеї за допомогою мінімальної кількості слів. Сучасні автори використовують цей жанр для експериментів із мовою, стилем та формою, що робить його цікавим об'єктом для літературознавчого аналізу.

Мета роботи – дослідити жанрово-стилістичні особливості flash fiction у творчості сучасних письменників, виявити його ключові характеристики, специфіку побудови сюжету та образну систему.

Жанр англомовного короткого оповідання має багатий історичний контекст і динамічний розвиток, починаючи з XIX ст. В. Луцик у своїй статті звертає увагу на те, що коротке оповідання стало особливо популярним в англомовній літературі в період романтизму, коли

письменники прагнули передати інтенсивні емоції та миттєві враження від певних життєвих ситуацій. Наприклад, таке коротке оповідання, як «The Tell-Tale Heart» Едгара По, використовує мінімалізм і експресивну форму, щоб створити атмосферу страху та параної [1, с. 1].

З початку XX ст., з появою модернізму, жанр короткого оповідання отримав новий розвиток завдяки таким письменникам, як Джеймс Джойс і Вірджинія Вульф. Вони вдосконалили техніку внутрішнього монологу та потоку свідомості, що дозволило більш глибоко розкривати психологічний стан персонажів і впливати на читача через їхні переживання та сприйняття реальності. Модерністи також використовували нові структури оповідання, такі як розповідь з відкритим кінцем або незавершену ситуацію, що давало сюжету амбівалентності і багатозначності.

Під впливом модерністських тенденцій жанр короткого оповідання почав виходити за рамки традиційних сюжетних конструкцій і експериментувати з формою. Такі автори, як Френсіс Скотт Фіцджеральд, Ернест Хемінгуей, а також сучасні письменники, як Рей Бредбері, Джон Чівер, Трумен Капоте, продовжили розвивати цей жанр, приділяючи значну увагу зображенню повсякденних подій і людських взаємин через призму індивідуальних драм і психологічних конфліктів.

Жанр короткого оповідання не обмежується лише певною літературною епохою, а, навпаки, активно інтегрується в сучасні стилі. Сучасні автори, зокрема ті, хто працює в жанрі «flash fiction», прагнуть максимально стиснути часові і просторові рамки, зосереджуючи увагу на конкретних емоційних чи психологічних моментах. Техніка «flash fiction» вимагає від авторів неабиякої майстерності, адже їм потрібно максимально згустити сюжет і емоції, не перевантажуючи текст зайвими деталями, але водночас створити багатий і значущий зміст.

Також варто зазначити, що короткі оповідання мають великий вплив на розвиток інших літературних жанрів і медіа. Вони широко використовуються у кінематографі, де їхні сюжети стають основою для сценаріїв в короткометражних фільмів. Коротке оповідання є важливим майданчиком для випробовування нових стилістичних прийомів, що дозволяє авторам експериментувати з мовою, зокрема через використання метафор, символів, парадоксів і незвичних наративних структур.

Жанр короткого оповідання в англomовній літературі також займає важливе в літературних школах і конкурсах, де багато письменників починають свою кар'єру. Коротке оповідання дозволяє авторам швидко набрати популярність, оскільки воно має менший обсяг і може бути більше доступним для читачів, порівняно з великими романами.

З точки зору літературної техніки, В. Луцик підкреслює, що у короткому оповіданні особливо важливим є елементи економії часу і

простору, адже навіть менша деталь може мати символічне значення або бути носієм великого сенсу. Відповідно, в таких творах розвиваються особливі стилістичні прийоми, що сприяють створенню ідеї через мінімалізм: вибір певних символів, стислість діалогів, обмежена кількість персонажів та короткий часовий відрізок [1, с. 10].

У сучасній англomовній літературі жанр короткого оповідання зазнав значних трансформацій, зокрема через зростаючу популярність «flashfiction». Ця форма оповіді, що зазвичай налічує менше 1,000 слів, відзначається стислістю та здатністю передавати глибокі ідеї в обмеженому обсязі тексту. Як зазначає ДеббіЯнг, flashfiction є ідеальним форматом для сучасної епохи, оскільки дозволяє читачам швидко зануритися в історію та отримати емоційний відгук без значних витрат часу [2].

Перш за все, цифрова епоха кардинально змінила спосіб, у який люди споживають інформацію. З появою смартфонів, соціальних мереж і платформ для мікроблогінгу увага читачів значно скоротилась [3]. У сучасному світі більшість людей звикли швидко прокручувати стрічку новин, переглядати короткі відео та споживати контент у невеликих дозах. У цьому контексті flash fiction став ідеальним літературним жанром, адже його можна прочитати всього за кілька хвилин, отримавши при цьому повноцінний сюжет із зав'язкою, кульмінацією і фіналом.

Не менш важливу роль у популяризації цього жанру відіграли соціальні мережі. Платформи на кшталт Twitter, Instagram та Facebook дозволяють авторам швидко та легко ділитися своїми короткими історіями з великою аудиторією. Flashfiction чудово вписується у формат постів, де обмежена кількість слів не стає недоліком, а навпаки підкреслює суть тексту [4]. Це дало змогу багатьом письменникам знайти своїх читачів безпосередньо в інтернеті, обминаючи традиційні друковані видання.

Ще одним фактором, що сприяє популярності flash fiction, є його відкритість до експериментів. Письменники, які працюють у цьому жанрі, можуть сміливо випробовувати нові форми, стилі та наративні техніки, не боячись втратити інтерес читача [5]. Завдяки мінімальному обсягу такі тексти дозволяють швидко тестувати ідеї та відточувати майстерність. Для багатьох авторів flashfiction стає своєрідною творчою лабораторією, де вони можуть експериментувати з несподіваними сюжетними поворотами, нетиповими образами або незвичними стилістичними прийомами [6].

Останнім, але не менш значущим чинником є зростання кількості літературних конкурсів, присвячених саме flash fiction. Багато літературних премій почали визнавати цей жанр і навіть створювати окремі номінації для надкороткої прози. Це мотивує авторів розвивати свої навички у цьому напрямі, а також відкриває перед ними нові можливості для публікації та кар'єрного зростання.

Таким чином, flash fiction став ідеальним жанром для XXI ст. Його стислість відповідає ритму сучасного життя, його гнучкість допомагає авторам експериментувати, а підтримка з боку соціальних мереж і літературних платформ робить його доступним для широкої аудиторії.

Характерними рисами flash fiction є лаконічність (кожне слово має значення. Немає місця для зайвих описів або непотрібних деталей), стислість (історія передається в мінімальній кількості слів, що вимагає від автора ретельного добору кожного виразу), повнота сюжету (незважаючи на обмежений обсяг, оповідання має початок, середину та завершення, створюючи завершену історію), емоційний вплив (кожне слово спрямоване на викликання сильних емоцій у читача, часто з несподіваним поворотом наприкінці), несподіваний фінал (часто flash fiction закінчується твістом або відкритим фіналом, що змушує читача задуматись), символізм і підтекст (замість довгих пояснень використовуються натяки, метафори та деталі, які несуть глибокий сенс).

Flash fiction також сприяє розвитку навичок письма, оскільки вимагає від авторів майстерності в конденсації думок та емоцій. Як зазначає Деббі Янг, ця форма є чудовим тренуванням для письменників, допомагаючи уникати зайвого та зосередитися на суттєвому.

У сучасній американській літературі flash fiction представлений у таких жанрах, як літературна міні-проза, жахи, наукова фантастика, гумор, автобіографічний нарис, романтика та експериментальна проза.

Одним із найпоширеніших видів flash fiction є літературна міні-проза, що характеризується глибоким психологізмом, мінімалістичною стилістикою та акцентом на емоційний вплив.

Жанр жажів у форматі flash fiction часто зосереджується на створенні атмосфери страху, напруги та несподіваного фіналу. Через стислий обсяг тексту письменники змушені концентрувати жах у кількох реченнях, використовуючи інтригуючий початок, швидку ескалацію та шоковую розв'язку [9].

Flash fiction у жанрі наукової фантастики та фентезі дозволяє авторам у стислій формі передати футуристичні концепції, альтернативні реальності та магичні події. Цей жанр часто порушує філософські питання та досліджує соціальні або технологічні зміни [8].

Гумористичні flash fiction базуються на грі слів, сатирі та несподіваних комічних ситуаціях. Це може бути коротка сцена, діалог або навіть жарт, що вміщує у собі цілу історію.

Сучасні американські автори дедалі частіше експериментують із традиційною структурою оповідання, розмиваючи межі між жанрами. Філософська та експериментальна флеш-проза досліджує концептуальні питання, такі як сенс життя, свобода волі чи людська мо-

раль. Вона може мати фрагментальну структуру, нестандартну пунктуацію або навіть виключати традиційний наратив.

Flash fiction також може виконувати роль коротких мемуарів, де автори передають значущі моменти свого життя, використовуючи лаконічний стиль. Це можуть бути як драматичні спогади, так і носальгійні або комічні історії [10].

Оповідання, що зосереджуються на романтичних стосунках, передають емоційні переживання героїв через діалоги, символічні жести або короткі моменти їхньої взаємодії.

Висновок. Завдяки своїй гнучкості та здатності до експериментів, flash fiction не лише зберігає свою актуальність, а й стає одним із найперспективніших напрямів сучасної літератури. Його лаконічність, емоційна насиченість та здатність до експериментів роблять його актуальним і популярним серед читачів. Таким чином flash fiction є не лише одним з найперспективніших напрямів сучасної літератури, а й важливим інструментом для експериментів з формою, стилем та змістом. Його популярність пояснюється здатністю передавати сильні емоції в стислому форматі, що відповідає сучасним тенденціям сприйняття тексту. Очевидно, що цей жанр продовжуватиме розвиватися, відкриваючи нові горизонти для літератури XXI ст.

Список використаних джерел

1. Луцик В.О. Англійська мала проза: еволюція структури і літературної форми. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2013. Вип. 7. С. 190–197. URL: <http://www.aphn-journal.in.ua/>
2. Young, Debbie. Flash Fiction: The Perfect Form for the Modern Age. <https://www.writersandartists.co.uk/advice/flash-fiction-perfect-form-for-the-modern-age>
3. What is Flash Fiction in the 21st Century? URL: <https://whenyouwrite.com/what-is-flash-fiction-in-21st-century/>
4. It is the Place Where the Flash Fiction Originate. URL: <https://whenyouwrite.com/it-is-the-place-where-the-flash-fiction-originate/>
5. What Distinct Characteristics Does Flash Fiction Have? URL: <https://whenyouwrite.com/what-distinct-characteristics-does-flash-fiction-have/>
6. Similarities of Graphic Fiction and Flash Fiction. URL: <https://whenyouwrite.com/similarities-of-graphic-fiction-and-flash-fiction/>
7. Many Types and Styles of Flash Fiction. URL: <https://widenerblueroute.org/2022/02/15/many-types-and-styles-of-flash-fiction/>
8. Sci-Fi Flash Fiction. URL: <https://lorepublication.com/flash-fiction/sci-fi-flash-fiction/>
9. Horror Flash Fiction. URL: <https://lorepublication.com/flash-fiction/horror-flash-fiction/>
10. Flash Fiction: Definition, Examples and Tips for Writing. URL: <https://www.papertrue.com/blog/flash-fiction/>

Таїбова Венера
Хмельницький національний університет
Ємець Олександр
наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

ЕФЕКТ ОШУКАНОГО ОЧІКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ СТИЛІСТИЧНОГО ПРИЙОМУ ВИСУНЕННЯ В ОПОВІДАННЯХ КЕЙТ ШОПЕН

Постановка проблеми. Художній текст є не лише засобом передачі змісту, а й складним механізмом впливу на читача. Одним із важливих засобів такого впливу є ефект висунення (foregrounding), який зосереджує увагу на певних елементах тексту. Однією з форм цього явища є ефект ошуканого очікування, який полягає у навмисному створенні непередбачуваного розвитку подій, що згодом знає несподіваного повороту. Особливо цікаво розглянути його реалізацію у творах Кейт Шопен, де ефект ошуканого очікування стає ключовим елементом сюжетної побудови.

Мета дослідження. Аналіз ефекту ошуканого очікування як засобу прийому висунення у оповіданнях Кейт Шопен.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефект ошуканого очікування виражає себе у лінгвістиці як стилістичний прийом та один із типів більш загального прийому «висунення» (foregrounding). Ефект висунення розглядається як когнітивний метод формальної організації тексту та виділення важливої інформації, завдяки чому привертається увага до певних частин тексту. У традиційній стилістиці виділяють три типи висунення – стилістична конвергенція, зчеплення і ефект ошуканого очікування. Відомий лінгвіст М. Шорт [5] називає дещо інші типи висунення – паралелізм і девіацію (deviation). Ефект ошуканого очікування є частиною *девіації*, оскільки він порушує передбачувану логіку розвитку тексту.

Термін прийому належить лінгвісту Р. Якобсону [3], який зазначає, що ефект ошуканого очікування – фрагмент тексту, перерваний появою непередбачуваного елемента, що не відповідає очікуванням читача.

Іншими словами – стилістичний прийом, при якому автор навмисно створює у читача або слухача певні очікування, а потім несподівано їх руйнує. Отже, однією з найважливіших характеристик цього стилістичного прийому є непередбачуваність. Вона може викликати здивування, комічний ефект або сильнішу емоційну реакцію.

Як працює ефект ошуканого очікування?

1. Формування очікування.

Автор використовує знайому структуру, шаблон, кліше або стереотип. Читач або слухач передбачає певний розвиток подій.

2. Руйнування очікування.

Завершення фрази або ситуації різко змінюється. Відбувається несподіваний поворот, який суперечить очікуваному.

Ефект ошуканого очікування може реалізуватися в сильних позиціях твору, наприклад у фіналі за допомогою несподіваної розв'язки або завдяки стилістичним тропам (порівняння, оксюморон). Крім того, цей стилістичний засіб використовується письменниками для створення гумористичного ефекту; його можна знайти в жартах, анекдотах, гумористичних віршах на кшталт лімериків, а також у детективних романах, трилерах і навіть у коротких оповіданнях.

Кейт Шопен – відома американська письменниця та поетеса, яка жила в кінці XIX – на початку XX ст. Вона відома своїми короткими оповіданнями, в яких часто використовувала різні стилістичні засоби, зокрема ефект ошуканого очікування.

Розглянемо найяскравіші приклади цього стилістичного прийому, що зустрічаються в її оповіданнях:

У оповіданні «*The Story of an Hour*» головна героїня, місіс Маллард, дізнається, що її чоловік загинув у залізничній катастрофі. Ми сподіваємось на класичний сюжет про горе вдови після жахливої новини. Спочатку жінка відчуває сум і біль, як і очікується.

She wept at once, with sudden, wild abandonment.

She sat with her head thrown back upon the cushion of the chair, quite motionless, except when a sob came up into her throat and shook her, as a child who has cried itself to sleep continues to sob in its dreams [1, с. 13].

Але фінал руйнує цю логіку, викликаючи шок. Згодом вона відчуває радість і полегшення, усвідомлюючи, що тепер вільна. Вона навіть починає мріяти про своє нове життя.

When she abandoned herself a little whispered word escaped her slightly parted lips. There would be no one to live for her during those coming years; she would live for herself [1, с. 14].

Такі зміни в настрої та прийняті ситуації відображають складність і суперечливість емоційного стану героїні.

Ефект ошуканого очікування проявляється у останньому реченні оповідання. Коли її чоловік несподіванно з'являється живим і здоровим, жінка несподівано помирає.

When the doctors came they said she had died of heart disease – of the joy that kills [1, с. 16].

Лікарі припускають, що жінка померла через «надлишок радості», але зміна почуттів місіс Мелард і сюжет оповідання веде нас до іншого висновку – висновку на глибшому рівні, – що смерть жінки спричинена шоком. Вона вже внутрішньо готувалась до нового життя. І тому поява чоловіка вбила плани і мрії героїні, і її саму.

В оповіданні «*Desiree's Baby*», головна героїня, Дезірі, народжує дитину з темною шкірою, що протирічить її власному білому походженню. Згодом Арман, її чоловік, починає підозрювати, що Дезірі має африканське походження, оскільки їхній син має темну шкіру. Він звинувачує її, принижує та виганяє з дому. Читач очікує, що звинувачення виправдаються.

Та у фіналі Арман знаходить старий лист своєї матері, де вона зізнається, що сама була афроамериканкою. Тобто, насправді саме він, а не Дезірі, мав змішане походження.

...innocent little scribbings that Désirée had sent to him during the days of their espousal. But it was not Désirée's; it was part of an old letter from his mother to his father. – «But, above all,» she wrote, «night and day, I thank the good God for having so arranged our lives that our dear Armand will never know that his mother, who adores him, belongs to the race that is cursed with the brand of slavery» [1, с. 37].

Ефект ошуканого очікування проявляється в фіналі за допомогою непередбаченого розвитку подій.

В оповіданні «*Respectable Woman*» місіс Барода проти аби містер Гувернейл, друг її чоловіка погостював у них вдома кілька днів, вона знаходить друга холодним і цинічним. Кейт Шопен прямо дає нам зрозуміти, що єдине що героїня відчуває – це неприязнь.

But she had unconsciously formed an image of him in her mind. She pictured him tall, slim, cynical; with eye-glasses, and his hands in his pockets; and she did not like him [1, с. 47].

Але останні фрази місіс Бароди в кінці оповідання, роблять сюжет надзвичайно несподіваним.

She proposed, wholly from herself, to have Gouvernail visit them again. Her husband was surprised and delighted with the suggestion coming from her.

«I am glad, to know that you have finally overcome your dislike for him; truly he did not deserve it» [1, с. 54].

«Oh,» she told him, laughingly, after pressing a long, tender kiss upon his lips, «I have overcome everything! you will see. This time I shall be very nice to him».

Ця пропозиція звучить не просто як жест гостинності, а як натяк на певні почуття місіс Бароди до друга її чоловіка.

В оповіданні «*Two Summers and Two souls*» хлопець чує відмову від дівчини яку кохає, його почуття невзаємні. Через рік вона надсилає йому листа, де зізнається що її почуття змінились і вона закохалась в нього. Після його думок:

It seemed that now he felt something worse than indifference, something akin to disgust [6, с. 129].

Читачі могли здогадатись, що він більше не кохає її, йому байдуже на неї. Але фінал оповідання знову нас дивує:

He simply went to her. Just as undoubtedly and decisively as he would have gone to carry out a business assignment that he knew would lead to bankruptcy.

Цей несподіваний фінал створює потужний ефект ошуканого очікування. Протягом усього оповідання здається, що герой пережив розчарування і звільнився від почуттів. Його реакція на лист дає підстави вважати, що він вже байдужий до неї, що колишнє кохання згасло або навіть перетворилося на відразу. Однак його вчинок спростовує ці припущення. Він не вагається, не сумнівається, не розмірковує про минуле – він просто їде до неї. Порівняння з приреченим бізнес-завданням, що неодмінно призведе до банкрутства, підкреслює фатальність його рішення. Це не акт радості чи надії, а радше приречена, неминуча дія, яку він не може не здійснити, навіть якщо вона веде його до неминучої емоційної катастрофи.

В усіх прикладах Кейт Шопен спершу змусила нас сприймати історії через призму традиційного способу, а потім різко змінила хід подій, що і є основною характеристикою ефекту ошуканого очікування.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Дослідження показало, що ефект ошуканого очікування є важливим стилістичним прийомом, він може виражатися як у сюжеті (сильні позиції) так і вербально(тропи).

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі можуть включати більш детальний аналіз використання цього прийому у різних жанрах літератури, а також в оповіданнях К. Шопен, що майже не досліджувалася в Україні.

Список використаних джерел

1. Кейт Шопен. Любовні Історії. Київ : вид-во О. Фреймут SNOWDROP. 2021. 160 с.
2. Douthwaite, John. 2000. Towards a Linguistic Theory of Foregrounding. Alessandria: Edizioni dell'Orso.
3. Jakobson, Roman. 1964. Closing Statement: Linguistics and Poetics. In: Thomas A. Sebeok (ed.) Style in Language. Cambridge: The M.I.T. Press.
4. Leech, Geoffrey. 2007. Language in Literature: Style and Foregrounding. Harlow : Pearson. 183 p.
5. Short, Mick. 1996. Exploring the Language of Poems, Plays and Prose. London: Longman. Simpson, Paul. Stylistics. London : Routledge. 416 p.
6. The Complete Works of Kate Chopin, Per Seyersted, Edmund Wilson. LSU Press 2006. 333 с.

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЕФЕКТУ КОМІЧНОГО НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Комічний ефект у художньому тексті є важливим засобом впливу на читача, адже він сприяє створенню атмосфери, підкреслює сатиричні або іронічні елементи й допомагає глибше розкрити характери персонажів. При перекладі гумористичних творів на українську мову перекладач стикається з низкою викликів, зокрема з необхідністю збереження гри слів, культурних алюзій і особливостей мовної структури оригінального тексту.

Питання гумору та його перекладу досліджували чимало лінгвістів і перекладознавців, серед яких: В. І. Левченко, Є. Ю. Титаренко, О. О. Селіванова, М. В. Якімова та інші [3; 5; 8; 11].

Ця стаття присвячена дослідженню способів передачі ефекту комічного в перекладі, зокрема аналізу ключових методів збереження гумору в текстах іншомовного походження. Головною метою є визначення основних стратегій адаптації комічних елементів під час перекладу.

Актуальність дослідження зумовлена широким використанням гумору в літературі а також складнощами, що виникають при відтворенні ефекту комічного без втрати його стилістичних та емоційних особливостей.

Метою цього дослідження є виявлення та аналіз основних методів передачі ефекту комічного в перекладі на українську мову. Дослідження спрямоване на визначення труднощів, які виникають під час відтворення гумористичних елементів, а також на пошук ефективних стратегій їхньої адаптації. Особлива увага приділяється лексичним, стилістичним і культурним аспектам перекладу, що впливають на збереження гумористичного змісту оригіналу.

Виклад основного матеріалу. Ефект комічного – мовний, стилістичний або ситуаційний засіб, що викликає у реципієнта почуття розваги, сміху. У тексті ефект комічного виконує кілька важливих функцій:

1. Критична функція – комічне висміює вади суспільства, поведінку персонажів, соціальні явища, допомагаючи автору донести свою позицію м'яко, але влучно.

2. Розважальна функція – гумор і сатира утримують увагу читача, роблять текст більш цікавим та емоційно привабливим.

3. Психологічна функція – комічне допомагає зняти напругу, дати змогу легше сприйняти серйозні або болючі теми.

4. Характеризуюча функція – через гумористичні ситуації або репліки розкриваються риси характеру героїв, їхній світогляд і моральні цінності.

5. Стилїстична функція – створює особливий тон твору, додає стилїстичної виразності, індивідуальності авторському стилю [8].

У літературі та гумористичних творах ефект комічного досягається різноманітними прийомами, кожен з яких має свої особливості та може виконувати різні функції в контексті твору. Розглянемо детальніше ці прийоми.

1. Гра слів – техніка, що ґрунтується на багатозначності слів або їх звукових подібностей для створення ефекту комічного. Використання омонімів (слів, що мають однакове написання та вимову, але різне значення) або схожих за звучанням слів дозволяє творити каламбури або двозначні фрази, що створюють веселий або абсурдний ефект [4]. Це найбільш ефективний спосіб створення гумору в комедійних ситуаціях, оскільки він дозволяє маніпулювати значеннями слів і гнучко підходити до побудови тексту. Один із класичних прикладів можна знайти у трагедії Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта»: коли Меркуціо смертельно поранений, він виголошує фразу «*Ask for me tomorrow, and you shall find me a grave man*» [11]. У цьому вислові Шекспір майстерно використовує гру слів. Слово «*grave*» має два значення: серйозний, похмурий – у буквальному значенні, якщо сприймати це як емоційний стан та могила – як натяк на його неминучу смерть.

2. Іронія – спосіб вираження, коли сказане має протилежне значення від того, що насправді мається на увазі. Вона може бути підкріплена контекстом, що допомагає аудиторії зрозуміти справжній зміст. Іронія дозволяє автору створювати глибокий комічний ефект через контраст між словами та реальністю. Іронія також може використовуватись для вираження прихованої критики або для підкреслення абсурдності ситуації, особливо в літературних чи театральних творах [5]. Іронія є однією з основних технік у літературному творі, де вона допомагає не лише створювати гумор, але й піднімати важливі соціальні або моральні питання, приховано виражаючи критику через невідповідність між зовнішнім і внутрішнім.

Яскравим прикладом іронії є твір Кейт Шопен «The Story of an Hour». Головна героїня, місис Меллард, отримує звістку про загибель чоловіка та спершу переживає горе. Однак, швидко усвідомивши, що її життя тепер вільне, вона відчуває полегшення: «*There would be no one to live for during those coming years; she would live for herself*» [10].

Проте, виявляється, що чоловік не загинув, а просто повернувся живим. Місіс Меллард помирає від шоку, а лікарі, зі свого боку, стверджують, що причина її смерті – «*joy that kills*». Іронія полягає в тому, що вона не померла від радості, а від того, що її короткочасна свобода була раптово забрана. К. Шопен через цей несподіваний поворот підкреслює глибину соціальних обмежень та конфліктів, з якими зіштовхувалися жінки того часу.

3. Сарказм – форма іронії, що відрізняється своєю гостротою та насмішливістю. У порівнянні з іронією, сарказм часто має більш різкий і зневажливий характер, націлений на підкреслення або висміювання недоліків або абсурдних явищ. Сарказм є особливо поширеним у сатиричних творах, де він служить засобом для критики соціальних норм, політики чи окремих осіб. Сарказм у гуморі може бути як наївним, так і надзвичайно гострим, викликаючи у слухача не тільки сміх, але й іноді почуття дискомфорту або осуду. В літературі і сарказм, і іронія використовуються для висвітлення різниці між видимим і прихованим, підкреслюючи цю різницю через певну форму гострої оцінки [6]. Яскравим прикладом цього є роман Джерома Девіда Селінджера «*The Catcher in the Rye*», де головний герой Голден Колфілд часто висловлюється саркастично щодо дорослого світу та людей, яких він вважає поверхневими чи нечесними. Одним із таких моментів є його фраза: «*All morons hate it when you call them a moron.*» [4].

Цей саркастичний коментар Голдена підкреслює його відчуженість від суспільства та презирство до людей, яких він вважає «ідіотами». За допомогою такого виразу Дж. Селінджер не тільки показує характер героя, але й висміює передбачувану реакцію людей на правду про їхні недоліки.

4. Гіпербола є художнім перебільшенням реальних або вигаданих подій, що сприяє створенню комічного ефекту через надмірність. Це перебільшення будь-якої характеристики чи ситуації до абсурдного рівня, що підсилює контраст між реальною і вигаданою ситуацією, що сама по собі стає джерелом сміху. Гіпербола часто застосовується у фантастичних або ексцентричних оповіданнях, де реально існуючі явища перебільшуються до такого рівня, що вони стають повністю абсурдними і навіть неможливими [5]. У «Дон Кіхоті» Мігеля де Сервантеса ми можемо знайти багато прикладів гіперболи, оскільки роман часто грає з перебільшеннями, щоб створити комічний ефект. Одним із таких моментів є сцена, коли Дон Кіхот атакує вітряні млини, приймаючи їх за велетнів: «*Ці велетні, як я розумію, напали на нас із жорстокою метою!*» [13]. Насправді ж, це просто вітряки, але Дон Кіхот настільки сильно переконаний у своїй місії, що готовий боротися з ними, як з реальними велетнями. Це гіпербола, яка підкреслює його

перебільшене уявлення про те, що він герой, який бореться з величезними ворогами. В гумористичних творах, зокрема в карикатурах, гіпербола часто виступає як основний засіб комічної виразності, коли комічний ефект виникає саме через надмірність і нереальність ситуації.

Висновки. У процесі перекладу ефекту комічного з однієї мови на іншу важливо зберегти не лише зміст, але й тональність, ритм та культурні нюанси, що сприяють створенню смішного ефекту. Використання різних мовних засобів, таких як іронія, сарказм, гіпербола, гра слів дозволяє передати специфіку гумору оригіналу. Однак важливо пам'ятати, що гумор часто залежить від культурних контекстів, що потребує адаптації для української аудиторії. Збереження комічного ефекту вимагає не лише лексичних чи граматичних трансформацій, а й гнучкості у підходах до адаптації, щоб гумор залишався доступним та зрозумілим. Тому успішний переклад ефекту комічного залежить від чуття мови, здатності адаптувати культурні особливості і дотримання балансу між точністю і творчим підходом. Гумор є важливим інструментом, що сприяє не лише розвазі, але й глибшому розумінню соціальних і психологічних аспектів культури, яку він відображає.

Перспективою нашого дослідження є всебічний аналіз способів передачі ефекту комічного на українську мову, зокрема розгляд перекладацьких стратегій, які забезпечують точну адаптацію гумору, іронії та гри слів. Важливо з'ясувати, як різні культурні контексти та мовні норми впливають на трансформацію комічних елементів під час перекладу, зберігаючи їх ефективність і настрій оригіналу. Крім того, перспективним є аналіз сприйняття комічного українською аудиторією, що дозволить оцінити, як зміни в контексті перекладу впливають на емоційну реакцію глядачів або читачів. Такий підхід дозволить також виявити труднощі та ефективні стратегії адаптації гумору для широкої аудиторії.

Список використаних джерел

1. Бергсон А. Сміх: есе про значення комічного ; пер. з фр. Київ : Основи, 1994. 176 с.
2. Бокова П. М. Каламбур або гра слів: проблеми та особливості перекладу. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2015. Вип. 27. С. 45–50. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2015_27_7
3. Левченко В. І. Сміх як антропологічний вимір культури. Докса: зб. наук. пр. з філософії та філології. 2014. Вип. 16: Феномен сміху і сміх у культурі. С. 45–53. Режим доступу : <https://www.nbuv.gov.ua/node/5491>
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

5. Селінджер Дж. Д. *The Catcher in the Rye*. 1951. Режим доступу : <https://www.amazon.com/dp/B003JTHWKU>
6. Сниховська І. Є. Механізми, засоби та прийоми мовної гри в сучасній англійській мові. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Житомир, 2005. 170 с.
7. Тимчук О. Т. Семантико-стилістичне явище гри слів в українській мові. Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. ДДПУ ім. І. Франка. Київ, 2002. 183 с.
8. Титаренко Є. Ю. Мовні засоби вираження гумору (на матеріалі творів англійської та американської літератури XIX–XX ст.). Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 1992. 200 с.
9. Шекспір В. *Romeo and Juliet*. London : John Danter, 1597. Act 3, Scene 1. Режим доступу : <https://www.gutenberg.org/ebooks/1112>
10. Шопен К. *The Story of an Hour*. 1894. Режим доступу : <https://www.gutenberg.org/ebooks/2226>
11. Якимова В. М. Феномен гумору в перекладі: комунікативні аспекти. Дніпро : вид-во «Пороги», 2016. Режим доступу : <https://www.porohy.com/phenomen-gumoru-v-perekladi-komunikatyvni-aspekty>
12. Cervantes M. de. *Don Quixote*. 1605. Режим доступу : <https://www.gutenberg.org/ebooks/2000>
13. Filik R., Turcan A., Ralph-Nearman C., Pitiot A., Davies H. Sarcasm and emoticons: Comprehension and emotional impact. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.01198

Міжкультурна комунікація в аспекті перекладу

Вишне夫ська Віталія
Хмельницький національний університет
Левицька Наталія
наук. керівник, ст. викладач

КОГНІТИВНО-ЛІНГВІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНИХ КОНЦЕПТІВ У ПЕРЕКЛАДІ (на матеріалі роману «Три товариші» Е. М. Ремарка)

Постановка проблеми. Універсальні концепти світосприйняття, а також культурно-специфічні концепти, що формують змістову й тематичну структуру літературно-художнього твору та відіграють ключову роль у розвитку його наративу, знаходять своє відображення й актуалізацію в тексті завдяки широкому спектру лінгвістичних засобів. Ці засоби забезпечують не лише семантичне наповнення концептів, а й їхню когнітивну інтерпретацію, що, у свою чергу, визначає особливості художнього дискурсу та впливає на сприйняття твору реципієнтом. Сучасна теорія перекладу все більше приділяє увагу когнітивно-лінгвістичним аспектам інтерпретації тексту, зокрема культурно-специфічним концептам.

Метою дослідження є аналіз когнітивно-лінгвістичних механізмів передачі культурно-специфічних концептів у перекладі, а також виявлення основних стратегій та методів, що сприяють їхній адекватній інтерпретації. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) визначити теоретичні засади когнітивно-лінгвістичного підходу до перекладу; 2) дослідити особливості інтерпретації культурно-специфічних термінів у перекладі; 3) розглянути основні перекладацькі стратегії та методи, що використовуються для передачі культурно-специфічних концептів.

Виклад основного матеріалу. Когнітивна лінгвістика є дисципліною когнітивної науки, яка описує і пояснює ментальні структури і процеси, пов'язані зі знанням мови. Вона виступає як інтегруюча дисципліна, що намагається знайти взаємозв'язок між структурами ментальних репрезентацій, їх обробкою та нейронним субстратом. Вона вивчає можливості формування процесу навчання, рецепції та продукування мови, а її фундаментальним завданням є створення комплексної теорії про зв'язок структурних і процесуальних аспектів мовного знання [1, с. 11]. Є думка, що когнітивна лінгвістика виникає як альтернатива структуралізму, в якому мова інтерпретується як «система в самій собі та для самої себе». Цей постулат заперечує вплив екстралінгвальних чинників на мовну систему. Однак багаторівнева когнітивна система людини, яка складається з підсистем (мислення, сприйняття, пам'ять) потребує матеріального вираження результатів діяльності. Функцію такого вираження виконує мова, яку когнітивна лінгвістика розглядає як основну когнітивну систему, що забезпечує зберігання та трансляцію інформації у процесі освоєння [2, с. 7]. З цієї характеристики можна вивести три фундаментальні постулати: первинність семантики в лінгвістичному аналізі; енциклопедичний характер мовного значення та перспективний його характер. Перша характеристика констатує, що основна функція мови пов'язана зі значенням; дві інші характеристики конкретизують природу семантичних явищ, про які йдеться. Первинність семантики в лінгвістичному аналізі прямо впливає з самої когнітивної перспективи: якщо первинною функцією мови є категоризація, то значення має бути первинним мовним феноменом. Наприклад, «*Wir tranken, um zu vergessen. Wir lachten, um nicht zu weinen*» [5] «*Ми пили, щоб забути. Ми сміялися, щоб не плакати*» [6]. Тут слова «*пити*», «*сміялися*», «*забути*» і «*плакати*» категоризують життєві явища через досвід втрат і болю. Семантичне значення є первинним, адже воно передає не лише фактичну дію, а й її емоційний і психологічний зміст.

Енциклопедична природа мовного значення впливає з категоріальної функції мови: якщо мова є системою для категоризації світу, немає потреби постулювати системний або структурний рівень мовного значення, відмінний від рівня, на якому знання про світ асоціюється з мовними формами. У романі «*Das Leben ist eine geliehene Sache, und die Zinsen sind zu hoch*» [5] «*Життя – це позичена річ, і відсотки за нього надто високі*» [6]. Цей вислів поєднує економічну термінологію («позичена річ», «відсотки») з філософським розумінням життя, що відображає досвід суспільства, зруйнованого війною.

Перспективна природа мовного значення означає, що світ не є об'єктивно відображеним у мові: категоризаційна функція мови накла-

дає на світ структуру, а не просто віддзеркалює об'єктивну реальність. Зокрема, мова – спосіб організації знань, який відображає потреби, інтереси та досвід людей і культур. Експерименталістська позиція когнітивної лінгвістики щодо людського знання підкреслює думку про те, що людський розум визначається нашим органічним втіленням і нашим індивідуальним та колективним досвідом [1, с. 15]. «*Die Scheinwerfer durchschnitten die Nacht, aber die Zukunft blieb dunkel*» [5] «*Світло*» [6]. Це речення не просто описує дорогу вночі – він передає внутрішній стан героя, його невизначеність перед майбутнім. Мова тут не віддзеркалює реальність буквально, а накладає на неї суб'єктивне бачення персонажа.

Культурно-специфічні концепти – слова, поняття або фрази, які не можуть бути зрозумілі особам, що не належать до певної культури, без додавання контекстуальної інформації [3, с. 256]. Когнітивна лінгвістика стверджує, що мова не просто є відображенням реальності, а й активно формує наше сприйняття світу через концептуальні схеми. Культурно-специфічні концепти, як правило, визначають ці схеми в межах певної культури. Зміст лінгвокультурного концепту складається з трьох компонентів: поняттєвого, образного та ціннісного. Поняттєва складова концепту включає його мовну фіксацію, позначення, опис, структуру ознак, дефініцію, зіставні характеристики концепту відносно до тих чи інших концептів. Наприклад, «*Inflation fraß die Ersparnisse auf wie ein wildes Tier*» [5] «*Інфляція пожирає заощадження, як дикий звір*» [6]. Тут концепт «*Inflation*» не є просто економічним терміном, а передає катастрофічний стан суспільства після Першої світової війни, де гроші стрімко знецінювалися. Образна складова концепту складається із зорових, слухових, тактильних, смакових тощо характеристик предметів, подій, відображених у пам'яті, це релевантні ознаки практичного знання. Образна складова концепту формується когнітивними метафорами, що підтримують концепт у мовній свідомості [4, с. 288]. «*Das Leben war wie eine Zigarette im Wind – ein Hauch, dann war es weg*» [5] «*Життя було, як сигарета на вітрі – один подих, і його нема*» [6]. Концепт «*Zigarette*» несе не лише буквальне значення, а й символізує швидкоплинність життя, що є важливим для культури «втраченого покоління».

Градлер окреслює низку процедур, що застосовуються для перекладу культурно-специфічних концептів. До них належать: створення неологізму: «*Es war eine Inflationstragödie*» [5] «*Це була трагедія інфляційного періоду*» [6]; пояснювальний переклад, який заміщує термін вихідної мови його описовим тлумаченням; збереження іншомовного терміна без змін: «*Kneipe*» [5] «*Кнайпа*»; а також добір еквівалентного терміна в мові перекладу, який має аналогічну прагматичну релевантність [7, с. 120]: «*Frontkamerad*» [5] «*фронттовий товариш*» [6].

Харві визначає культурно-зумовлені терміни як ті, що відображають поняття, інституції або персоналії, специфічні для певної куль-

тури, і пропонує чотири основні методи їхнього перекладу. Функціональна еквівалентність передбачає використання референта в мові перекладу, чия функція відповідає вихідному поняттю. Формальна еквівалентність (або «лінгвістична еквівалентність») реалізується шляхом дослівного перекладу: «*Die Inflation machte uns zu Bettlern*» [5] «*Інфляція зробила нас жебракami*» [6]. Транскрипція (або запозичення) передбачає відтворення або транслітерацію іншомовного терміна, що може супроводжуватися поясненням для читача, незнайомого з культурою вихідного тексту. Описовий або пояснювальний переклад використовує загальні терміни для передачі значення й актуальний у контекстах, де формальний еквівалент не забезпечує достатньої чіткості [8, с. 68]: «*Er rauchte eine Reval*» [5] «*Він кури́в сигарету марки «Реваль»*» [6].

Ньюмарк розширює класифікацію перекладацьких стратегій, додаючи низку специфічних процедур. Перенесення передбачає включення слова з мови оригіналу до перекладу (аналогічно до транскрипції за Харві). Натуралізація адаптує іншомовний термін відповідно до фонетичних і морфологічних норм мови перекладу: «*Er trug einen Smoking*» [5] «*Він був у смокінгу*» [6]. Культурний еквівалент передбачає заміну культурно-специфічного слова в мові оригіналу на відповідник у мові перекладу, хоча такий метод не забезпечує повної точності: «*Sie bestellte eine Bockwurst*» [5] «*Вона замовила сосиску*» [6]. Функціональний еквівалент застосовується для відтворення змісту за допомогою культурно-нейтрального терміна. Описовий еквівалент пояснює значення терміна в мові оригіналу кількома словами [9, с. 292].

До додаткових стратегій належить порівняльний аналіз, що зіставляє семантичні компоненти терміна у вихідній та цільовій мовах. Синонімія використовується у випадках, коли точний еквівалент відсутній, і пропонується близьке за значенням слово. Наскрізний переклад (калькування) передбачає дослівне відтворення сталих словосполучень або назв організацій. Модуляція змінює формулювання відповідно до норм мови перекладу, зберігаючи зміст вихідного тексту. Визнаний переклад застосовується щодо офіційних назв і термінів, які вже мають усталені відповідники. Компенсація дозволяє відтворити втрачений зміст у іншій частині тексту. Перефразування полягає у детальному поясненні значення слова, що виходить за межі описового еквівалента. Примітки перекладача містять додаткові пояснення і культурні коментарі, які полегшують сприйняття тексту реципієнтом [10, с. 496].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Культурно-специфічні концепти відображають національну ідентичність, що ускладнює їхній переклад. Вони передають світогляд і цінності народу, вимагаючи від перекладача не лише мовної, а й культурної компетентності. Когнітивний підхід до перекладу розглядає

мову як інструмент концептуалізації, а переклад – як реконструкцію ментальних структур. Аналіз стратегій перекладу показує, що жоден метод (транскрипція, калькування, опис тощо) не є універсальним. Оптимальний переклад враховує мовні, культурні та соціальні контексти. Подальші дослідження сприятимуть вдосконаленню методик міжкультурної комунікації.

Список використаних джерел

1. Bednářiková M. Introduction to Cognitive Linguistics. Towarzystwo Słowaków w Polsce, Kraków. 2013. 11–17 с.
2. Коч Н. В. Когнітивна лінгвістика. Миколаїв : Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2021. 6–21 с.
3. Гриценко Т. Б., Степанов А. Ю. Лінгвокогнітивні аспекти перекладу : монографія. Київ : вид-во Національного авіаційного ун-ту, 2016. С. 183.
4. Левицький А. Е. Когнітивна лінгвістика : навч. посіб. Київ : Либідь, 2010. С. 260–288. (дата звернення: 26.03.2025).
5. Ремарк Е. М. Три товариші. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3899> (дата звернення: 26.03.2025).
6. Remarque E. M. Drei Kameraden. URL: https://ivannikovairina.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/10/remarque_drei_kameraden_pdf.pdf.
7. Graedler A. L. Cultural implications for translation // Perspectives: Studies in Translatology. 2000. Vol. 8(2). P. 117–130.
8. Harvey K. A descriptive framework for compensation // The Translator. 1995. Vol. 1(1). P. 65–86. (дата звернення: 26.03.2025).
9. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice Hall, 1988. P. 287–292. (дата звернення: 26.03.2025).
10. Wierzbicka A. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. Oxford : Oxford University Press, 1992. P. 278–496. (дата звернення: 26.03.2025).

Горбатюк Альона

Хмельницький національний університет

Бойко Юлія

наук. керівник, д-р філол. наук, проф.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ВОЛЯ ЯК СИМВОЛ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В МОВНІЙ КАРТИНІ УКРАЇНЦІВ

Постановка проблеми. Мова слугує не тільки способом комунікації, але й є відображенням культури, у якій відтворено світогляд нації. Для висвітлення культурних особливостей у мовній картині ви-

користовується така семантична одиниця – концепт. Ключовим концептом для української національної ідентичності є ВОЛЯ. ВОЛЯ – головна цінність, що формувалася протягом багатьох століть. ВОЛЯ для українців – це не звичайні слова, а основа їхнього життя та символ сили й незламності духу. Сьогодні, у зв'язку із сучасними подіями, ВОЛЯ знову уособлює національний спротив та є знаком непохитності. Українці вкотре проявляють вірність ідеалам незалежності та свободи, захищаючи свою землю та світле майбутнє. У зв'язку із цим лінгвокультурний концепт ВОЛЯ є актуальним у мовній картині українців, оскільки висвітлює глибокий зміст української національної ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблематики концепту як когнітивної одиниці було присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Варто зазначити таких відомих українських лінгвістів, які працювали у цьому напрямку: О. Селіванова, О. Воробйова, С. Жаботинська, В. Іващенко, О. Мельничук. У центрі уваги науковців знаходився художній концепт. Проблематику художнього концепту досліджували О. Кагановська, А. Гурдуз і П. Мацьків. Характерні особливості концептуалізації розглядав український мовознавець А. Приходько. Дж. Лакофф та М. Джонсон зробили вагомий внесок у розвиток лінгвоконцептології, адже вони розробили теорію концептуальної метафори. Концепт ВОЛЯ в мовній картині українців досліджували лінгвісти: В. Кононенко, І. Голубовська і В. Жайворонок.

Мета роботи полягає у розгляді лінгвістичних та культурних особливостей концепту ВОЛЯ як основної складової менталітету українців.

Виклад основного матеріалу. Концепт як семантична одиниця з'явився у лінгвістиці наприкінці ХХ ст. У лінгвоконцептології та сучасній когнітивній лінгвістиці є декілька підходів до розуміння природи цього терміна. На нашу думку, дефініція О. Селіванової найповніше описує характерні ознаки цього поняття. Концепт – інформаційна структура свідомості, різносубстратна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого [4, с. 410].

У концептосфері українських художніх текстів поняття-ідея ВОЛЯ займає особливе місце, визначене численними конотативними нашаруваннями, з огляду не лише на його архетипний характер, а й на екстралінгвістичні – соціальні й етнонаціональні – чинники [2, с. 29]. Тема ВОЛІ глибоко вкорінена в українській історії та культурі, починаючи від козацьких повстань і до сьогодення. Українське козацтво стало атрибутом волелюбного духу українців, прикладом героїзму та самопожертви. Історія українського народу – історія безперервної боротьби за ВОЛЮ.

Слово ВОЛЯ має глибоке етимологічне коріння. Лексема *воля* походить від праслов'янського *volja*. ВОЛЯ пов'язане з дієсловами *волити* та *бажати*. Проте, поступово значення лексеми *воля* розширилося та використовується не лише на позначення бажання, але й характеризує незалежність, свободу, здатність до самоконтролю і силу духу.

Вчені мають відмінні погляди на ВОЛЮ як лексичну одиницю, тому існують різні дефініції цього поняття залежно від контексту вживання. Словник української мови містить такі лексико-семантичні варіанти поняття ВОЛЯ: 1) одна із функцій людської психіки; 2) бажання, хотіння, прагнення; 3) повеління, закон, влада, право; 4) наказ, розпорядження, вимога; 5) свобода дій, незалежність; 6) тимчасове звільнення від феодальних повинностей і податків; 7) власна назва [5, с. 221–224].

В. Жайворонок у своєму словнику «Знаки української етнокультури» подає такі значення поняття ВОЛЯ в українській мові: свобода, незалежність на противагу неволі, рабству; також в особистому плані – здатність здійснювати, переходити від думки до дії; у народі символізує силу; ставиться понад життя; часто зіставляється з долею, узалежнюється від неї [1, с. 113]. Проте, ВОЛЯ як «влада» виразно позначена негативними конотаціями, які можна експлікувати як «суб'єктивність», «персоноцентричність», «домінування», «зловживання» [3, с. 78].

В україномовному дискурсі концепт ВОЛЯ репрезентується за допомогою різних стилістичних засобів, що відображають багатозначність цього поняття. Метафори допомагають відтворити концепт ВОЛЯ як щось бажане, величне, протилежне неволі. Наприклад, *ВОЛЯ – сонце, яке освітлює шлях у майбутнє* (символізує надію та віру на краще життя); *ВОЛЯ – полум'я, що вічно горить у наших серцях* (знак запалу та нескореності духу); *ВОЛЯ – це найбільший скарб народу* (позначає значимість та цінність для людей). Емоційності та виразності відображенню концепту ВОЛЯ надають епітети, наприклад, *жадана ВОЛЯ* (прагнення до свободи); *широка ВОЛЯ* (безмежний простір, свобода пересування); *незламна ВОЛЯ* (незламність духу, неможливість підкорити людину, яка потребує волі); *сильна ВОЛЯ* (характеризується міць та енергія). Порівняння створюють яскраві образи, які демонструють значущість концепту ВОЛЯ. До прикладу, *людина без ВОЛІ, наче птах у клітці*; *ВОЛЯ, неначе дорога, веде людей до світлого майбутнього*; *ВОЛЯ для особистості – як повітря для життя*. Концепт ВОЛЯ в українській народній творчості вербалізується через символи, що відображають ідею свободи, боротьби та незалежності. Одним із найяскравіших символів ВОЛІ є *козак*, який відображає волелюбний український народ, вільну людину та мужність. *Широкий степ* відображає безмежність ВОЛІ та право на вільне життя без обмежень. *Дерево* є символом стійкості та незламності духу, що є важливим еле-

ментом ВОЛІ. *Птахи у польоті* демонструють символ свободи та ВОЛІ. Наприклад, орел або сокіл (сильні та горді птахи) відображають силу духу та прагнення до ВОЛІ. Політ птахів асоціюється з незалежністю та відсутністю обмежень.

Концепт ВОЛЯ є ключовим компонентом україномовного культурного дискурсу. Ця ментальна одиниця відображає прагнення українців до незалежності, розуміння свободи як найвищої цінності та боротьбу з поневолювачами.

Усі характерні ознаки ВОЛІ вербалізуються в українських прислів'ях та приказках, які відображають, як цей культурний феномен сприймається українцями та яка його роль у формуванні української ідентичності. Проаналізувавши низку приказок та прислів'їв, паремій про ВОЛЮ (за концептуальними ознаками) можна поділити на п'ять основних груп, а саме:

1) воля – найбільша цінність. Паремії цієї групи зображують ВОЛЮ як основу життя, життєвий орієнтир, що переважає над матеріальними благами та навіть самим життям. До цієї групи належать такі прислів'я та приказки:

За народ і волю віддамо життя і долю.

Життя не має ціни, а воля дорожча за життя.

Краще на волі на вітці, чим у неволі у золотій клітці.

Воля – найбільше багатство.

Хоч і спина гола, аби своя воля.

Ці приклади свідчать про те, що українці завжди ставили ВОЛЮ та свободу понад усе;

2) воля – орієнтир козака та козацької долі. Ця група відображає нерозривний зв'язок ВОЛІ з козацтвом. Козак – вільна людина, захисник, воїн, який не терпить залежності та обмежень. Усе життя козаків закладене в боротьбі за ВОЛЮ. Ця група паремій охоплює такі приказки та прислів'я:

Кінь, шабля, вітер в полі і ніхто не здолає козацької волі!

Степ та воля – козацька доля.

Козак як птах знявся та й полетів. Козак асоціюється з птахом, який є символом ВОЛІ.

Коли козак у полі, то він на волі.

Справжній козак – вільна людина по волі Божій, а не царській чи панській.

Ця група зображує ВОЛЮ як життєву філософію козака, основу, на якій базується все їхнє існування. Козаки не уявляють свого життя без ВОЛІ, оскільки лише у свободі панує справжнє життя;

3) воля – відповідальність. ВОЛЯ – це не лише право бути незалежним, але й обов'язок усвідомлено діяти, відповідати за свої

вчинки. Ця група демонструє застереження від бездумного використання свободи, що може призвести до хаосу та негативних результатів. Прикладами цієї групи прислів'їв та приказок є:

*Дай кому **волю**, а сам підеш в неволю.*

*Своя **воля** добра, та не пожиточна.*

*Дай серцю **волю** – заведе в неволю.*

***Вольні, вольні** – на все не довольні.*

*Вільному **воля**, спасенному рай.*

Ці приклади демонструють, що ВОЛЯ без відповідальності стає руйнівною силою. Щоб бути вільним, необхідно бути розсудливим та мати самоконтроль. ВОЛЯ – це не можливість робити все, що забажаєш, а свідомий вибір. Ці прислів'я та приказки відображають цінності українців та їхню мудрість;

4) воля – джерело сили. Прислів'я та приказки цієї групи репрезентують ВОЛЮ як життєву силу, що допомагає досягти мети. У людини з'являється можливість долати життєві труднощі і стати сильною духом. Людина, яка має ВОЛЮ, здатна зробити неможливе. Наприклад:

***Воля** дає силу слабим.*

*Чия **воля**, того й сила.*

***Воля** – маленьке слово, а всі йому раді.*

*У полі дві **волі**: чия правіша того й сильніша.*

***Воля** – нічний вогник: наче близько, а не дістанеш.*

Прислів'я та приказки цієї групи уособлюють не лише долю індивіда, але й силу всього народу, адже ВОЛЯ є джерелом життєвої енергії, працездатності та сили духу. Без ВОЛІ неможливий особистий розвиток та колективне існування;

5) воля – людська доля. Ці прислів'я та приказки відображають безпосередній зв'язок ВОЛІ та долі. ВОЛЯ – вибір людини, який формує її життєвий шлях. Наші дії в боротьбі за ВОЛЮ визначають наше майбутнє. Ця група охоплює такі приклади:

*Хоч **долі**, аби на **волі**.*

*Хто без **волі**, той без **долі**.*

*Коли ти **вільний**, як вітер в полі, то не маєш лихої **долі**.*

*Яка **воля**, така й **доля**.*

*В неволі немає щасливої **долі**.*

Ці приклади підкреслюють значущість ВОЛІ в долі людини. Якщо в особи немає ВОЛІ, то вона залежна від зовнішніх обставин. Проте ВОЛЯ здатна сама створювати долю, навіть у найскладніших ситуаціях.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Для українців ВОЛЯ – ядро національної ідеї, яка об'єднує весь народ у прагненні до самовизначення. В українській мовній картині є багато лексичних одиниць, які вербалізують концепт ВОЛЯ та репрезентують її

значення для українського менталітету. ВОЛЯ є колективною ідеєю боротьби за незалежність. Ця ідея виражена в низці прислів'їв та приказок. В українській народній творчості ВОЛЯ оспівується як найвища цінність, що передається з покоління в покоління. Проаналізувавши українські прислів'я та приказки, ми зробили висновок, що концепт ВОЛЯ охоплює п'ять основних груп: *ВОЛЯ – найбільша цінність*; *ВОЛЯ – орієнтир козака та козацької долі*; *ВОЛЯ – відповідальність*; *ВОЛЯ – джерело сили*; *ВОЛЯ – людська доля*. Тобто, концепт ВОЛЯ тісно пов'язаний з іншими концептами, а саме: ЖИТТЯ, ДОЛЯ, КОЗАК. Вільні люди в образі козаків є зразком справжньої нації – незалежної та самостійної. В умовах сучасного військового конфлікту, ВОЛЯ знову постала символом єдності та опору. Саме ця складова менталітету допомагає українцям вистояти в найважчі часи. Для українських воїнів, волонтерів та всіх, хто працює на спільну перемогу ВОЛЯ є потужним джерелом. Перспективи подальшого дослідження полягають в аналізі способів передачі українського лінгвокультурного концепту ВОЛЯ на англійську мову.

Список використаних джерел

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
2. Кононенко В. В. Концепти українського дискурсу : монографія. Київ-Івано-Франківськ : Плай, 2004. 248 с.
3. Редін П. О., Яцкевич О. О. Концепт «Воля» в українській мовній картині світу : монографія. Харків : Магістр, 2012. 263 с.
4. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрямки та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля, 2008. 712 с.
5. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / за ред. Д. Г. Гринчишин, М. І. Чікало. Львів, 2013. Вип. 4. 300 с.

Думанська Ангеліна
Хмельницький національний університет
Ємець Олександр
наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

АНТИВОЄННА ЛІТЕРАТУРА ЗАХІДНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Тривога. Розпач. Занепад. Втрачене покоління – слова, що описують війни всіх часів. Долі молодих письменників ХХ ст. схожі і неабияк перегукуються. Замість життя, яке притаманне більшості мо-

лоді, вони опинилися в епіцентрі глобальної трагедії. Перша та Друга світові війни стали одні з найбільш визначних та руйнівних подій за всю історію людства. Вони змінили не тільки політичну карту світу, але й вплинули на соціальні, економічні, культурні та психологічні аспекти життя мільйонів людей. У Першу Світову війну були втягнуті 38 з наявних тоді 59 незалежних держав. В наслідок війни загинуло приблизно 15–20 млн людей, з яких близько 10 млн – військові, а решта – цивільні. У Другу Світову війну кількість жертв була значно вищою. Загальна кількість загиблих оцінюється в 70–85 млн осіб, з яких понад 50 мільйонів – цивільні, а близько 21–25 млн – військові. Ці жахливі цифри включають загиблих від бойових дій, голоду, хвороб, а також жертв геноцидів, таких як Голокост. Молодь замість навчання в університеті, подорожі, пізнання світу та кохання, як у найкращих романах про любов, отримала фронтове життя, надшвидке дорослішання, втрату найрідніших людей і професії, про які не мріяли – льотчики, солдати, моряки. Всі вони дивились смерті в очі в свої юні роки, сотні тисяч зустрілись із нею. Цілі покоління жили під гаслом: «Спочатку перемога – потім життя». Молодь, якій пощастило вижити в бійні, згодом зіштовхнулись з новими випробуваннями. Ці люди не могли знайти себе в мирному житті, впоратися з психологічними травмами: дехто страждав від алкогольної залежності, дехто добровільно пішов з життя. Але дехто зміг перенести свій травматичний досвід у творчість.

Актуальність дослідження зумовлена важливістю розуміння антивоєнної літератури ХХ ст., оскільки вона є важливим культурним і історичним явищем, що відображає жахи воєн, втрату людських цінностей та психологічні наслідки для людей.

Мета дослідження полягає у вивченні впливу військових подій на літературну творчість та дослідити ключові антивоєнні твори та їхнє значення в сучасному суспільстві.

«Усі ви – втрачене покоління», – заявила американська письменниця Гертруда Стайн щодо молодих літераторів, яким не пощастило опинитися у вирі Першої світової.

Одним із найяскравіших прикладів «Втраченого покоління» є Еріх Марія Ремарк – німецький письменник, який народився у простій сім'ї палітурника. Батьки Еріха мріяли, щоб син уникнув долю простого працівника, тому він вступив у католицьку вчительську семінарію. Але закінчити заклад йому не вдалося, у свої 18 років Ремарка призвали в армію, а через рік майбутній «літописець війни і втрат» будував бункери та бліндажі. Згодом був поранений, через що був вимушений провести решту війни у шпиталях. Його військовий досвід не був великим, та пережите ним залишило свій відбиток на все життя. Темі війни він присвятив чимало творів. Всі вони сповнені зламаними долями та психологічними травмами.

У 1929 році Еріх Марія Ремарк написав роман під назвою «На західному фронті без змін». Це є найвідоміший антивоєнний роман XX ст. і найпопулярніше видання за всю історію Німеччини. У ньому автор описує історію молодого 19-річного солдата Пауля Боймера, який разом зі своїми друзями вирушає на фронт. Там вони зіштовхнулись з реаліями справжньої жорстокої війни. «Ця книга – не викриття і не сповідь, – писав Ремарк, – це лише спроба розповісти про покоління, яке занапастила війна, про тих, хто став її жертвою, навіть якщо врятувався від снарядів». Сам автор писав, що Пауль – збірний образ молодих бійців, які після школи були змушені воювати. Твір є чесним описом тих жахів, він не додавав прикрас чи якоїсь романтизації. Саме тому без критики не обійшлося. Влада аж ніяк не схвалювала роман, бо він суперечив тодішній ідеології. У часи Веймарської республіки було прийнято виправдовувати Німеччину за програну війну та возвеличувати і героїзувати її солдатів. Найгірше книгу сприймали нацисти, що не є дивним. Ремарку довелося тікати з країни. Закордоном він дізнався про публічне спалення його книг і позбавлення громадянства.

Наступним представником «втраченого покоління» є видатний американський письменник – Ернест Хемінгуей. Народився у містечку поряд з Чикаго. На відмінну від Еріха Ремарка, Хемінгуей ріс в заможній та інтелігентній родині. Батько був лікарем за професією і етнографом-аматором за уподобаннями. Він любив полювання, тому привчав Ернеста до спостережань за природою, звірами, птахами ще змалечку. Мати – аматорка музики та живопису. Коли Ернесту виповнилось 18 років, США вже вступили в першу світову війну. Він був добровольцем Американського «Червоного Хреста», а саме водієм швидкої допомоги в Італії. Незабаром опинився на передовій. Одної ночі, рятуючи пораненого італійського снайпера, сам потрапив під вогонь австрійських кулеметів та мінометів. Це залишило глибокий слід в його свідомості і дало початок його військовій творчості. Саме ці події стали в основу твору «Прощавай, зброе». Твір є певною мірою автобіографічним. Головний герой, Фредерік Генрі, американський доброволець, служить лейтенантом санітарного загону в італійській армії. Там він закохується в англійську медсестру Кетрін Барклі. Їхнє кохання розгортається на тлі жорстокої війни, яка не щадить ні дорослих, ні дітей. Також в романі описано розчарування американського офіцера в війні та його дезертирство.

Ернест Хемінгуей був учасником громадянської війни в Іспанії, адже саме у той час працював військовим кореспондентом і став очевидцем справжнього героїзму народу, який бореться за свої права та за власну свободу. Ці враження та досвід зіграли визначну роль у становленні авторських засобів у художньому відображенні дійсності у

романі письменника «По кому подзвін». Цей твір є помітним у творчості митця, адже у ньому з'явився персонаж, що готовий до боротьби за ідеали, котрі мав.

Попри зовнішній образ мужнього авантюриста, Хемінгуей страждав депресією та психічними розладами.

Останнім завершеним твором великого Хемінгуея стала книга спогадів «Свято, яке завжди з тобою» (1960, опублікована 1964), що розкривала своєрідну атмосферу художнього життя Парижа 20-х років. В останні роки життя Хемінгуей хворів, його переслідує синдром смерті батька, який закінчив життя самогубством (кілька разів Ернест робить невдалі спроби покінчити життя самогубством, навіть перебуває деякий час в лікарні). Вранці 2 липня 1961 року в Кетчумі (Айдахо, США), вставши зрання, бере зі свого численного арсеналу улюблений карабін і зводить свої порахунки з життям.

«Світ ламає кожного, а опісля багато хто ще й міцнішає на зламах. Але тих, хто не дає себе зламати, він убиває...» – цитата з твору Ернеста Хемінгуея «Прощавай, зброе».

Наприкінці 30-х років Європу чекало нове потрясіння – Друга світова війна. Вона виявилась ще жорстокішою і руйнівнішою. Мільйони скалічених долей та розбитих горем життів. Нацисти не змогли дістати Ремарка для себе, та вони знайшли спосіб як помститись родині. Сестра письменника, Ельфріда Ремарк, трагічно загинула через гітлерівський режим. Її заарештували нацисти за антигітлерівські висловлювання. Вона без страху критикувала тодішню ідеологію, за що її засудили до страти через гільйотину. Після страти, влада виставила рахунок родині за «виконання вироку», з оплатою гільйотину включно. Це неабияк вплинуло на Ремарка. У пам'ять своїй сестрі він присвятив книгу «Іскра життя». Головні герої роману – в'язні концтабору поблизу вигаданого німецького міста Меллрен, яке виступає прототипом рідного міста Ремарка- Оснабрюк. Головний герой відомий лише своїм номером, без імені та прізвища – 509. Разом з іншими в'язнями щодня борються за життя, попри голод, знущання, хвороби. Це місце стає місцем масових смертей. Впродовж всього часу ув'язнені намагаються зберегти надію на свободу і віру в краще. Саме ця «іскра до життя» допомагає у подоланні всіх цих нелюдських випробувань.

Говорячи про Другу світову війну, неможливо не згадати про видатного французького письменника та авіатора – Антуана де Сент-Екзюпері. Пілот за професією, але поет за покликанням. У ті роки робота льотчика була романтичною та рідкісною, тому юнак з дитинства мавив небом. Він відомий завдяки своїм творам, зокрема «Маленький принц» та «Нічний політ». Його участь в Другій світовій війні, а саме досвід в авіації, мав вирішальну роль в його літературній творчості.

Його кар'єра пілота почалась задовго до війни, у 1920-х роках. Антуан був одним із тих пілотів, хто виконував небезпечні місії.

Одним із перших великий літературних успіхів автора був роман під назвою «Нічний політ», який був натхненний власним досвідом роботи на авіапоштових рейсах у Південній Америці. Вибір цієї теми для роману є дуже органічним і природним для Антуана, у своїх писаннях він підіймає такі питання як проблема самотності або ж навпаки – відчуття братерства серед колег. «Нічний політ» – опис авіапоштового рейсу у нічний час в умовах сильної бурі. Вона загрожує життям пілотів, але також важливими аспектом твору є емоційні і психологічні переживання. Матьє – головний герой, постійно думає про свою відповідальність за тих, хто чекає на пошті. Самопожертва і пошук себе у світі – ось що хотів нам сказати автор. Військовий досвід глибоко змінив Сент-Екзюпері. Війна змусила його думати над глибокими питаннями.

Друзі Антуана згадували, що в останній рік життя письменник чимало ризикував своїм життям. Перед своїм останнім польотом залишив записку: «Якщо мене зіб'ють, я абсолютно ні про що не жалкую...». 31 липня 1944 року він вирушив у бойовий виліт, з якого не повернувся. Є багато чуток щодо його загадкової смерті, проте джерела кажуть, що його літак досі залишається у статусі безвісті зниклого.

«Війна – не пригода. Війна – хвороба. Як тиф» – писав він.

Під час та після Другої світової війни кінематограф також мав місце. Завдяки історії, яку показали на екрані, люди відчули інші емоції, побачили на власні очі жахи того часу, хоч і не в повному обсязі. «Life is beautiful» – італійська трагікомедія, яка вийшла у світ в 1997 р.. Режисер – Роберто Беніньї, який одночасно був і головним героєм.

Фільм розповідає про життєрадісного італійського єврея Гвідо Орефіс, який є власником книжкового магазину. Він закохується у жінку на ім'я Дора, з якою пізніше одружується та заводить родину разом із сином, на ім'я Джоузе. В один день, його та його дружину з сином депортують нацисти з Італії до концтабору. Попри жадливу обставинку, Гвідо всіма силами намагається розвеселити свого сина, аби зберегти від жорстокої реальності.

Гвідо переконує свого сину у тому, що обставини, які вони переживають – це всього лиш гра, в якій вони зможуть виграти, якщо будуть слідувати правилам. Гумор як зброя – один із ключових моментів фільму. «Це гра, сину. Ти виграв!». Використання гумору є методом для того, щоб пережити важкі часи. Самопожертва батька та безмежна любов до сина показує нам, що в найтемніші часи жертвувати собою та зберегти дитинство є важливим для батьків.

«Війна – це найгірша річ у світі, але є одна річ, яка може її подолати, – це любов».

Вижити в концтаборі вдалось дуже малому відсотку людей. Нацистська Німеччина створила мережу концентраційних таборів для політичних в'язнів, людей, які не підтримували ідеологію Гітлера і найголовніше – євреїв. Їх знищували жорстоко та без грама жалю. Оцінки кількості загиблих є не точними, але кількість жертв нацистських таборів коливається від 11 до 17 млн осіб. Найбільше постраждали євреї – близько 6 млн людей загинуло в муках через розстріли, голод, хвороби та газові камери. Найбільшим табором смерті є Аушвіц (Аушвіц-Біркенау). Там загинуло понад 1 мільйон осіб. Серед відомих авторів, які відчували весь жах нацизму на собі є Віктор Франкл – австрійський психіатр, який пережив перебування в концтаборі. В своїй книзі «Людина в пошуках сенсу» він описав свої роздуми та переживання в таборі смерті. Анна Франк – маленька єврейська дівчинка, яка стала однією із найвідоміших жертв Голокосту завдяки своєму щоденнику, в якому вона вела записи під час переховування від нацистів під час Другої Світової війни.

В одному із своїх останніх записів у щоденнику, датованому 15 липня 1944 року, Анна написала: «Я просто не можу будувати свої надії на підвалинах, що складаються із сум'яття, горя та смерті. Я бачу, як світ поступово перетворюється на пустелю, я чую грім, який постійно наближається, який знищить і нас, я відчуваю страждання мільйонів людей, і все ж, коли я дивлюсь на небо, я думаю, що все налагодиться, що ця жорстокість також скінчиться, і знову повернуться мир і спокій. А поки що я не відмовлюся від своїх ідеалів, адже можуть прийти часи, коли їх можна буде здійснити...»

На жаль, такі часи для Анни не настали. Її батько, Отто Франк, єдиний з родини хто пережив Голокост, отримав від своєї покійної доньки цей щоденник і вирішив опублікувати його. На даний момент книга перекладена понад 70 мовами.

На сьогодні тема Голокосту є достатньо дослідженою, завдяки записам в'язнів, які змогли пережити табори. Едіт Егер – угорсько-американська письменниця, практикуючий психолог та одна із тих, кому довелося випробувати на собі всі знущання, проте залишитись живою та написати бестселер під назвою «Вибір». Докторка Егер потрапила до Аушвіцу, коли їй було 16 років, там вона втратила батьків, а їй із сестрою вдалось вижити. Через кілька років після звільнення вона емігрувала до Америки, де протягом десятиліть працювала над тим, щоб зцілитись від травми. У цій книжці історія її перебування у концтаборі та її звільнення, історія самозвільнення та яку роль у цьому процесі відігравав Віктор Франкл, психотерапевт і теж вцілілий в Аушвіці, а також це історії її пацієнтів, яким вона допомогла пережити скрутні моменти. За словами авторки, ніхто не може уникнути страждань у

своєму житті, але кожен має вибір, як вийти з таких ситуацій – як жертва чи той, хто вцілів.

Висновок. На сьогоднішній день є надважливим знати і читати антивоєнну літературу ХХ ст. У зв'язку із повномасштабним вторгненням росії в Україну, нам як ніколи важливо знати тих, хто бачив війну на власні очі і передав свій військовий досвід у літературі. Обізнаність у цій галузі літератури допоможе нам, українцям, не повторювати помилок у майбутньому.

Список електронних джерел

1. <https://book-ye.com.ua/catalog/biografiyi-vidomykh-lyudej/vybir-pryjnyaty-mozhlyve/>
2. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/uk/article/anne-frank-diary>
3. <https://media.zagoriy.foundation/>
4. <https://naub.oa.edu.ua/vplyv-hromadyanskoji-vijny-v-ispniji-na-herojiv-romanu-ernesta-heminhueya-po-komu-podzvin>
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
6. <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4376>

Железняков Роман

Хмельницький національний університет

Долинський Євген

наук. керівник, д-р пед. наук, проф.

ТИПИ ТА РІВНІ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ: СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ Й ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Постановка проблеми. Еквівалентність традиційно належить до базових понять перекладознавства, адже саме вона відображає ступінь відповідності перекладу оригіналу за змістом і функцією. Проте визначення еквівалентності не є однозначним: різні школи та дослідники трактують це поняття по-різному, що породжує теоретичні дискусії. Ще в середині ХХ ст. з'явилися перші наукові дефініції еквівалентності. Знаменитий мовознавець Р. Якобсон у есе «Про лінгвістичні аспекти перекладу» наголошував, що переклад – «дві рівнозначні повідомлення двома різними кодами», і вважав проблему передання тотожного смислу центральною для лінгвістики: «еквівалентність у відмінності – це основна проблема мови» [9, с. 114]. Водночас Якобсон застерігав, що «повної еквівалентності» між мовними знаками різних мов зазвичай не існує. Ця думка підкреслює проблему: через розбіж-

ності у значеннях і конотаціях одиниць різних мов перекладач ніколи не передає оригінал абсолютно тотожно. Отже, постає питання – як визначити, чи є переклад еквівалентним, тобто якою мірою перекладний текст зберігає суттєві характеристики оригіналу?

Мета дослідження. Дослідити поняття еквівалентності в сучасному перекладознавстві, охарактеризувати типи еквівалентності, а також проаналізувати підходи до її досягнення на прикладах англо-українського перекладу.

Виклад основного матеріалу. У перекладознавстві еквівалентність найчастіше розуміють як схожість змісту або функції між текстом оригіналу та текстом перекладу. Проте рівні такої схожості можуть бути різними. Один з підходів – формальний (або буквальний), коли переклад максимально зберігає структуру та форму вихідного тексту; інший – динамічний (або функціональний), коли передусім досягається подібний вплив перекладу на читача, навіть якщо форма змінена. Юджин Найда розрізняє *формальну* та *динамічну* еквівалентність. Формальна передбачає точне відтворення форми й змісту оригіналу, тоді як динамічна – збереження аналогічного ефекту на читача [6, с. 24–25]. Наприклад, при перекладі біблійного тексту для сучасного читача перекладач може змінити форму заради досягнення зрозумілості та впливу – і це буде динамічна еквівалентність.

Інший ранній підхід до визначення еквівалентності запропонував Дж. Кетфорд у руслі лінгвістичної теорії. Дж. Кетфорд визначає переклад як процес заміни мовного матеріалу однієї мови еквівалентним матеріалом іншої [4, с. 20]. Він запровадив поняття *текстуального еквівалента* – сегмента цільового тексту, що відповідає певному сегменту оригіналу [4, с. 27]. Проте таке визначення не враховує прагматичний та культурний контексти.

М. Снелл-Горнбі критикує загальне вживання терміну «еквівалентність» як надто розмитого. Вона підкреслює потребу чітко вказувати, на який рівень еквівалентності посилаємося – семантичний, стилістичний, функціональний [8, с. 49]. У зв'язку з багатовимірністю перекладацької відповідності низка дослідників запропонувала класифікувати типи еквівалентності. Виділяються декілька типів еквівалентності: денотативний (предметне значення), конотативний (стилістичні відтінки), прагматичний (ефект на реципієнта), текстово-нормативний (відповідність жанровим нормам), формально-естетичний (ритм, структура. Така деталізація дозволяє оцінити, у чому саме переклад може бути еквівалентним оригіналу. Приміром, переклад поетичного тексту може досягти еквівалентності за впливом і образністю (прагматично і естетично), хоча буквальне значення рядків буде зміненим. Натомість у перекладі юридичного документа першочергова увага приділяється денотативній точності (терміни повинні строго відповідати оригіналу),

навіть якщо стилістично текст відрізняється. Таким чином, еквівалентність постає не універсальним показником, а набором параметрів, релевантних залежно від типу тексту та мети перекладу. Сучасні лінгвістичні підходи також розглядають еквівалентність як багаторівневу. На думку М. Бейкер, еквівалентність можлива на кількох рівнях:

- лексичному – пошук відповідників для слів [1, с. 12–26];
- вище слова – ідіоми, сталі вирази [1, с. 46–81];
- граматичному – категорії роду, числа, часу [1, с. 82–117];
- текстовому – цілісність і зв'язність тексту [1, с. 119–215];
- прагматичному – імпліцитний зміст, інтонація, підтекст [1, с. 217–259].

Таким чином, перекладач може досягти еквівалентності не у всьому, але хоча б в одному з аспектів – і це вже свідчить про якісний переклад.

Окремо слід розглянути явище, коли прямої еквівалентності немає. У мовах існують реалії та поняття, що не мають готового відповідника – так звана *безеквівалентна лексика*, яка створює ситуації *нульової еквівалентності*. У таких випадках перекладач застосовує *транслітерацію* («borscht» – «борщ»), *опис* («Thanksgiving» – «свято Подяки») або *функціональний заміник*. Наприклад, звертання «Sir» може бути передане як «пан» або опущене без втрати ввічливості. Еквівалентність у таких випадках досягається не прямим відповідником, а *іншим засобом*, що забезпечує *аналогічний ефект* [1, с. 63–78].

Наприклад, ідіома «to kill two birds with one stone» перекладається як «вбити двох зайців одним пострілом» – збережено значення і стиль, хоч образи різні [1, с. 53]. Інша ситуація – переклад слова «pub», що часто подається як «паб», хоча культурні асоціації частково втрачаються. У науково-технічних термінах, як-от «oxugen» – «кисень», досягається майже повна еквівалентність [6, с. 30]. Еквівалентність не є бінарною категорією, а варіюється в залежності від цілей. У функціональному підході (К. Норд) пріоритетом є мета перекладу, а еквівалентність – інструмент для її досягнення [7, с. 36]. Вона наголошує на концепті «функція плюс лояльність»: перекладач може адаптувати текст, зберігаючи суть і повагу до оригіналу.

Українські дослідники, зокрема М. Дорофєєва, вказують на плутанину між поняттями «еквівалентність» і «адекватність». Адекватний переклад виконує поставлене завдання, навіть якщо формально не є повністю еквівалентним [3, с. 86–88]. Суть перекладу – у збереженні функції і змісту, тоді як форма може змінюватись відповідно до норм мови перекладу.

Висновки. Поняття еквівалентності в перекладознавстві є складним і багатовимірним. Історично його трактували як критерій

якості перекладу – наскільки точно переклад відтворює оригінал. Сучасні дослідження показують, що абсолютна еквівалентність неможлива через розбіжності між мовами, проте прагнення до еквівалентності залишається керівним принципом перекладацької діяльності. Різні наукові підходи наголошують на різних видах еквівалентності: від буквальної відповідності слів до передачі комунікативного ефекту та функції. Для оцінки перекладу важливо уточнювати, про яку еквівалентність йдеться – семантичну, структурну, стилістичну чи прагматичну. Переклад може бути еквівалентним оригіналу в одному відношенні і нееквівалентним в іншому, що не робить його автоматично «поганим» або «невірним». Головне, щоб переклад був **адекватним меті**: зберігав ключовий зміст, забезпечував подібний вплив на цільову аудиторію та відповідав нормам мови перекладу.

Таким чином, еквівалентність – це не жорстка тотожність, а **динамічна рівноцінність**, якої перекладач досягає різними способами. У науковому дискурсі це поняття продовжує розвиватися: від узагальненого ідеалу воно трансформувалося в цілу систему конкретних критеріїв. Усвідомлення цих критеріїв та правильне їх застосування дозволяє перекладачеві досягти максимальної близькості до оригіналу настільки, наскільки це потрібно й можливо, зберігаючи при цьому природність і виразність перекладу. Отже, еквівалентність залишається наріжним каменем перекладознавства, проте сьогодні її розуміють як гнучку відповідність, що підпорядковується комунікативній меті перекладу.

Список використаних джерел

1. Бейкер М. In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge, 1992. 304 p.
2. Gaus Ю. A Model for Translation Quality Assessment. Tübingen: Gunter Narr, 1977. 344 p.
3. Дорофєєва М. Варіантність термінів перекладознавства: проблеми терміновживання й аналізу перекладацьких рішень (експериментально-методологічне дослідження). *Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Сер. «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2024. №100. С. 70–79.
4. Керфорд Дж. С. A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics. London: Oxford University Press, 1965. 103 p.
5. Марінашвілі М. Д., Коккіна Л. Р., Весна Т. В. Перекладацька практика : методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. 22 с.
6. Найда І. А., Тейбер К. Р. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill, 1969. 218 p.

7. Норд К. Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester: St. Jerome, 1997. 160 p.

8. Снелл-Горнбі М. Translation Studies: An Integrated Approach. Amsterdam: John Benjamins, 1988. 180 p.

9. Якобсон Р. On Linguistic Aspects of Translation // The Translation Studies Reader / Ed. L. Venuti. London: Routledge, 2000. P. 113–118.

Зелінська Ірина

Хмельницький національний університет

Ємець Олександр

наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

СТРУКТУРА ЛЕКСИЧНОГО КОНЦЕПТУ ЗЕМЛЯ: СТИЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ

Концепт ЗЕМЛЯ є одним із фундаментальних у людській свідомості, що відображає не лише фізичний об'єкт, а й широкий спектр культурних, соціальних, екологічних та політичних значень. У сучасному світі, де екологічні проблеми, глобалізація та політичні конфлікти набувають особливої гостроти, дослідження вербалізації цього концепту в публіцистичних текстах стає надзвичайно актуальним. Вивчення того, як цей концепт відображається в різних мовах, має важливе значення для розуміння міжкультурної комунікації та формування глобального екологічного світогляду.

Говорячи про науковий інтерес до концепту ЗЕМЛЯ, можна виділити низку вчених, які зробили свій внесок у його дослідженні. Так, Джордж Лакофф і Марк Джонсон вивчали його метафоричний потенціал, пояснюючи, як мова структурує наші уявлення про навколишній світ [8 с. 110] Елеонора Рош і Патрісія Кадр, своєю чергою, аналізували його категоризацію та вплив на екологічний дискурс у різних культурах. Їхні дослідження демонструють, що вербалізація цього концепту є не лише лінгвістичним явищем, а й важливим інструментом формування суспільного світогляду, тому подальше дослідження концепту «Земля» є важливим для розуміння його впливу на екологічне мислення та мовну картину світу.

Об'єктом дослідження є концепт ЗЕМЛЯ у публіцистичних текстах англійської лінгвокультури.

Предметом є вербалізація і структура концепту ЗЕМЛЯ у англійських публіцистичних текстах.

Метою дослідження є визначити структуру лексичного концепту ЗЕМЛЯ та стилістичні засоби його вербалізації.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, розгляд цього питання варто розпочати із визначення поняття «концепт», адже лінгвістичні дослідження демонструють розмаїття його інтерпретацій. Так, Г. Гайдук розглядає концепт як внутрішній світ людини, що формує її концептуальну систему, та вважає, що слова мови кодують зміст цієї системи [1, с. 19]. С. Жаботинська визначає концепт як будь-яку оперативну одиницю мислення, незалежно від її логічної структури [3, с. 34]. С. Сухорольська ж вважає, що концепти – це ментальні конструкції, які використовуються в процесі мислення [7].

Незважаючи на всю різноманітність варіантів тлумачення, поняття «концепт» однакостайно визнається одиницею ментального простору, яка структурує знання про світ і відображає національну специфіку членування світу [5, с. 54]. У своїй роботі ми схилиємося до такого визначення. Засобом вираження концептів слугує мова, але лінгвісти розходяться в думках щодо того, які мовні елементи є найважливішими. Деякі вважають, що граматика, з її категоріями часу, місця, якості та числа, є основним інструментом для вираження концептуального змісту. Інші ж наголошують на ролі лексики, стверджуючи, що такі слова, як ВІЙНА, КОХАННЯ, ДРУЖБА, ПРАВДА, РАДІСТЬ, ГОРЕ є яскравими прикладами лексично конкретизованих концептів.

Концепти, як ментальні утворення, знаходять своє мовне втілення через широкий спектр засобів. Це можуть бути окремі слова, що безпосередньо позначають концепт, стійкі словосполучення, що розкривають його зміст, образні фразеологізми, що передають його емоційне забарвлення, повноцінні речення, що описують його характеристики, або ж цілі тексти, що розкривають його багатогранність.

Кожен концепт має певну структуру – *ядро* та *периферію*. Ядро – словникове значення мовної одиниці, яка вербалізує концепт. Периферія – суб'єктивний досвід, конотації та асоціації. Згідно з одним із підходів, у структурі концепту виділяють п'ять шарів: 1) словникова дефініція концепту; 2) етимологія концепту; 3) художнє або наукове чи філософське визначення; 4) метафори, метонімії, прислів'я, що стосуються концепту; 5) індивідуальне осмислення концепту (предмети, явище) [2].

Концепт ЗЕМЛЯ є багатогранним явищем, яке відображається в мовній картині світу через широкий спектр лексико-семантичних засобів. Академічний «Словник української мови» фіксує низку лексико-семантичних варіантів, що формують значення імені концепту – лексеми земля: 1) третя від Сонця велика планета; 2) місце життя й діяльності людей; 3) верхній шар земної кори; 4) речовина темно-бурого кольору, що входить до складу земної кори; 5) ґрунт, який обробляють і використовують для вирощування рослин; 6) країна, край, держава, Батьківщина [6].

У публіцистичних текстах англійської мови цей концепт може бути представлений як у прямому значенні (Earth, planet, land, soil), так і в переносному (homeland, motherland, ground). Вибір мовних засобів залежить від контексту, авторського задуму та прагматичних функцій тексту. Розглянемо деякі приклади.

«They waited until the echo of the explosion had faded away and the earth calmed down and froze under their feet» [11].

У вищенаведеному реченні вербалізація концепту ЗЕМЛЯ відбувається за допомогою антропоморфної метафори для передачі відчуття страху та руйнування. «Frozen earth» створює образ холоду, небезпеки та неживого простору. Стилістично, це речення передає емоційний стан персонажів через опис фізичного стану Землі, що підкреслює вплив конфлікту на навколишнє середовище.

«Several villages have been wiped from the face of the earth», said the governor, Oleksandr Vilkul» [9].

Фразеологізм «wiped from the face of the earth» підкреслює повне знищення, абсолютну втрату. У цьому прикладі концепт ЗЕМЛЯ вербалізується за допомогою гіперболи, що передає масштаб руйнувань. Використання цього вислову підсилює емоційний вплив повідомлення, роблячи його більш драматичним та запам'ятовуваним.

«Fighting men move silently through the trees, along trenches and into bunkers dug deep into the frozen earth» [9].

У цьому реченні вербалізація концепту ЗЕМЛЯ відбувається за допомогою епітета «frozen», який знову підкреслює суворість умов, в яких відбуваються бойові дії. Опис окопів, «dug deep» показує, як люди буквально вкопуються в Землю для захисту. Тобто тут ЗЕМЛЯ постає як БЕРЕГІНЯ або ЗАХИСНИЦЯ.

And the loss of ecosystems and of processes established in biocenosis are irreversible and innumerable, because all war can do is rape the body of the earth, filling it with rockets, shells, bombs, mines, weapons, military equipment as if it were a woman's vagina [10].

У фрагменті використано антропоморфну метафору, яка вербалізує концептуальну метафору ПРИРОДА – ЛЮДИНА.

«Last August, Ukraine sent troops into Russia, capturing a pocket of land across the border in Kursk. They are still there, fighting for land that Zelensky hopes to use as a bargaining chip» [12].

Тут ЗЕМЛЯ використовується в політичному контексті, позначаючи територію, яка має стратегічну ЦІННІСТЬ, що вербалізується за допомогою порівняння «as bargaining chip» показує, як земля стає об'єктом політичних торгів.

«When there were very big frosts – up to -15, then we joked with each other: let it be even -30, but our earth is warming – we are here at home» [4].

У цьому реченні концепт вербалізується за допомогою антропоморфної метафори, де ЗЕМЛЯ виступає як символ ДОМУ, та приналежності. Так само земля виступає як символ стійкості.

If the earth allows us, if the earth forgives us [10].

У цьому реченні земля також прирівнюється до людини, яка може чи не може пробачати. Відповідно у фрагменті використано антропоморфну метафору, яка вербалізує концептуальну метафору ПРИРОДА – ЛЮДИНА.

Отже, підсумовуючи, можна стверджувати, що концепт ЗЕМЛЯ вербалізується різноманітними способами – лексемами, фразеологізмами та стилістичними засобами, які формують як його ядро, так і периферію. Для вербалізації концепту стилістичними засобами часто використовуються метафора, персоніфікація та гіпербола. Перспективу подальших досліджень становить порівняльний аналіз вербалізації концепту ЗЕМЛЯ в публіцистичних текстах різних лінгвокультур, зокрема української та англійської.

Список використаних джерел

1. Гайдук Г. В. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики. *Філологія*. 2012. № 3. С. 19–21.
2. Ємець О. В. Принципи і етапи концептуального перекладу художніх текстів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Лінгвістика*. 2018. Вип. 31. С. 197–203.
3. Жаботинська С. А. Когнітивна лінгвістика. Принципи концептуального моделювання. *Лінгвістичні студії*. Черкаси, 1997. Вип. 2. С. 31–65.
4. Для мене це відверта боротьба добра зі злом – нацгвардієць із позивним «Козир» // Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/en/news/dlia-mene-ce-vidverta-borotba-dobra-zi-zlom-nacgvardiijec-iz-pozivnim-kozir> (дата звернення: 18.03.2025).
5. Міжкультурна комунікація і переклад: напрями, пріоритети та перспективи : тези доп. І Всеукраїнської студент. наук.-практ. конф. (16–17 квіт. 2024 р.). Хмельницький : ХНУ, 2024. 115 с. ISBN 978-966-330-435-9
6. Словник української мови онлайн // slovnuk.ua. URL: <https://slovnuk.ua/> (дата звернення: 19.03.2025).
7. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2009. 344 с.
8. Johnson M., Lakoff G. *Metaphors we live by*: University of Chicago Press, 2003. 242 с.
9. Putin's war on Ukraine is a battle for freedom against tyranny. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/jan/24/vladimir-putin-ukraine-freedom-stability-wealth-war>.

10. The Fallout: Voices from Ukraine – Anna Badkhen et al. *Emergence Magazine*. URL: <https://emergencemagazine.org/essay/the-fallout/> (дата звернення: 17.03.2025).

11. Ukraine villages reel from Russian missile strikes as G7 leaders meet. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/29/ukraine-villages-russian-missile-strikes-g7> (дата звернення: 18.03.2025).

12. Ukraine war: Russia launches 'massive' attack on energy facilities. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cx2xngznyego> (дата звернення: 18.03.2025).

Квасніцька Людмила, Ковальчук Ольга

Хмельницький національний університет

Ємець Олександр

наук. керівник, канд. філол. наук, проф.

РОЛЬ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У РОМАНАХ ТЕСС ГЕРРІТСЕН

Постановка проблеми. Жіночі образи в детективних романах Тесс Геррітсен займають важливе місце в дослідженні гендерних аспектів у сучасній літературі. Проблема полягає у вивченні того, як авторка через жіночі персонажі розкриває теми гендерної рівності, професіоналізму та особистих переживань, що є важливими як з літературної, так і з соціальної точки зору.

Мета дослідження – проаналізувати ролі жіночих персонажів у творах Тесс Геррітсен, зокрема Джейн Ріццолі та Мори Айліз, та їх взаємозв'язок із соціальними і гендерними темами, що допомагає глибше зрозуміти сучасні уявлення про жіночі ролі в професійних сферах.

Виклад основного матеріалу. Детектив – різновид творів масової культури (прозові твори, кінофільми, комікси), в яких розкривається певна таємниця, пов'язана зі злочином. Основна ознака детектива як жанру – наявність у творі якоїсь загадкової події, обставини якої невідомі і мають бути з'ясовані. Найчастіше описувана подія – злочин, хоча є детективи, в яких розслідують події, що не є злочинними (так, в «Записках про Шерлока Холмса», які звичайно відносять до жанру детективу, в п'яти розповідях з вісімнадцяти злочину немає). Суттєвою особливістю детективу є те, що справжні обставини події не повідомляються читачеві, принаймні, в повному обсязі, до закінчення розслідування. Замість цього, читач проводиться автором через процес розслідування, отримуючи можливість на кожному його етапі будувати власні версії й оцінювати вже відомі факти.

Зачинателями даного жанру називають найчастіше чотирьох письменників – Едгара По, Артура Конан-Дойла, Гілберта Кіта Честертона і Вілкі Коллінза. Інколи до зачинателів жанру зачисляють і фран-

цузького письменника Емілія Габоріо, хоча деякі спеціалісти називають його письменницький талант і його вклад загалом у розвиток даного жанру доволі скромним. Перші троє письменників працювали в жанрі оповідання і повісті, а останній вніс детективну основу в сюжети багатьох своїх романів. Проте в його романах помітний вплив готичного роману як жанру загалом – це і таємнича, і дещо містична атмосфера, всемогутній злодій, загадкові персонажі («Жінка в білому»). Але вже в «Місячному камені» чітко простежуються характерні риси і традиції, що й досі збереглися у детективному жанрі.

Історія детективного жанру простежується з глибокої давнини. Т. Кестхеї [11, с. 2] вважає, що його елементи виявляють у Біблії (в історії Каїна та Авеля маємо злочин, убивцю, жертву, причину злочину, докази, спробу приховати злочин, навіть знаряддя вбивства; цар Соломон влаштовує психологічну пастку псевдоматері тощо). Є. Мелетинський [11, с. 2] називає елементи жанру детективу в казках «Тисячі й однієї ночі», в середньовічній китайській новелістиці типу «хуабень». Простежуючи традиції детективного жанру, накопичування елементів, необхідних для його формування, дослідники Я. Маркулан, [11, с. 2] Т. Кестхеї та ін. називають імена Шекспіра, Вольтера, Бомарше, Годвіна, Діккенса, Оноре де Бальзака.

В українській літературі інтерес до детективу виник у 20-ті роки (Майк Йогансен, Юрій Смолич та ін. [11, с. 1]). Пізніше, у 30-ті роки, цей жанр помітно вульгаризувався, перейнявся пафосом хворобливої «шпигуноманії», притаманної тоталітарним суспільствам.

Детективний жанр літератури має багату палітру піджанрів, кожен із яких відзначається унікальними особливостями та приваблює різні категорії читачів. – Класичний детектив заснований на логічному розслідуванні злочину, де детектив, використовуючи дедукцію та аналіз, розкриває справу; сюжет часто будується навколо загадкового вбивства або крадіжки, а читач має можливість разом із детективом слідувати за підказками та робити власні висновки; характерні риси включають обмежене коло підозрюваних, наявність чітких підказок для читача, відсутність надмірного насильства або жорстокості; приклади: твори Артура Конан Дойла про Шерлока Холмса, романи Агати Крісті про Еркюля Пуаро та міс Марпл.

Психологічний детектив зосереджується на внутрішньому світі персонажів, їхніх мотивах та психологічних аспектах злочину; розслідування часто супроводжується глибоким аналізом особистостей та їхніх взаємин; характерні риси: глибокий аналіз характерів та мотивів, фокус на емоціях та переживаннях персонажів, злочин може бути наслідком складних психологічних процесів; приклади: «Дівчина з татуванням дракона» Стіга Ларссона, «Зникла» Гілліан Флінн.

Кримінальний детектив розповідає історію з точки зору злочинця або описує діяльність кримінальних угруповань, зосереджуючись на їхніх діях та мотивах; характерні риси: акцент на житті та діяльності злочинців, можливість співпереживання або розуміння мотивів антагоніста, дослідження кримінального світу зсередини; приклади: «Весь світ у кишені» Джеймса Хедлі Чейза, «Убивця всередині мене» Джима Томпсона.

Юридичний детектив зосереджується на судових процесах та діяльності адвокатів і прокурорів. Основна дія відбувається в залі суду, де сторони змагаються за встановлення істини, читачі мають змогу побачити тонкощі юридичних процедур, стратегії захисту і обвинувачення.

Медичний детектив розгортається в медичному середовищі, часто зосереджуючись на лікарях або медичних дослідниках, які розслідують загадкові випадки, пов'язані з хворобами, епідеміями чи медичними злочинами, сюжет може включати елементи трилера, викликаючи у читача почуття тривоги та напруження.

Арт-детектив обертається навколо світу мистецтва, зокрема розслідування крадіжок, підробок або зникнень відомих творів мистецтва, головні герої можуть бути детективами, мистецтвознавцями чи істориками, які намагаються розкрити таємниці, пов'язані з мистецькими об'єктами. Кожен із цих піджанрів пропонує унікальний погляд на процес розслідування, занурюючи читача в специфічні професійні сфери та їхні особливості.

Тесс Геррітсен (справжнє ім'я – Террі Том) – американська письменниця китайського походження, відома своїми бестселерами в жанрах медичного трилера, детективу. Народилася 12 червня 1953 року в Сан-Дієго, Каліфорнія, у родині китайського іммігранта та американського шеф-кухаря китайського походження. З дитинства мріяла писати власні романи про Ненсі Дрю. Закінчила Стенфордський університет, де отримала ступінь бакалавра антропології в 1975 році. Після цього вступила до медичної школи Каліфорнійського університету в Сан-Франциско, яку завершила в 1979 році, здобувши ступінь доктора медицини. Працювала лікарем-терапевтом, але під час декретної відпустки почала писати художню літературу. Тесс Геррітсен одружена з Джейкобом Геррітсеном, лікарем, і має двох дітей. Вона проживає в штаті Мен, США.

У 1987 році опублікувала свій перший роман «Call After Midnight». Спочатку писала романтичні трилери, зокрема «Under the Knife» (1990) та «Whistleblower» (1992). Справжній прорив стався з виходом медичного трилера «Harvest» (1996), який потрапив на 13-тє місце у списку бестселерів The New York Times. Найбільшу популярність здобула завдяки серії романів про детектива Джейн Ріццолі та

судмедексперта Мору Айлз, перша книга якої, «The Surgeon» («Хірург»), вийшла у 2001 році. Ця серія стала основою для телевізійного серіалу «Rizzoli & Isles». Загалом, Тесс Геррітсен написала понад 30 романів, багато з яких стали міжнародними бестселерами. У 2024 році Тесс Геррітсен була удостоєна премії Thriller Master Award від International Thriller Writers за видатний внесок у жанр трилера.

У романах Тесс Геррітсен жіночі персонажі відіграють ключову роль, відображаючи складність, силу та професіоналізм жінок у сучасному суспільстві. Детектив Джейн Ріццолі та судмедекспертка Мора Айлз є центральними фігурами серії, які демонструють різні аспекти жіночого досвіду та професійної діяльності. Джейн Ріццолі зображена як рішуча та наполеглива детективка, яка працює в чоловічому середовищі поліції Бостона. Її характер формується в умовах постійної необхідності доводити свою компетентність та професіоналізм. Джейн має непростий характер: вона прямолінійна, іноді імпульсивна, але завжди віддана своїй справі. Її стосунки з колегами-чоловіками часто напружені через гендерні упередження, з якими вона стикається. Це підкреслює її боротьбу за рівноправність та визнання в професії, де домінують чоловіки. Вона також має складні сімейні стосунки, що додає глибини її образу. Її взаємини з батьками та братами відображають реалії багатьох жінок, які намагаються балансувати між професійним та особистим життям. Мора Айлз, з іншого боку, представлена як висококваліфікована судмедекспертка з науковим підходом до роботи. Вона відома своєю стриманістю, логічним мисленням та увагою до деталей. Мора має репутацію «Королеви мертвих» через її холодний підхід до роботи. Однак під цією маскою ховається чутлива та вразлива жінка, яка шукає своє місце у світі. Її особисте життя також сповнене викликів. Мора також стикається з труднощами у встановленні особистих стосунків через свою схильність до аналізу та раціоналізації почуттів. Взаємини між Джейн та Морою є центральною темою серії. Їхня дружба демонструє підтримку та солідарність між жінками, які працюють у складних та вимогливих професіях. Вони доповнюють одна одну: емоційна та імпульсивна Джейн знаходить баланс у раціональності та спокої Мори, тоді як Мора вчиться бути більш відкритою та емоційною завдяки Джейн. Ця динаміка робить їхній танDEM ефективним як у професійному, так і в особистому житті.

Висновки. Жіночі образи в романах Тесс Геррітсен є багатовимірними та реалістичними. Вони відображають складність жіночого досвіду, поєднуючи професійні виклики з особистими переживаннями. Через цих персонажів авторка досліджує теми гендерної рівності, ідентичності, дружби та сімейних стосунків, що робить її твори глибокими та такими, що змушують замислитися.

Список використаних джерел

1. Author interview: tess gerritsen « the librarything blog. *The LibraryThing Blog*. URL: <https://blog.librarything.com/2025/03/author-interview-tess-gerritsen/>
2. Contributors to Wikimedia projects. Tess gerritsen – wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Tess_Gerritsen
3. URL: <https://crimespreemag.com/interview-with-tess-gerritsen/>
4. Favourite female sleuth novels: Tess Gerritsen gives her picks. *Crime Watch*. URL: <https://kiwicrime.blogspot.com/2011/07/favourite-female-sleuth-novels-tess.html?m=0>
5. Interview with tess gerritsen. *Crimespreemagazine*. URL: <https://www.crimespreemagazine.com/interview-with-tess-gerritsen/>
6. Tess Gerritsen on writers, character development at Union library reading. *PenBay Pilot*. URL: https://www.penbaypilot.com/article/tess-gerritsen-writers-character-development-union-library-reading/42667?utm_source=chatgpt.com
7. Tess gerritsen list of books – book notification. *Book Notification*. URL: <https://www.booknotification.com/authors/tess-gerritsen/>
8. Tess gerritsen – book series in order. *Book Series in Order*. URL: <https://www.bookseriesinorder.com/tess-gerritsen/>
9. Tess gerritsen talks characters: how her books nearly write themselves!. *The Thriller Zone*. URL: <https://www.thethrillerzone.com/tess-gerritsen-talks-characters-how-her-books-nearly-write-themselves/>
10. The medical thriller: tess gerritsen on writing rizzoli & isles. *Novel Suspects*. URL: <https://www.novelsuspects.com/author-essay/tess-gerritsen/>
11. URL: <https://mysteryscenemag.com/blog-article/7702-tess-gerritsen-spy-coast>
12. Детективна література. Її характерні особливості. Різновиди детективів. *Зарубіжна література*. URL: <https://zarlit.com/tvory/357.html>
13. Учасники проєктів Вікіпедія. Детектив (жанр) – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Детектив_\(жанр\)](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Детектив_(жанр))

Копитко Аліна

Хмельницький національний університет

Давидюк Юлія

наук. керівник, канд. філол. наук, доц.

ТЕРМІН «КОНЦЕПТ», ЙОГО КОГНІТИВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Постановка наукової проблеми та її значення. Когнітивна лінгвістика, що виникла в межах когнітології, розглядає концепт як ментальну одиницю, яка відображає світосприйняття індивіда або

концептуальну й мовну картину світу. Необхідність розгляду процесів функціонування художнього тексту, а також його складових лексичних одиниць з урахуванням когнітивних аспектів зумовлена когнітивно-дискурсною природою художнього тексту як результат мисленнєвої діяльності автора, скерованої на концептуалізацію інформації про «уявний світ» [1].

У художньому тексті концепт занурюється в художню картину світу, зокрема в простір ідіостилю письменника, де насичується його асоціаціями, емоціями й думками набуває естетичної специфіки та містить образні засоби вираження.

Концепт є ключовим об'єктом дослідження в межах когнітологічного напрямку лінгвістики. Мовознавцями запропоновані різні підходи до його визначення, розроблені методики аналізу та моделювання, що дозволяють глибше зрозуміти його структуру й функціонування в мовленні. Методи концептуального аналізу стали провідними у вивченні творів художньої літератури і як влучно зауважила Кухаренко В. А., що «художній текст може обійтися без сюжету й без теми, однак текст неможливий без концепту, що відповідає моральній, естетичній та соціальній ідеї» [6, с. 89].

Брославська Л. Я. й Шевченко І. С. наголошують, що сприйняття явищ зовнішнього світу особистістю неминуче має характер індивідуального знакового закріплення денотативних сутностей, що є своєрідною трансформацією авторської концептуальної картини світу, яка є ментальними підґрунтям ідіостилю [2, с. 25].

Крім того, під час когнітивного вивчення особливостей ідіостилю важливим є застосування релевантної методики, яка дозволяє змодельовати і дослідити концептуальну ідіосферу автора, виявити провідні концепти його творів, що стане ключовим моментом у зосередженні уваги читача до концептуально-значущих фрагментів тексту.

Особливо поширене нині дослідження концептів, спрямоване на визначення їхньої природи та специфіки об'єктивізації в різних дискурсах, однак аналітичний огляд наукових досліджень концепту вказує на те, що наразі відсутня єдина методика вивчення авторського концепту в художньому тексті. Дослідниками пропонуються різні підходи до вирішення цієї проблеми.

Постановка завдання. Визначення поняття «концепт», його класифікація та особливості функціонування в художньому тексті.

Виклад основного матеріалу. Основою для сучасного наукового осмислення поняття концепту стали праці Р. Джакендорфа (1990), в яких він використовував терміни, пов'язані з концептом об'єкта та його складових, а також концептуальних уявлень про дію, час і ознаку [3, с. 19]. Це дозволяло зіставити виділені ним концепти з граматичними категоріями частин мови. Подальші дослідження у цьому на-

прямі зосереджуються на вивченні концептів як специфічних ментальних утворень або образів, що формуються внаслідок взаємодії словникового значення слова з індивідуальним досвідом і свідомістю людини. Важливо зазначити, що концепт не є жорстко прив'язаним до самого слова, а може існувати окремо для кожного його основного значення [3, с. 26]. Наявні лінгвістичні дослідження акцентують увагу на умовному виокремленні двох підходів до концептуального аналізу: когнітивного та культурологічного. Перший базується на даних формальної логіки, психолінгвістики, фізіології мозку щодо вивчення мовного матеріалу. Другий передбачає залучення екстралінгвальної інформації зі сфери культурології, історії, соціології, антропології тощо. Відмінністю підходів є вектор стосовно індивіда: лінгвокогнітивний концепт репрезентує напрям від індивідуальної свідомості до культури [7, с. 30].

Відповідно, лінгвокультурний підхід ґрунтується на розгляді концепту як базової одиниці культури, що передбачає врахування образного, поняттєвого та ціннісного складників. Проте дослідники, як правило, зважають на всі ці аспекти в їхній взаємодії. Сукупність концептів, яка утворює модус світосприйняття певного етносу, визначається як концептосфера. У структурі концептосфери можна виділити ядро (універсальні для людства знання) і периферію (національно зумовлені знання). Носієм концептосфери виступає національна мова [3, с. 54].

Приходько А. М. розуміє концепт як феномен, що у вузькому значенні постає як «життєва філософія, повсякденний аналог світоглядних понять, закріплених у лексиці» [9, с. 20]. А також, концепт постає як семантичні утворення, які стоять за словом і не мають однослівних еквівалентів при перекладі іншими мовами.

У широкому трактуванні концепт сприймається як «нарошення конотацій на значення слова» [9, с. 20]. На думку дослідника, концепт визначається як феномен філософії життя, як звичайний аналог ідеологічних концептів, закріплених в лексиці природних мов, які забезпечили стабільність і спадкоємність духовної культури етносу, тобто найважливішої культурної категорії суспільства, внутрішній світ людини [9, с. 20].

Селіванова О. О. зазначає, що не всі науковці визнають існування конотативного компонента в концепті [11, с. 112]. Найбільш вдалим для нас є її визначення терміна концепт як «інформаційної когнітивної структури свідомості, певним чином організованої та вбудованої до колективної чи індивідуальної концептосистеми» [11, с. 417], оскільки воно найповніше репрезентує властивості цієї категорії. Однак, Приходько А. М. не схильний ототожнювати значення і концепт, який він кваліфікує як «складноструктурований феномен, поняттєве начало якого, проходячи крізь сито етнопсихологічної оцінки, органічно поєднується з лінгвокультурним» [10, с. 21].

Отже, концепт – результат пізнання людиною світу за допомогою різних видів діяльності і його соціалізації. Він включає в себе певні компоненти, які формують цілісну картину: це предметна діяльність, сенсорний досвід, мовні знання, операції з поняттями, що виникли раніше, і знання мовних одиниць.

Існує ще одне цікаве тлумачення структури концепту – концепт не містить жорсткої структури: «можна говорити про характеристику концепту, опис концепту, перелік ознак і концептуальних шарів, характеристику їхнього розташування у полі концепту, але не про жорстке моделювання структури концепту» [5, с. 23].

На думку дослідників, можна встановити ядро концепту, яке поступове огортається, обволікається шарами концептуальних ознак, що збільшує обсяг концепту і насичує його зміст, але всі шари концепту, що переміщаються, можна лише в тій або іншій мірі виявляти, вказувати на них. Чіткої структури вони не утворюють, тому і моделювати концепт як структуру (подібно фонологічній, лексико-семантичній, граматичній структурі) у принципі неможливо [5, с. 23]. З таким трактуванням структури концепту можна було б погодитися, якщо йдеться про концепт культури та мовний концепт, зміст яких є мінливим і постійно поповнюється за рахунок нових концептуальних ознак.

Художній концепт має фіксований обсяг, який визначається межами конкретного літературного твору або кількох творів певного періоду творчості письменника. Така обмеженість дає змогу виявити всі його характеристики (концептуальні атрибути) через мовні засоби, використані у відповідному тексті. Аналізуючи роль слів, які є частотними у художніх текстах, було зауважено їх контекст та взірці (сцени) використання в межах художнього тексту. Частотні слова діють як «будівельні блоки», які встановлюють основні ідеї та концепції теми. Вони можуть виступати як «підказки», які з'єднують різні частини тексту, допомагаючи читачам розуміти центральний фокус і мету. Оскільки межі концепту залежать від обсягу самого художнього тексту, кількість таких характеристик також є визначеною. Аналіз контекстуальних проявів художнього концепту дає можливість відтворити індивідуальну авторську картину світу, яка розкривається у творі.

На основі співвідношення оригінальності (індивідуальності змісту) художні концепти поділяються на:

- загальнохудожні концепти (архетипи та прототипи) – ментальні конструкти, зміст і експліканти яких повністю або частково збігаються в багатьох художніх текстах різних авторів із номінаціями та змістом концептів-універсалій. Прикладами можуть бути концепти ЛЮБОВ, ЖИТТЯ та ін.;

- авторські концепти (ідіотипи), номінації яких можуть збігатися з номінаціями концептів-універсалій, проте змістове наповнення

індивідуально-авторських концептів не збігається зі змістом відповідних концептів-універсалій. Зміст і вербалізація цих концептів характерні для творчості лише одного автора;

– індивідуально-авторські концепти (кенотипи) – абсолютно оригінальні, естетичні конструкти, яких не існує в мовній картині світу середнього носія мови, а номінації і зміст не мають аналогів серед концептів-універсалій. Ці концепти є авторськими неологізмами [4, с. 618].

Проведений аналітичний огляд наукових досліджень, присвячених методиці вивчення художніх концептів, дозволив нам зробити висновок про те, що підґрунтям для моделювання останніх найчастіше стає поетико-когнітивний і семантико-когнітивний аналіз.

Поетико-когнітивний підхід до аналізу художньої семантики, зосереджений на з'ясуванні закономірностей концептуалізації художнього світу, визначенні принципів реконструкції світорозуміння автора й експлікації концептуального змісту твору, є основою розвідок Ніконової В. Г. [8, с. 13].

Методику семантико-когнітивного аналізу, що підкреслює змінність текстових концептів у художньому творі та передбачає їх послідовний розгляд на трьох рівнях (семантичному, метасеміотичному та мета-метасеміотичному), застосовує Кагановська О. М. [8, с. 23–24].

Проаналізувавши матеріали, присвячені особливостям дослідження втілення концепту в художньому тексті, можемо підсумувати, що його реалізація відбувається на різних рівнях тексту: тематичному, сюжетно-композиційному, емотивно-образному. Вербалізація й експлікація змісту концепту відбувається на всіх мовних рівнях: лексемами й фразеосполученнями, різноманітними стилістичними й мовновиражальними засобами, структурними й позиціональними схемами речень (синтаксичні концепти), текстом чи групою текстів. Невербалізовані концепти виступають у вигляді лакуни. Їх представляють у вигляді схеми, фрейму, сценарію.

У дослідженні Брославської Л. Я. й Шевченко І. С. представлена програма аналізу когнітивної ідіосфери автора твору як послідовне вирішення низки завдань: із залученням даних аналізу ідіолекту й ідіодискурсу письменника, установленням домінантних авторських художніх концептів у складі концептуальної ідіосфери і визначенням специфіки конфігурації таких концептів; виокремлення провідних рис ідіостиллю (когнітивного стилю) як єдності мовних, стилістичних і ментальних домінант [3, с. 25–26].

Висновки. Концепт у художньому тексті є ключовою когнітивною одиницею, яка відображає як загальнолюдські смисли, так і унікальне авторське осмислення дійсності. Його реалізація у художньому творі здійснюється через систему мовних і художніх засобів, що

формують концептуальний простір тексту. Дослідження концептуальної структури художнього тексту в межах когнітивної парадигми дозволяє виявити особливості авторської картини світу, розкрити глибину та багатогранність смислових шарів твору. Центральне місце в таких дослідженнях займає авторський художній концепт, який втілює індивідуальну інтерпретацію певного феномену й має складну багаторівневу організацію. Структура художнього концепту охоплює ядро (понятійний рівень), а також периферійні зони, що включають перцептивно-образний, асоціативний і оцінно-ціннісний рівні. Його смислова реалізація відбувається в контексті твору шляхом актуалізації вербальних і невербальних засобів, серед яких важливе місце займають метафори, символи та інтертекстуальні зв'язки. Перспективним напрямом подальших досліджень є виявлення закономірностей функціонування авторських концептів у різних літературних жанрах та їх роль у формуванні національно-культурної картини світу.

Список використаних джерел

1. Бехта І. А. Дискурс наратора в англомовній прозі : монографія. Київ : Грамота, 2004. 304 с.
2. Брославська Л. Я., Шевченко І. С. Ідіостиль і концептуальна ідіосфера автора у художньому дискурсі. *Вісник ХНУ. Дискурсологія: семантика і прагматика*. № 1003. 2012. С. 22–27.
3. Голубовська І. О., Корольов І. Р. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики : курс лекцій. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2011. 223 с.
4. Губа Л. В. Художній концепт як репрезентант поетичної мовної свідомості. *Молодий вчений. Філологічні науки*. 2018. № 3(55). С. 616–619.
5. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози: когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики середини ХХ ст.): автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.05. Київ, 2003. 33 с.
6. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту : підруч. Вінниця : Нова книга, 2004. 261 с.
7. Мацьків П. В. Концептосфера Бог в українській мовній картині світу: біблійний, фольклорний, словниково-діахронний дискурси : дис. д-р філол. наук 10.02.01 – «Українська мова». Київ, 2008. 388 с.
8. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : автореф. дис. .. докт. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2008. 34 с.
9. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
10. Приходько А. М. Концепти та концептосистеми. Дніпропетровськ : Біла О. О., 2013. 307 с.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З ХАРЧОВИМ КОДОМ: ПРОБЛЕМИ ВЖИВАННЯ І ТРАКТУВАННЯ

Фразеологізми з харчовим компонентом становлять важливу частину мовної картини світу як української, так і англійської мов, відображаючи національно-культурні особливості народів через призму гастрономічних уподобань та традицій харчування. Однак їхнє розуміння та переклад ускладнюються культурною специфікою та відсутністю прямих відповідників, що зумовлює необхідність аналізу особливостей їх вживання, трактування та відтворення у перекладі.

Метою дослідження є аналіз особливостей вживання фразеологізмів із харчовим кодом в українській та англійській мовах, виявлення труднощів їхнього розуміння і перекладу, а також визначення ефективних способів передачі таких виразів у міжкультурній комунікації.

Фразеологізми з харчовим кодом широко використовуються для опису людських якостей, поведінки, емоцій та життєвих ситуацій. Однак їхнє значення може бути непрозорим для носіїв іншої мови через специфіку гастрономічних традицій і метафоричних асоціацій. У різних мовах харчові фразеологізми можуть мати як подібні, так і унікальні значення, залежно від національного світогляду [2, с. 16]. До прикладу, в українській та англійській мовах існують аналогічні вирази, хоча їхні складові можуть відрізнятися:

– *Розійтися, як гарячі пиріжки* – *to sell like hot cakes* (*швидко продаватися*) [1, с. 845];

– *Як з гуски вода* – *like water off a duck's back* (*щось, що не має впливу, без жодного ефекту*).

Однак є й фразеологізми, що не мають прямих відповідників або набувають зовсім іншого значення:

– українське *пекти раків* означає *червоніти від сорому*, а англійське *to have bigger fish to fry* не має аналогічного змісту і означає *мати важливіші справи*;

– українське *каша в голові* – «плутанина в думках», не має прямого еквівалента в англійській мові, потребує описового перекладу – *confused thoughts*;

Харчові фразеологізми представляють особливу категорію сталих виразів, що створюють значні виклики для перекладачів.

Розглянемо основні аспекти цієї проблеми:

– **культурна специфіка** – харчові фразеологізми відображають національні традиції та світогляд: *not my cup of tea* → *не для мене*) – фраза походить з британської культури чаювання, тому її буквально значення не має аналогічного культурного навантаження в українській мові;

– **відсутність прямих еквівалентів** – немає повного фразеологічного відповідника: *full of beans* → *енергійний* – фраза не сприймається буквально, оскільки в українській культурі бобові не асоціюються з енергійністю;

– **залежність від контексту** – один вираз може мати кілька значень: *spill the beans* → *видати секрет / розповісти подробиці* – буквально вираз означає *розсипати боби*, що не має сенсу в українському мовному середовищі, у такий спосіб вимагає від перекладача вибору доречного функціонального еквівалента відповідно до контексту;

– **стилістичні особливості** – важливо зберегти експресивність та емоційне забарвлення: *a hard nut to crack* → *міцний горішок / важке завдання* – буквальный переклад не передає метафоричного значення, тому потрібно добирати український аналог із подібним емоційним забарвленням.

За відмінності у сприйнятті їжі та пов'язаних із нею асоціацій переклад харчових фразеологізмів може здійснюватися за різними стратегіями:

– **Фразеологічний еквівалент** – використання аналогічного фразеологізму в іншій мові [3, с. 47]: *a piece of cake* → *раз плюнути*;

– **дослівний переклад (калькування)** – дослівний переклад, який зберігає первісний образ [2, с. 82]: *the apple of one's eye* → *зіниця ока*;

– **описовий переклад** – пояснювальний варіант у разі відсутності еквівалента [3, с. 48]:

to cry over spilled milk → *горювати через те, що вже не виправити*;

– **фразеологічний аналог** – використання фразеологізму з тим самим значенням, але іншим образом [3, с. 47]:

to be in the soup → *попасти в халепу*.

Отже, фразеологізми з харчовим кодом є важливим джерелом інформації про культуру народу, проте їхній переклад ускладнюється культурною специфікою, відсутністю прямих еквівалентів і стилістичними особливостями. Для збереження значення й експресивності при перекладі використовуються різні перекладацькі стратегії: фразеологічні еквіваленти, аналогії, калькування та описовий переклад. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на глибшому аналізі харчових фразеологізмів у контексті міжкультурної комунікації, а також на вивченні їхнього функціонування у сучасному мовленні.

Список використаних джерел

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою). Львів : вид-во Львів. ун-ту, 1989. 216 с.
2. Нагорна М. Основні шляхи перекладу фразеологізмів українською мовою. *Наука. Освіта. Молодь*. 2016. № 2. С. 47–48.

Список довідкових джерел

3. Англо-український фразеологічний словник / К. Т. Баранцев. 2-ге вид., випр. Київ : Знання, КОО, 2005. 1056 с.

Цапура Олександра

Хмельницький національний університет

Бойко Юлія

наук. керівник, д-р філол. наук, проф.

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Постановка проблеми. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень набув значення в умовах сучасних соціальних трансформацій, коли мова, як частина соціальної комунікації, стала важливим інструментом маніпуляції суспільною свідомістю. У цьому контексті необхідно звернути увагу на те, як за допомогою мовних засобів можна формувати громадську думку, намагатися змінювати соціальні реалії і впливати на політичні процеси. Важливим аспектом вивчення політичного дискурсу є розуміння його ролі в політичному процесі та його можливостей для створення певних політичних стратегій та тактик. Політична комунікація набула особливої актуальності в сучасних умовах, коли засоби масової інформації і соціальні мережі стали потужними інструментами політичного впливу. Таким чином, дослідження політичного дискурсу дозволяє не тільки глибше зрозуміти механізми маніпуляції громадською думкою, але й визначити ключові стратегії, що використовуються політичними лідерами. Зокрема, І. Бутова зазначає, що політичний дискурс став предметом особливої і навіть прискіпливої уваги лінгвістів саме у той період, коли політична комунікація набула рис засобу маніпулювання свідомістю [1, с. 232].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Політичний дискурс – багатогранне явище, яке містить у собі вербальні й невербальні елементи, що використовуються в комунікації між політичними акто-

рами та суспільством. Дослідження політичного дискурсу дозволяє проаналізувати особливості використання мовних засобів, що впливають на суспільну думку, формування ідентичності та прийняття рішень. Узагальнені міркування щодо політичного дискурсу подано в роботах К. Серажим (2002), Л. Нагорної (2005), Т. Ващук (2007), Н. Кондратенко (2007), О. Зарецького (2009), О. Селіванової (2011), О. Олексівця (2012), Н. Шевчук (2013), Л. Стрій (2015) та ін. [6, с. 265–266].

О. Селіванова, узагальнивши різні підходи та різноманітні міркування багатьох дослідників, наголошує на важливості системного підходу до вивчення дискурсу, враховуючи його соціокультурні, когнітивні та прагматичні аспекти. Широке пояснення дискурсу подає Ф. Бацевич, який розглядає дискурс як складне явище, що включає комунікативну взаємодію та мовні практики.

Мета дослідження: визначити специфіку політичного дискурсу як лінгвістичного феномену, проаналізувати його жанрові особливості, функції та комунікативні стратегії, а також розглянути механізми мовного впливу на суспільну свідомість.

Виклад основного матеріалу. Політичний дискурс – сукупність мовних одиниць і виразів, що використовуються у політичній сфері для формування, вираження і підтримки політичних ідеологій, ідей, програм та стратегій. Він є результатом комунікації між політиками, їхніми прихильниками, опонентами, медіа та широкою публікою. О. Ковальова зазначає, що «політичний дискурс є не тільки носієм політичних ідеологій, але й способом їхнього транслювання через різні комунікативні канали, що включають як усне, так і письмове мовлення» [2, с. 102].

Не можна не погодитися з міркуваннями Н. Шевчук, що «політичний дискурс є багаторівневим процесом, де вербальні й невербальні знаки взаємодіють, створюючи потужний ефект на сприйняття політичної реальності» [6, с. 264].

Л. Нагорна зазначає, що політичний дискурс є не лише мовним, а й соціальним актом, що має на меті маніпулювання політичними реаліями. Вона стверджує, що його аналіз є важливим для розуміння взаємодії мови і політики, а також для дослідження мовної політики в різних країнах [8, с. 315].

Більш широке пояснення дискурсу подає Ф. Бацевич. Це тип комунікативної діяльності, інтерактивне (і трансактивне) явище, яке має різні форми вияву (усну, писемну, внутрішню, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників спілкування, являє собою складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм

життя», має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів [5, с. 42–43].

Дослідники зазначають, що в дискурсі можна виділити різні аспекти:

1) **семіотичний аспект** – політичний дискурс включає знакові системи (мова, жести, символи), які активно використовуються для створення та передачі політичних повідомлень;

2) **діяльнісний аспект** – він охоплює соціальні дії, спрямовані на створення нових значень і підтримку існуючих соціальних порядків;

3) **матеріальний аспект** – політичний дискурс завжди прив'язаний до певного соціального середовища, часу та простору, що визначає його контекст і значення;

4) **політичний аспект** – цей аспект спрямований на формування та відтворення владних відносин у суспільстві, що є основною функцією політичного дискурсу [4, с. 265–266].

Політичний дискурс не лише відображає соціальні та політичні реалії, але й активно формує їх. У процесі політичної комунікації влада і політичні актори впливають на громадську думку, залучаючи різноманітні мовні стратегії, метафори, образи і символи, які дозволяють не тільки маніпулювати масами, а й формувати нові суспільні реалії.

І. Бутова зазначає, що «політичний дискурс став важливим інструментом маніпулювання свідомістю громадян, особливо коли політичні акти переходять в категорію національних інтересів, а в ситуаціях кризових періодів він стає засобом стабілізації соціального порядку» [1, с. 232]. Це означає, що політичний дискурс не є нейтральним, і його призначення полягає не тільки у передачі інформації, але й у формуванні певних політичних ідеалів, які можуть мати значний вплив на соціальні процеси.

Один з основних механізмів політичного дискурсу – маніпуляція. Політики часто використовують такі мовні стратегії, як перегрупування фактів, побудова позитивних і негативних образів для створення уявлення про свою політичну силу або супротивника. Як підкреслює Н. Кондратенко, «маніпулювання в політичному дискурсі є однією з основних функцій, оскільки через мовні інструменти можна змінювати уявлення громадськості та впливати на їхні рішення» [7, с. 157].

Політичний дискурс привертає увагу дослідників не лише з політичних, але й з лінгвістичних позицій, оскільки він є надзвичайно багатограним і складним. Дослідження політичного дискурсу має кілька напрямів, серед яких найбільш значущими є: аналіз мовних стратегій і тактик, вивчення соціокультурних аспектів, класифікація типів політичного дискурсу, а також жанрова специфіка політичного мовлення.

О. Селіванова, розглядаючи політичний дискурс як соціокультурне явище, підкреслює, що «політичний дискурс є складним соціальним процесом, що включає в себе не тільки комунікацію між політиками і громадськістю, а й взаємодію різних соціальних груп, які використовують мову для досягнення своїх цілей» [4, с. 336]. Дослідниця також вказує на необхідність врахування контексту, оскільки саме він визначає форму і зміст політичного мовлення, адаптуючи його до конкретних соціальних умов.

Кожен тип політичного дискурсу має свої жанрові особливості, які зумовлені конкретними цілями і контекстом його використання. Як зазначає Н. Шевчук, «політичний дискурс не є одноманітним, і його форми визначаються конкретною ситуацією, в якій відбувається комунікація» [6, с. 267]. Серед основних жанрів політичного дискурсу можна виокремити виступи політиків, публічні дебати, передвиборчі промови, програмні документи, інтерв'ю, заяви та інші форми. Кожен з цих жанрів має свої специфічні риси, які визначають їхнє сприйняття аудиторією. Наприклад, публічні виступи та передвиборчі промови часто використовують емоційно заряджені слова, метафори, риторичні питання та інші вирази, спрямовані на формування іміджу політика та мобілізацію виборців. Дебати, з іншого боку, орієнтовані на демонстрацію політичних переконань і аргументацію проти опонентів.

Стратегії політичного дискурсу включають різні техніки, спрямовані на досягнення політичних цілей, серед яких виділяються маніпуляція, переконання, легітимація та створення консенсусу. Кожна з цих стратегій може бути реалізована через використання специфічних мовних елементів. Як зазначає Л. Нагорна, «кожен політичний дискурс має свою стратегію, яка включає в себе особливості лексики, граматики, а також використання невербальних засобів» [8, с. 316].

Маніпуляція в політичному дискурсі передбачає використання таких риторичних прийомів, як перебільшення, перебивання фактів, створення образу ворога або героя, що дозволяє направити увагу суспільства в бажану політичну площину. Переконання здійснюється через надання логічних доказів, викладення фактів та аргументів на користь певної політичної ідеї.

Медіа є одним з основних каналів, через який політичний дискурс поширюється серед мас. Вони відіграють важливу роль у формуванні громадської думки, оскільки забезпечують широку доступність політичної інформації та дозволяють впливати на аудиторію на глобальному рівні. Медіа активно використовують політичний дискурс для досягнення різних цілей: від підтримки політичних лідерів до маніпулювання громадською думкою.

Як зауважує Кондратенко, «роль медіа у політичному дискурсі полягає в тому, що вони не просто передають інформацію, але й ак-

тивно формують її, сприяючи створенню нового суспільного порядку» [7, с. 159].

Сучасне вивчення політичного дискурсу зіштовхується з рядом викликів. Одним із основних є швидкий розвиток цифрових медіа, що зміщує межі традиційних форм політичного дискурсу. Інтернет, соціальні мережі, блоги та онлайн-новини змінюють характер політичної комунікації, роблячи її більш динамічною і доступною для широкої аудиторії. Вивчення політичного дискурсу в контексті новітніх медіа вимагає розширення теоретичних підходів і методологій, що дозволяють врахувати специфіку нових форм комунікації.

Висновки. Політичний дискурс є важливим об'єктом лінгвістичних досліджень, який вивчається через різні теоретичні підходи. Він не лише відображає соціальну реальність, але й активно формує її, впливаючи на політичні уявлення та поведінку громадян. Вивчення політичного дискурсу дозволяє краще розуміти механізми політичної комунікації, а також розкриває сутність мовних і соціокультурних стратегій, які використовуються для формування та підтримки влади.

Також виявлено, що сучасний політичний дискурс ще більше адаптується до вимог цифрової доби. Соціальні мережі, онлайн-платформи, меми та відеоконтент стають новими засобами впливу на суспільну свідомість, що суттєво змінює традиційні форми політичної риторики. Дослідження також засвідчили, що політичні лідери широко використовують емоційно забарвлені висловлювання, символіку та когнітивні маніпуляції для досягнення своїх цілей.

Отже, політичний дискурс залишається динамічним, багатовимірним явищем, що потребує подальшого детального дослідження. Його аналіз не лише сприяє глибшому розумінню політичних процесів, а й дозволяє виявити тенденції розвитку мовних стратегій у політичній сфері.

Список використаних джерел

1. Бутова І. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник Львів. ун-ту. Сер.: Іноземні мови*. Львів, 2009. Вип. 16. С. 232–238.
2. Ковальова О. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 27, Т. 2, 2020. С. 101–107.
3. Дискурс. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id.
4. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
5. Шевчук Н. В. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. *Вісник ДАКККиМ. Політологія*. Вип. 1. 2013. С. 263–269.
6. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності : монографія. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.

7. Нагорна Л. Б. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / НАН України; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень. Київ : Світогляд, 2005. 316 с.

8. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія. Київ, 2002. 392 с.

Цюрупа Олександра

Хмельницький національний університет

Тарасова Ольга

наук. керівник, канд. пед. наук, доц.

ВПЛИВ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ НА РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (на матеріалі творів Вільяма Шекспіра)

Постановка проблеми. Тема впливу епохи Відродження на розвиток літературної англійської мови є актуальною, оскільки ця епоха стала періодом масштабних змін у культурі, мистецтві, науці та літературі, що суттєво вплинули на формування англійської мови. Особливо важливим є аналіз творчості Вільяма Шекспіра, який зробив колосальний внесок у розвиток англійської мови та літератури. Епоха Відродження (Renaissance) припала на період переходу англійської мови від середньоанглійської (Middle English) до ранньої сучасної англійської (Early Modern English). У цей час мова зазнала значних змін у граматиці, лексиці та синтаксисі. Шекспір використовував нові слова, стилістичні прийоми та образність, які допомогли зробити англійську мову гнучкішою і виразнішою. Епоха Відродження сприяла впливу латинської, грецької, французької та італійської мов на англійську. Шекспір створив понад 1700 нових слів і фраз, багато з яких стали невід'ємною частиною англійської мови (lonely, hurry, gossip). Його творчість відображає інтеграцію цих нових елементів у мову.

Формулювання мети дослідження. Мета роботи полягає у дослідженні впливу епохи Відродження на розвиток літературної англійської мови шляхом аналізу творчості Вільяма Шекспіра як одного з ключових представників цього періоду.

Аналіз:

– Е. Тілльярд («The Elizabethan World Picture»): у своїй книзі він описує культурні й філософські уявлення епохи Єлизавети I, які вплинули на творчість Шекспіра. Автор показав, як ідеї гармонії, порядку та гуманізму знайшли відображення у творах Шекспіра;

– С. Грінблатт («Renaissance Self-Fashioning»): автор аналізує, як Відродження вплинуло на самосвідомість людини і створення

персонажів у літературі. Він також досліджує зв'язок між мовою, культурою і соціальними змінами в цей період;

– Д. Крістал («Shakespeare's Words»): у цій роботі розглянуто багатство словникового запасу Шекспіра, пояснено значення слів, які вперше з'явилися в його творах, і аналізує їхній подальший вплив на англійську мову;

– Ч. Барбер («Early Modern English»): у книзі досліджено мовні зміни, які відбулися в англійській мові за часів Шекспіра. Він описує процес стандартизації та вплив друкарства;

– Е. Сміт («This Is Shakespeare»): автор звертається до специфіки стилю Шекспіра, пояснюючи його експериментальність у використанні синтаксису та метафоричної мови;

– Н. Блейк («Shakespeare's Language: An Introduction»): наведено аналіз граматичних та стилістичних особливостей мови Шекспіра, зокрема його новаторський підхід до поетичного вираження;

– Л. Джардин («Reading Shakespeare Historically»): він досліджує, як твори Шекспіра відображають суспільні, політичні й культурні тенденції Англії Відродження, і як це вплинуло на літературну мову;

– Т. Хокс («Meaning by Shakespeare»): автор розглядає, як Шекспір формував мову, щоб виражати глибокі соціальні ідеї та концепції епохи.

Виклад основного матеріалу. Шекспір – найвидатніший англійський поет і драматург XVI ст. Епоха, в якій жив і творив письменник, називається епохою Відродження, або Ренесансом. Це – пізнє середньовіччя. В надрах феодального суспільства зароджуються нові відносини і стрімко ростуть міста, розвиваються ремесла, ділові зв'язки між містами, здійснюються мандрівки в далекі землі. Все це розширює кругозір людини, міняє її світосприйняття.

Епоха Відродження – яскрава і неповторна. Вона вражає нестримним злетом фантазії і митців, піднесенням духу, великою вірою у творчі можливості родини. Ніколи ще мистецтво не відігравало такої значної ролі в житті суспільства, ніколи не було таким велично прекрасним. Епоха Відродження подарувала світові багато талановитих людей. Їх імена назавжди вписані в «золоту книгу» цієї епохи. Серед них ім'я великого Шекспіра.

До нас дійшло дуже мало вірогідних свідчень про життя Вільяма Шекспіра. Не збереглося жодного рукопису, ми не маємо ніяких його особистих речей, ніхто не може з певністю сказати, яким був Шекспір насправді, що любив, до чого прагнув... Шекспір відіграв важливу роль у формуванні сучасної англійської і допоміг їй стати світовою мовою. Його слова, сюжети й персонажі і надалі надихають нашу культуру й суспільство. Його оригінальні п'єси продовжують захоплювати міль-

йони людей. Варто зазначити, що англійська поезія цього періоду засвоїла італійські літературні жанри, зокрема поему і сонет, що зробило її вишуканою та піднесено-урочистою. Наприклад, дві поеми Вільяма Шекспіра мають назви «Венера і Адоніс» та «Знеславлена Лукреція». Ці твори демонструють вплив античної міфології та історії на англійську літературу Відродження.

Епоха Відродження принесла в англійську мову тисячі нових слів. Вільям Шекспір, якому приписують створення понад 1700 нових слів, відіграв у цьому важливу роль. Він широко використовував:

Неологізми: наприклад, слова «assassination», «amazement», «eventful», «obscene» уперше з'явилися у його творах.

Антична термінологія: Шекспір популяризував слова, запозичені з латини та грецької.

Шекспір засвоїв та адаптував жанри італійської та античної літератури, такі як сонет і трагедія. Його сонети, зокрема, є вершиною англійської поезії.

Відродження принесло багатство художніх прийомів. Шекспір широко застосовував метафори, алегорії та символи. Його стиль відзначається драматизмом, емоційною насиченістю та унікальною структурою речень. Центральним для епохи Відродження було звернення до людської природи. Шекспір створював багатогранних персонажів, які розмовляли живою, образною мовою, збагачуючи її через свої емоції та переживання. Епоха Відродження була часом розквіту англійського театру. Театральна мова, завдяки Шекспіру, стала більш доступною, але водночас піднесеною. Це сприяло формуванню стандартів літературної англійської.

Приклади з творів Шекспіра:

«Гамлет»: у п'єсі багато фраз і виразів, які стали невід'ємною частиною англійської мови, наприклад: «*To be or not to be*» (*Бути чи не бути*) «*Brevity is the soul of wit*» (Стислість – сестра таланту);

«Ромео і Джульєтта»: Шекспір використовує образність та новаторську лексику для опису кохання: «*It is the east, and Juliet is the sun*» (*Вона – схід, а Джульєтта – сонце*);

Сонети: Шекспір відзначився вишуканою грою зі словами та метафорами: Сонет 18: «*Shall I compare thee to a summer's day?*» (*Чи не порівняти тебе з літнім днем?*).

Крім того, в цей період відбувся розквіт англійського театру, зокрема завдяки творчості Шекспіра. Його п'єси, такі як «Приборкання норовливої», «Сон літньої ночі», «Ромео і Джульєтта» та «Багато галасу даремно», пройняті утвердженням краси земного життя, благородства почуттів, кохання і дружби, осудженням зла і корисливості.

Тому вивчення творчості Шекспіра на тлі епохи Відродження є ключовим для розуміння розвитку англійської літератури та мови. Дослідження впливу епохи Відродження на розвиток англійської літературної мови, зокрема через творчість Вільяма Шекспіра, привертає увагу багатьох літературознавців, істориків мови та культурологів.

Висновки. Епоха Відродження принесла в англійську мову велику кількість нових слів і виразів, запозичених із латини, грецької, французької та італійської мов. Шекспір активно використовував ці запозичення, збагачуючи лексику. Багато слів, створених або популяризованих Шекспіром, увійшли в сучасну англійську мову (наприклад, *assassination*, *lonely*, *majestic*).

Шекспір розширив можливості англійської мови через нові синтаксичні конструкції та інноваційні способи використання граматичних форм. Він часто змінював порядок слів у реченнях для досягнення поетичного ритму, що вплинуло на літературну англійську мову.

Відродження популяризувало риторику, метафори, символізм та інші засоби виразності. У своїх творах Шекспір створював багаті образи, що вражали сучасників і заклали основи англійської літературної традиції. Відродження надихнуло Шекспіра звертатися до таких тем, як людські емоції, мораль, влада, кохання, що зробило його твори зрозумілими та значущими для різних епох. Завдяки цьому його п'єси та сонети стали зразком для майбутніх літературних поколінь.

Список використаних джерел

1. Вільям Шекспір. Біографія Вільяма Шекспіра. УкрЛіб <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=4378>
2. Епоха Відродження і Вільям Шекспір. <https://www.ukrlib.com.ua/referats-zl/printit.php?tid=7820>
3. Вільям Шекспір придумав більше 1000 англійських слів. <https://english-club.com.ua/blog/vilyam-shekspir-prydumav-bilshe-1000-anglijskyh-sliv/>

Зміст

Передмова	3
-----------------	---

Актуальні проблеми галузевого перекладу

Бойко Катерина, Тарасова Ольга Відтворення метафори у перекладі медійних заголовків	5
Вибодовська Анна, Ємець Олександр Семантичні аспекти перекладу економічних термінів у сучасних ЗМІ	8
Голобородько Артем, Купчишина Юлія Лінгвістичні особливості переговорного дискурсу: перекладацький аспект	12
Дух Ірина, Ємець Олександр Лексико-стилістичні аспекти перекладу політичної та соціальної реклами	17
Колихаліна Діана, Долинський Євген Функціональні особливості англійських прикордонних термінів	20
Кучерук Анастасія, Долинський Євген Особливості юридичних документів у сфері міжнародної торгівлі	25
Леончук Інна, Давидюк Юлія Основні стратегії перекладу англійських слоганів	28
Мацькайло Діана, Тарасова Ольга Термінологія юридичного дискурсу: особливості функціонування й перекладу	31
Панчик Максим, Сергєєва Оксана Особливості перекладу неологізмів в ІТ-сфері	33
Панчук Валерія, Дмитрошкін Денис Переклад лексичних одиниць розмовного стилю у військових текстах	36
Петрова Олександра, Бойко Юлія Features of Translating Nationally Specific Legal Terms From Ukrainian Into English	40
Середа Валерія, Купчишина Юлія Структурно-семантичні характеристики аббревіатур дипломатичного дискурсу	43
Тарабан Дана, Купчишина Юлія Лексико-граматичні особливості перекладу офіційно-ділових документів (на матеріалі листів і угод, що містять комерційні пропозиції)	49

Фарина Анна, Долинський Євген	
Способи перекладу абревіатур у сфері логістики.....	53
Чорна Крістіна, Дмитрошкін Денис	
Лексичні аспекти перекладу логістичних термінів	57

Питання художнього перекладу

Волинець Дар'я, Давидюк Юлія	
Основні прийоми та техніки експериментальної прози	62
Вошина Анастасія, Сергєєва Оксана	
Домінуючі способи перекладу фразеологізмів із зоонімічним компонентом з української мови на англійську	65
Дзіблюк Дарія, Купчишина Юлія	
Вербалізація концепту <i>ПРИРОДА</i> у художньому тексті (на матеріалі есеїв Мері Олівер).....	69
Ковбасіста Анастасія, Купчишина Юлія	
Паралелізм як стилістичний прийом створення ефекту висунення у художніх прозових творах	74
Kolodii Anna, Nahorna Olha	
Challenges Of Translating Irony From English Into Ukrainian.....	77
Луценко Уляна, Тарасова Ольга	
Лінгвістичні засоби відображення екологічних проблем (на матеріалах сучасних ЗМІ).....	82
Льоринс Анастасія, Ємець Олександр	
Живописний екфразис як вид інтермедіальної алюзії у романі Трейсі Шевальє «Дівчина з перловою сережкою»	86
Олійник Артем, Ємець Олександр	
Специфіка перекладу гри слів і каламбурів у гумористичних текстах.....	90
Островська Олеся, Левицька Наталія	
Лінгвістичні особливості відтворення комічного в художньому перекладі (на матеріалі роману «Чорний обеліск» Е. М. Ремарка)	94
Сташевська Богдана, Ємець Олександр	
Жанрово-стилістичні особливості оповідань flash fiction.....	98
Таїбова Венера, Ємець Олександр	
Ефект ошуканого очікування як засіб стилістичного прийому висунення в оповіданнях Кейт Шопен	103
Юрчук Вікторія, Давидюк Юлія	
Способи передачі ефекту комічного на українську мову	107

Міжкультурна комунікація в аспекті перекладу

Вишневська Віталія, Левицька Наталія

Когнітивно-лінгвістична інтерпретація культурно-специфічних концептів у перекладі (на матеріалі роману «Три товариші» Е. М. Ремарка)112

Горбатюк Альона, Бойко Юлія

Лінгвокультурний концепт *ВОЛЯ* як символ незалежності в мовній картині українців.....116

Думанська Ангеліна, Ємець Олександр

Антивоєнна література західних письменників121

Железняков Роман, Долинський Євген

Типи та рівні еквівалентності в англо-українському перекладі: сучасні теоретичні підходи й практичне застосування127

Зелінська Ірина, Ємець Олександр

Структура лексичного концепту *ЗЕМЛЯ*: стилістичні аспекти вербалізації.....131

Квасніцька Людмила, Ковальчук Ольга, Ємець Олександр

Роль жіночих образів у романах Тесе Геррітсен135

Копитко Аліна, Давидюк Юлія

Термін «концепт», його когнітивна репрезентація в художньому тексті139

Савіцька Каріна, Бойко Юлія

Фразеологізми з харчовим кодом: проблеми вживання і трактування145

Цапура Олександра, Бойко Юлія

Сучасний політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень147

Цюрупа Олександра, Тарасова Ольга

Вплив епохи Відродження на розвиток літературної англійської мови (на матеріалі творів Вільяма Шекспіра)152

Наукове видання

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ПЕРЕКЛАД: НАПРЯМИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тези доповідей II
Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції,
10–11 квітня 2025 р., м. Хмельницький
(українською та англійською мовами)

Відповідальний за випуск: *Купчишина Ю. А.*
Оформлення обкладинки: *Купчишина Ю. А., Басалюк Л. Р.*
Технічне редагування, коректування і верстка: *Зварич Д. В.*

Підписано до друку 13.05.2025.
Формат 30×42/2. Папір офс. Гарн. Times New Roman.
Друк різнографією. Ум. друк. арк. – 9,33. Обл.-вид. арк. – 9,45.
Тираж 50. Зам. № 56/25

Віддруковано редакційно-видавничим відділом ХНУ.
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1.
Свідоцтво про внесення в Державний реєстр, серія ДК № 4489 від 18.02.2013 р.